

Education des enfants roms en Europe
Education of Roma children in Europe

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Language Policy Division
Division des Politiques linguistiques

Evropakoro Forumo e Romengoro thaj e Phirutnengo
European Roma and Travellers Forum
Forum européen des Roms et des Gens du voyage

E štruktura, sar te sikh'arel e romaňi čhib

Kisitindo jekhetanes le Evropskone Romengere
the travelengere forumoha

Verzija1

2007

But **pal'ikeras** vaš o financiji, the e garancija, so pro projektos **diňa** e Finsko.

Ada tekstos hin tiš on-line, andre anglicko čhib the romaňi čhib, pre vebovo sera
Divizija vaš le čhibengeri politika: www.coe.int/lang (sekcija „Naciji the o manuša khatar
aver štatí“)

Language Policy Division
DGIV - Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex

**Romano tekstos has kerdo avka, hoj olestar džanelas e Rada Evropy. Sar mištes
hin thodo andre romaňi čhib, perel pro šero le manušeske, savo oda kerelas.
Lada Viková, Eva Danišová**

Ministerstvo školství, mládeže a **tělovýchovy**, Praha 2010

Council of Europe

EDITORIALIS

E duma pal o Evropsko Romengero the travelengero forumos	3
Anglunes	7
E Evrospko Rada the e štruktura, sar te sikhľarel e romaňi čhib	7
Akčnonos orientimen drom CEFR	8
Jekhetane referenčna džanľipena CEFR	9
E štruktura andro sikhľariben	9
E štruktura, the sar laha šaj keras buťi	11
E štruktura sar te sikhľarel e romaňi čhib	13
Jekhetane džanľipena CEFR A1,A2, B1 the B2	13
Angluno lav kije tematicka phandľipena andre štruktura	15
Anglunes vaj keci lava pro agor vaš o kantora the o manuša, so kisitinen sikhľaribnaskere materiala	16
E romaňi identita	23
Tematos 1: Me the miri famelija	26
Tematos 2: O kher/o karavanos the sar odoj dživas	32
Tematos 3: Miri komunita	39
Tematos 4: Romane manualna buťa the savi buťi o Roma keren	45
Tematos 5: O sunte the bare manušengere divesa	50
Tematos 6: Andre škola	56
Tematos 7: O manuša pro droma	62
Tematos 8: O chaben the o uraviben	70
Tematos 9: E vrama (časos), štar beršeskere kotera the sar hin avri78	78
Tematos 10: E priroda the o džvira	85
Tematos 11: O hobi the umelecka artikli	90
Dothoviben 1: E godí N. R (2000) 4 , so del o Komitetos le miňistrenca khatar o štata, so hine andre Evropsko Rada, pal o sikhľuvipen vaš romane čhavore andre Evropa	102
Dothoviben 2: E Varšavsko deklaracija, so irinde o štata phandle andre Evropsko Rada (Majos 2005)	106
Dothoviben 3: Akčno planos irindo pro bešťipen Varšavate	110
Dothoviben 4: E evrospko charta pal romaňi čhib	123

E DUMA PAL O EVROPSKO ROMENGERO THE TRAVELENGERO FORUMOS (ERTF)

O Evropsko Romengero the travelengero forumos (European Roma and Travellers Forum – ERTF) ačhila andro berš 2005. O Evropsko forumos jekhetañardã o romane hangi the e demokraticko platforma phundrađã o drom kije jekhetañi buťi vaš savore Roma, o Sinti, o Kalé, o travelera the aver manuša, so peren andre aja partija andre Evropa.

E Špecijalno komisija paš Evropsko charta vaš regionalna abo minoritna čhiba (European Charter for Regional or Minority Languages) mangla le ERTF, sar oda hin la romaña čhibaha, či o Roma ciknovarbar den romanes дума, the či kempel e romañi čhib te standardizinel. Andro oktobris 2005 e odborno komisija khatar e Evropsko charta vakerelas jekhetanes la Forumoha the ašunde manušenca andre aja problematika. O forumos kisitinda peskero peršo oficialno dikhiben pal oda, pre savi pozicija hin e romañi čhib (Dothoviben II O hiri le dovakeribnastar [MIN-LANG (2005) 19]). Ada pozično dokumentos has kerdo vaš oda, te e Evropsko charta vaš regionalna abo minoritna čhiba džanel, sar kempel e romañi čhib te zaačhel, the sar šaj andre del peskeri zor.

*O ERTF phenel, hoj le romane **čhavoren** hin **čačipen** (pravos) pre **lačo** školno **sikhľuvipen**.* O štata kampen te realizinen aktivna desegregačna programi the o metodi, the kempel lenge andre štatne love te rodel upre o financiji. Le romane čhavorengé, the le travelengere kempel kvalitno sikhľuvipen andro normalno sistemos (jekhetanes savore čhavorenca) andre sako školsko sistemos, anglal e škola the pro bareder školi.

*E **romañi čhib** perel maškar ajse **čhiba**, so šaj **našľon**,* te pal late ñiko na bajinela, the na dena pre late financiji o narodne the maškarthemutne šerale, sar hine o školske amti, o odborñika pre lingvistika, o kantora, o manuša, so kisitinen o meteriala pro sikhľuvipen, the o politiki pre savore sekciji andre sakodřivesengero dživipen. E **segregačno politika** andro školi mujal o romane čhavore the lakere varesave formi hin andre calo Evropa, andro vichodna the palune štati. Le manušen khatar e romañi nacija the le traveleren, so bešen andro štata, the olen, so odoj avile te bešel, hin **čačipen**, avka sar savore avre manušen, pre peskeri **čhib**, oda kempel te respektinel.

Romaña čhibaha vakeren o manuša andre calo Evropa, vaš oda la kempel te dikhel sar evropsko čhib, the te thovel la pre ajso postos sar aver dajengere čhiba, ko avka дума del, the ole, so kamen pale te chudel te del romañi дума, sar lengere daja, o dada. O forumos na dikhel e standardizacija andre romañi čhib sar aktualno, na kodifikimen čhibaha the lingvisticko pluralismoha šaj den manušenge o vast. Le Romenge the le travelenge kempel te del šancija, mi penge kiden avri andal duj čhiba, andre save kamen te sikhľol, te šaj študinen andre amteskeri čhib, the andre lengeri čhib. Sar sikhľona o čhavore, phenena lengere daja, o dada, na o školsko amtos, abo vareko aver.

O sikhľuvipen andre romañi čhib andro buter formi kempel te el vaš o školaka, save khere vakeren romanes, the vaš ole, save mek romanes na džanen. O sikhľuvipen andre romañi čhib kamel le študentoske te sikhavel mištes jekh romano dialektos, the te sikhavel leske the aver formi, savenca o Roma andre Evropa vakeren, te lenge acholol. O teksti kempel te kerel jekhetanes le evropskone štatenca, the te pen o teksti keren pre regionalno, nacijakero, abo thaneskero koter. Kempel amenge buter te dikhel pal o talentos, oda, so vareko imar mištes kerđã, the odborne džanľipena, te jekhetanes la romaña čhibaha šaj bararas o čhiba andro maškarthemutno kontekstos.

*Pro prioritati, so pen kamen te kerel andro romano **sikhľuvipen** pro školi, kempel te rodel o love pre buter seri, o love dena o štati, o sponzora, the kerena pen o programa.*

Buter manuša imar čirla kamenas o sikhľuvipen andre romañi čhib the e kultura, te zaačhel, hin oda predal lende igen bari meta. Oda, so nane, hin jekhetañi romañi komunita the o daja, the o dada, save na džanen, so hin feder. Ašundo sloganos, paš o procesis, kana has kerdo o

ERTF – „na vaš o Roma, aľe le Romenca“ - hin tiš andro phučiben pal e romaňi čhib. Andre jekh godí the jekhetano hiros, so diňa e Špecialno komisija paš Evropsko charta vaš regionalna abo minoritna čhiba the o Evropsko Romengero the travelengero forumos, pes phenel: „ *Mi pes imar na vakerel pal romane čhiba, akana kempel te phenel, hoj hin jekh romaňi дума*“. E romaňi дума hin jekh čhib buter dialektenca, savenca vakeren buter partiji (Kalderaš, Lovara, Kalé the aver.). Te vakeras, sar mištes te pisinās e romaňi čhib, kempel te del anglal e „kodifikacija“, na e ‚standardizacija‘, savi džal jekhetanes le jekhetañibnaha. Tiš šaj phenas, hoj akana na kempel jekh štandardno dialektos, aľe kempel jekh avreske te achalol, the lingvisticko pluralismos.

E **romaňi дума hiňi ča** jekh maškar buter **čhiba** andre luma, saven nane **zorali** tradicija, te džal pal e **jekhetañi**, štandardno irimen forma. Oda, hoj nane e štandardno forma, vareko lel avka, hoj na eksistinel lačhi romaňi čhib, the palis pes duminel, hoj e romaňi čhib hine ča o dialekta. Hin čačipen, hoj andre but evropske čhiba hine diferenciji andro dialekti, the o dialekti andre romaňi дума nane aver. Vaš oda, hoj nane jekh štandardno čhib savaha šaj pes delas te vakerel maškar o regiona, jekh gramatika andro líla, jekh romaňi дума pro inštituciji, našći kidas avri ňisavi romaňi oficialno varianta, abo irimen forma andre sakodiveseskeri butí. E godí, te del romaňi čhib pro postos sar caloevropsko the transversalno čhib, peha anel aver butí, savi kempel te kerel. Kempel but inštrumenti, kaj te avel e romaňi čhib kodifikimen andro sikhľuviben.

O Finsko Nacijakero amtos vaš o sikhľuviben (National Board of Education – NBE) andro berš 2002 diňa konceptos pre Rada Evropy, la Divizijake vaš o Roma the o travelera, GRIII – Socialno kohezia, te rodkeren avri sar oda hin la romaňa dumaha the te keren čhibakere materiala, u the dikhen sar pes del te kerel jekhetañi butí andre ala phučibena pre evropsko platforma.

Pal kada has jesoste andro berš 2003 andro Štrasburkos kerdí maškarthemutňi konferencija, kaj has šeralí e Miranda Vuolasrantová, na čirla la dine sar perša Romaňa špecialno asistentka andre Rada Evropy. Pre konferencija bičhade deštheefta štati peskere zaačhade NBE, o romane kantora, o autori, so kerde o materiala pal o sikhľuvipen, o lingvista the o eksperta, so pen špecializinen pre romaňi čhib.

Dujto konferencija pale pre ada tematos has jekh berš pal e perši. Pre konferencija kidle avri ekspertno timos, savo duminelas, sar dičhola avri e Štruktura (Rámcovo osnova) pro sikhľuviben andre romaňi čhib.

Andro timos has o eksperti, so sikhľaren le romane manušen the o zaačhede khatar o Forumos the e Rada Evropy, the tiš but eksperta pre aplikovaňo lingvistika. Koordinatoris andro projektos kerelas e Divizija vaš le čhibengeri politika (Ředitelství školního, mimoškolního a vyššího vzdělání) jekhetanes le Evropsko Romengere the travelengere Forumoha, o vast len denas the o eksperta le univerzitendar khatar o Štýrský Hradec the Manchester, the khatar e Trinity College andro Dublinos – Centrumos, kaj študinen e čhib the e komunikacija. Predal e Divizija vaš Roma the traveleri has zaačhadí the e Rada Evropy u o hiri pal o projektos pen denas pre lakeri Ekspertno komisija vaš le Romengere abo travelengere problema.

Hoj kempel pal e romaňi čhib te bajinel, has phendo andro but maškarthemutne rezoluciji. Nekhbuter citaciji hin khatar o Inštrukciji 1203 andal e Evropsko rada perdal o Cigaňi andre Evropa (1993), savo kamel o evropsko programos pro študium pal e romaňi čhib (romaňi дума). Ale romengere phučibena pal o sikhľuvipen, e čhib the dajengeri čhib hine specifikimen andro Inštrukciji R (2000)4, Komitetos le miňstrenca the hin pal lende irimen the andro rezoluciji andro Evropsko parlamentos andro berša 1989 the 2005, avka sar o Inštrukciji andal e Organizacija jekhetane naciji numeros 27 pal o Roma, the andre but maškarthemutne deklaraciji, so dikhen pal o Roma the pal o travelera.

Jekh evropsko **referenčno** konštrukcija vaš o **čhiba** (Common European Framework of Reference for Languages - CEFR) has kerdí vaš o „jekhetano principos, sar te sikhľarel o čhiba, so pes sikhľarela (osnova), čhibakere probi, o sikhľutne genda(učebnice) the aver, andre calo Evropa“. – Pre kada principos has kerdí the e Štruktura, sar te sikhľarel e romaňi čhib (Curriculum Framework for Romani - CFR). Kamel te del jekh godí andro konceptos pal o sikhľuvipen, andro genda the materiala pre sikhľuvipen the čhibakere probi andro sistema

pro sikhľuvipen andre calo Evropa, the kamel te zoraľol e romaňi дума, sar funkčno dajengeri čhib, savaha o Roma dena дума andre amari moderno spoločnosťa.

E *Štruktura, sar te sikhľarel e romaňi čhib* (CFR) kamel tiš bareder the jekhetaňi buťi maškar o Roma the gadže, na kamel e segragacija, kaj sikhľonn o romane čhavore, the kamel jekh kvalitna šanciji pro sikhľuvipen, o justično čačipen pro sikhľuvipen andre romaňi дума, sar dajengeri čhib the funkčno plurilingvismos vaš o romane čhavore the travelera.

Vaš oda, so hin upreder irimen, o Evropsko Romengero the travelengero forumos zoraľes mangel, te el mištes dikhlo pal e romaňi čhib, sar la te zaačhel, bo predal 10-15 milľioni evropska Roma, hiňi dajengeri čhib, the te el šartimen o konstruktivno bararipen pre jekh šanciji pro sikhľuvipen, maškar o romane manuša, nekhbuter anglal o čhavore. Te ela zaačhadí e *Štruktura, sar te sikhľarel e romaňi čhib* (CFR), lakeri implementacija, ela oda peršo lačo aktos the inštrumentos kijo ala meti, te paš oda avena ale seri: o maškarthemutne inštituciji, o štatne amti, o kantora, so sikhaven e romaňi čhib, o manuša, so kisitinen o materiala pro sikhľuvipen, o lektora, so dena godí le kantoren, the tiš o manuša, so den romanes дума, o daja the o dada.

Vaš o Evropsko romengero the travelengero forumos (ERTF)

E Miranda Vuolasranta

E inšpiracija:

O Evropsko Romengero the travelengero forumos, o Inštrukciji pal romaňi čhib the sikhľuvipen (Policy Paper on Romani Language and Education), říjen 2005

O Evropsko Romengero the travelengero forumos, Miranda Vuolasranta, Maškarthemutňi konferencija pal e romaňi čhib – e čhib, andre savi nane agor, e Švedsko 2007

ANGLUNES

E EVROPSKO RADA THE E ŠTRUKTURA, SAR TE SIKHL'AREL E ROMAŇI ČHIB

E Štruktura, sar te sikh'larel e romaŇi čhib kerďa e organizacija „Divizija vaš čhibengeri politika paš Evropsko rada“ sar jekh koter andro kompleksno dikhiben, so džal andre Evropsko rada kije Roma the traveleri the lengere phučibena.¹ O dothovibena paš ada dokumentos hine Inštukciji N.R (2000)⁴, so dine avri O ministri the lengeri organizacija vaš jekhetanaarde štati kije sikh'luvipen maškar o romane čhave andre Evropa, Varšavsko deklaracija (so irinde o šerale the o premieri andal o evropska štati - majos 2005) the o akčno planos thodo paš e Varšavsko deklaracija. O informaciji pal e but'i pre Štruktura, sar te sikh'larel e romaŇi čhib hine sikhade andro buter dokumenta pre vebovo sera vaš Evropsko rada andre sekcija o Roma the o traveleri.²

E Štruktura, sar te sikh'larel e romaŇi čhib kidel avri khatar o deskriptivna kategorii the jekhetane referenčna dikhibena *Jekhetano evropsko referenčno džanl'ipen*³, the chudel pes buter principendar, save den forma la but'a, so kerel e Evropsko rada, andro čhibengero sikh'luvipen. E Evropsko rada ačhil'a te zaačhel le manušengere čačipena, e parlamentno demokracija the justično sistemas. Andre ada programos, vaš savo hazd'l'a o vast e Varšavsko deklaracija, kerel caloevropska dovakeribena, save kamen te standardizinel socialna the justična phučibena maškar evropska štati, the zoraľol e evropsko identita, savi džal avri khatar o jekhetano barval'ipen, the hin andro but kulturi. Andre ala problema šaj rodas, soske e Evropsko rada igen kamel čhibakero the kulturno barval'ipen the lengere diferenciji, the phenel, hoj čhibengero sikh'luvipen šaj zaačhel čhibakeri the kulturno identita, šaj anel feder komunikacija the achal'ipen maškar o manuša, the šaj džal mujal o bibachtal'ipen the ksenofobija.

O CEFR has kerdo vaš o „jekhetano principos andro koncepciji pre čhibengero sikh'luvipen, pro štrukturi andro džandle gend'a, o čhibakere probi, o gend'a the aver, andre calo Evropa“.⁴ Sar imar ala lava phenen, CEFR duminel, hoj sar pen šudinena o čhiba, ela olestar profitos andro buter štati, te pen o sikh'luvipnaskere plana the o osnovi, o gend'a, the čhibakere probi kerena jekhetanes, the lačha kedvaha. Le CEFR nane ambicija te el korkoro sar achal'ipen, kamel te del o vast, andro buter formi, sar šaj keren maškar pende o štata jekhetanaŇi but'i, savi šaj anel bareder achal'ipen the mek feder kvalita.

Andre aja idea has kerďi tiš e Štruktura, sar te sikh'larel e romaŇi čhib. Joj kamel te del jekhetano principos, sar te kerel o sikh'luvipnaskere plana the o štrukturi (osnovi), o sikh'lutna gend'a the aver materiala pro sikh'luvipen, the pre čhibakere probi andro sikh'luvipnaskere sistema andre calo Evropa. Dikhel pal o trin beršengere kategorii: 3-6 berš, 7-10 berš the 11-14 berš; the hiŇi kisitind'i pre trin aver sociolingvisticka situaciji: sikh'luvipen pal romaŇi дума vaš 1) o čhavore, so khere romanes na vakeren, 2) o čhavore, so na džanen igen mištes romanes, aľe šunen romaŇi дума khere le dajendar, le phureNDAR, 3) o čhavore, save džanen mištes romanes te vakerel, aľe kempel lenge e romaŇi čhib tiš te lel sar formalno inštrumentos andro sikh'luvipen (e romaŇi дума sar e čhib andre savi sikh'l'on). E Štruktura, sar te sikh'larel tiš dikhel pal e diferencija, či e romaŇi čhib sikh'l'on o romane čhavore, abo či sikh'l'on o čhavore nevi čhib andro školsko sistemas. Te hin vaš o čhavore e čhib nevi, ta cirdel le manušes andre aver kultura, e romaŇi дума kamel te del le studentenge predal e čhib tiš e kultura, savi imar prindžaren, the te mek buter te bararel lengeri romaŇi identita.

¹ O autori, so irinde adi Štruktura hine o Davidos Little the e Barbara Lazenby Simpson (andal e Trinity College Dublin, Irsko). Konzultind'a: Miranda Vuolasranta (Finsko), Mihaela Zatreanu (Rumunsko), Angelina Dimiter-Taikon (Švédsko), Liliana Kovatcheva (Bulharsko), Ulli Pawlata (Rakousko), Helena Sadiľková (Česko republika).

² http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/Default_en.asp

³ *Jekhetano evropsko referenčno konceptos vaš o čhiba: sikh'l'aripen, sikh'l'uvipen, ašaripen*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

⁴ Ibid., p.1.

AKČNONES ORIENTIMEN DROM CEFR

Le 70. beršendar andre oka šel berša e Evropsko rada anglarel akčnones orientimen drom kijo iriben pal oda, so savoro e čhib džanel. O CEFR kerđa baro iriben, hin andre igen špecialna the phare informaciji, the o anglune indiciji šaj kidas upre andro šov bloki:

- E čhib hin jekh elementarno manušengero likeriben: vakeras laha te realizinas o aktos andre komunikacija. Ala akti šaj aven duj. Šaj vakeras la famel'ijaha, le amalenca the le kolegenca, keras formalna sgejl'ipena; vakeras anglal o manuša, šaj phenas o špecialna džanl'ipena; irinas avre manušeske lil, irinas lil pro amtos; irinas amari politicko godí andre deklaracija; irinas amare džanl'ipena andro lekha the gendá. O komunikačna akti tiš šaj aven andre amende (andre godí) the intimne. Oda hin akor, te genas o gendá, abo varesave formi, te manuš šunel; the mek but aver formi andre čhib, kana manuš duminel pal oda, so te kerel – šaj duminas pal oda, so phenaha, te našťi avas pre angluno kontraktačno (obchodno) dovakeriben, abo te amen kamas te kisitinel pre phari дума, te duminas pal oda, so amendar phučena, the duminas, so lenge phenaha pale.
- O komunikačna akti hine andre čhibakeri aktivita, savi činas pre štar kotera; e recepcija, e produkcija, e interakcija the e mediacija. E recepcija hin, te manuš achal'ol avre manušen, či den дума, abo irinen. E produkcija hin, te amen korkore vakeras, abo irinas. E interakcija hin maškar buter manuša, te den jekh avreske o informaciji, abo penge o informaciji irinen, the e mediacija (buterval džal pal o irišagos jekha čhibatar andre aver, abo prethoviben andre aver čhib) džanel te phundravel e komunikacija maškar o manuša, so pen na achal'on. Andre interakcija the e mediacija hin the e recepcija, the e produkcija.
- Te keras čhibakeri aktivita, das anglal peskeri **komunikačno čhibakeri** kompetencija, savi hiňi phandlí le džanl'ipnaha (manuš pal late na duminel) pal o lava, pal o hangi, the sintakticka normi andre čhib, savaha das дума, the oda jekhetanes džanl'ipnaha, sar te del mištes дума, the mištes e čhib te produkinel.
- Čhibakeri aktivita bijal savi našťi aven o komunikačna akti džal jekhetanes le kontekstoha, savo dikhel pro droma the phandle droma andro sikh'uvipen. O CEFR kamel te džanel štar anglune domeni andre čhib: sa manušengeri, manušeskeri, **sikh'uvipnaskeri** the **butakeri**.
- Vaš oda, hoj o komunikačna akti pen realizinen ča andro kontekstos, amari komunikačno čhibakeri kompetencija andre peste tiš lel o sociolingvisticka the pragmaticka dikhibena. O sociolingvisticka kompetenciji – save kempel te dikhel sar jekhetaňiben (manuš pal lende na duminel) o džanl'ipen the o dispoziciji – den manušes zor, andre socialna the kulturna aspekti andre komunikačno prezentacija, šaj phenas, sar pes o manuš džanel te likerel maškar o manuša, the sar džanel o kulturna normi. O pragmaticka kompetenciji, save hine phandle le sociolingvisticko kompetencijenca, amenge den o vast, sar mištes te das дума, te kamas la čhibatar konkretna funkciji, oda šaj avel, te dikhas avre manušes, the phučas lestar, sar pes šunel, phenas le manunušeske „ačh Devleha“, abo les mangas, te amenge odmukhel.
- The pro agor, le komunikačnone aktenca hin phandlí the e butí, te na džal pal rutinno, abo automaticko butí, o komunikačno aktos amendar mangel e strategija, savaha šaj produkinas e дума, abo irinas o teksti the/šaj achal'ovas o teksti.

O CEFR na phenel, sar te sikh'larel o čhiba. Leskero dikhiben pal e čhib peha anel baro apelis vaš o kantora, so e čhib sikh'laren, bo andro sikh'uvipen kempel tiš e strategija, sar te dikhel pre lingvisticka phučibena, the sar te realizinel o komunikačna akti. Pal ada dikhel e koncepcija, savi hiňi sar peršo bar andre Štruktura, sar te sikh'larel e romaňi čhib, the predal savo hiňi e дума angluňi, te kamel te el o študium efektivno; vaš ada e osnova igen kamel e projektovo butí, savi jekhetaňarel e trijeda the la romaňa komunita.

JEKHETANE REFERENČNA DŽANLÍPENA CEFR

Le akčnones orientimen dikhibnastar CEFR pal e čhib, pes likerel e horizontalno dimenzija andro sikhľuvipen, the sikhľaripen. E dimenzija amenge sikhavel, savo džanlípén hin le študentos, buter aspekti andre čhibakeri aktivita the o droma the phandle droma, so hine andro kontekstos, the sar savoro forminel the jekhetaňarel e komunikacija. Le CEFR hin tiš e vertikalno dimenzija, savi lel varesave kotera khatar peskero aparatos kije definicija andro šov džanlípéna pal e čhib, the thovel len andro trin paneli – A1 the A2 (manuš džanel ča anglune lava); B1 the B2 (manuš dumaha vakerel); C1 the C2 (del imar čirla la čhibaha дума). Ala džanlípéna hine thode andre tabulka, kaj manuš šaj dikhel, so džanel, e tabulka hiňi pre sera 10. Jekhetane referenčna džanlípéna šaj las sar anglune, te kamas te kerel čhibakere plani pro sikhľuvipen the o štrukturi, te kamas te kerel o materiala pro sikhľuvipen, te kamas te dikhel, so o študenta džanen. Šaj andre dikhas, so o študenta sikhľile tel varesavi vrama, the tiš len šaj dikhas sar anglune, te dikhas pre aver čhibakere kurzi, sikhľutna gendá, o probi the o kvalifikaciji.

Sar imar phendám, akčnones orientimen dikhiben, sar realizinel o komunikačna akti, ta amenge phenel, te dikhas tiš pal e strategija, te mištes džanas te chasňarel o lingvisticka džanlípéna. Jekhetanes oleha hine o jekhetane referenčna džanlípéna thode andro trin aver stupňici. Perši dikhel pal čhibakere aktiviti; so o študentos/manuš, so del la čhibaha e дума, džanel andre čhib, so sikhľol, the andre savo džanlípén, te kerel. O CEFR sikhavel 34%, te manuš šunel e дума, te genel, čhibakeri interakcija, e дума the o irišagos, save hine savore andre tabulka vaš oda, te manuš šaj korkoro dikhel, sar e čhib džanel (Tabulka 2 v CEFR). Dujto stupňica džal jekhetanes le strategijenca, save keras, te realizinas čhibakere akti, the perel maškar lende, the oda, te duminas, so phenaha, abo sar kompenzinaha oda, so na džanas te phenel. Trito stupňica dikhel, save amen hin čhibakere kompetenciji: o lava so džanas, sar džanas e gramatika, sar džanas e fonetika the aver. Te kamas mištes te džanel jekhetane referenčna džanlípéna, kampil amenge te študinel ala trin stupňici, andre jekhetaňi interakcija, bo sako jekh lendar amenge del o vast, te kamas te del e definicija pal ole aver duj, so ačhile.

SAR HIŇI E ŠTRUKTURA, SAR TE SIKHĽAREL, ORGAŇIZIMEN

Te kisitinahas e Štruktura, sar te sikhľarel e romaňi čhib, ta dikhas buter dimenziji andro akčnones orientimen dikhiben CEFR, alé na kamahas te reprodukinel savoro pharo džanlípén, so andro sistemas hin. Kamahas te kerel lačno interaktivno ľil, kije prakticko buťi vaš savore, so keren o plani pro sikhľuvipen, keren o osnovi, irinen o sikhľutna gendá the probinen. Jekh meta, so užaras, ela, hoj o manuša kamena mištes te študinel, vaš oda hin andre štruktura anglune perše štar referenčna džanlípéna CEFR – A1, A2, B1,B2. Andre štruktura hin trin sekciji:

- i. Savore **džanlípéna** A1, A2, B1 the B2, sar len diňá e definicija o CEFR
- ii. Varesave lava pre agor vaš o kantora, so sikhľaren e čhib, the o manuša, so kerde o materiala
- iii. Deštheduj dikhibena pal **čhibakere** aktiviti transverzalno tematos pal e romaňi identita the palis dešthejekh tematicko phandlípéna
  1. Me the miri famelĵja
  2. O kher/o karavanos the sar odoj dživas
  3. Miri komunita
  4. So džanenas o Roma te kerel, the savi buťi kerenas
  5. O sunte the bare manušengere dĵivesa
  6. Andre škola
  7. O Roma pro droma
  8. O chaben the o uraviben

		A1	A2	B1	B2	C1	C2
O A C H A L I B E N	TE ŠUNAS 	Achalufuvav o prindžarde lava the o zakladna fraziji pal mande, pal miri famelfja the pal oda, so konkretnones džanav, te o manuša vakeren polokes the mištes artikulfinen.	Achalufuvav o fraziji the sakodivesutna lava pal oda, so prindžarav, te džal pal mande (o primarne informaciji pal mande, miri famelfja, pal o cinavkeriben, sar pes vičinen u kaj hine o gava the o fora, pal e bufi). Achalufuvav, so hin andre charne the lokes achalarde hiri the deklaraciji.	Achalufuvav o anglune ideji, te hine phende andre oficialno čhib pal o prindžarde temata, save džanav khtarar e bufi, e skola, sar man bavinav, the aver. Achalufuvav o rozhlasova the televizna relaciji, te hine aktualna, abo pal o temata khatar o dživipen andre škola, andre bufi, te džal e duma polokes the lača artikulacijaha.	Achalufuvav, te del jekh manuš bareder duma, abo le lektoris, the achalufuvav, te o manuša hine andre phari diskuzija the phenen peskere goda, te džal pal o temata, so prindžarav. Achalufuvav maj savore televizna hiri the o programa, te hine pal aktualna temata. Achalufuvav o filmi la oficialno čhibaha.	Achalufuvav bareder duma, the te andre nane lači konstrukcija, abo savoro nane phendo, sar kempel. Nane vaš mange phares te dikhel o televizna programa the o filmi.	Achalufuvav savoro, so o manuša phenen, či maskar o manuša, abo andre relaciji. Te čeporo sunav, save specifika hin andre manuškeri duma, achalufuvav les, the te sidarel.
	Te genas 	Achalufuvav o prindžarde nava, lava the primarne ajse loke sentenciji, so šaj aven avri thode, pro plagata, abo andro kataloga.	Džanav te genel charno tekstos. Džanav te rodel konkretna informaciji andre sakodivesutne materiala, oda šaj avel. Andro inzerata, o prospekta, o menu, the o instrukciji, sar te džal le autobusiha, la mašinaha. Achalufuvav charne fila andal miri korespondija.	Achalufuvav o teksti, kaj hin o lava, so prindžarav khatar miro sakodivesutno dživipen, abo khatar e bufi. Achalufuvav, te genav andro fila, so chudav, so pes ačhila, so avres dukhal the so kamel.	Achalufuvav o lekha the o hiri pal o aktualna problema, kaj o autora phenen peskere konkretna goda. Achalufuvav o teksti andre adadivesutni proza.	Achalufuvav bare phare teksti, oda hine o faktograficka the beletristicka, the džanav te phenel, so hin vaš mange lačo andre lengere štii. Achalufuvav o ekspertna lekha the bareder technicka instrukciji, oda the akor, te nane khatar miri specializacija.	Lokes genav savore irimen formi, the o abstraktna teksti, andre save hin phari konstrukcija the e čhib, oda šaj aven o manuala, specialna lekha the e šukar literatura.
V A K E R I B E N	Oralno interakcija 	Džanav man čeporo te dovakerel, te miro partneris mange phenel mek jekhvar, the polokes, abo avre lavenca, del mange o vast andre formulacija, andro lava, so leske phenav. Džanav te phučel pre loke phučibena, the ajse phučibena te phenel ure pale, te džal pal vareso, so mištes džanav.	Džanav te del duma andro sakodivesutne situaciji, kaj kempel te del jekh avreske o informaciji pal o prindžarde temata, the aktiviti. Džanav charni konverzacija maskar o manuša, the te na achalufuvav ajci, te me korkoro/(i), šaj e konverzacija likerav.	Džanav mange te del godi andro situaciji, te som pro droma, te odoj vakeren la čhibaha, savi sikhufuvav. Džanav te del duma le manušenca pal o temata, so prindžarav, abo man interesinen, abo hine pal sakodivesutno dživipen (oda šaj avel: e famelfja, o hobi, e bufi, o droma, o aktualna ačhibena).	Džanav te vakerel avka mištes, the spontanones, hoj šaj dav duma le manušaha, vaš savo e čhib hihi dajakeri. Džanav te avel aktivno andre diskuzija pal prindžarde temata, te phenel the te zaačhel mire goda.	Džanav mištes te del duma, na rodav o lava. Džanav mištes efektivnones te del duma maskar o manuša the andre bufi. Džanav mištes te formulinel miri godi the mire ideji, the mištes reaginav, te den o manuša e duma.	Nane vaš mange phare o konverzaciji, abo diskuziji. Džanav mištes o idioma the e duma maskar o manuša. Džanav mištes te phenel, so kamav, the te achalarel cikne diferencuji andre duma. Te hin man problemos mištes te phenel, so kamav, ta dav andro lava aver formulacija, the ņiko oda na prindžarel.
	E duma 	Džanav loke frazijenca te phenel pal o than kaj bešav, pal o manuša, so prindžarav.	Džanav te phenel buter fraziji, the sentenciji, kaj te dav duma pal miri famelfja, the aver manuša, pal o dživipen, pal miro sikhufuvipen, the pal miri bufi, so keravas, abo akana kerav.	Džanav kija pende te thovel o fraziji, kaj te phenav pal oda, so pes ačhila, pal mire sune, so užarav, the so kamav mek te kerel. Džanav te del charni duma pal mire goda the plani. Džanav te phenel e paramisa, abo so gendom andre gendi, abo pal o films, the džanav te phenel the mire reakciji.	Džanav te del mištes duma pal buter temata, so hine phandle mire interesoha. Džanav te phenel peskeri godi kije aktualna phučibena, the te phenel, so hin lačo, u so nane.	Džanav mištes the le detajlenca te vakerel pal phare temata, te thovel paše the aver temata, buter te phenel pal konkretna specifika, the pro agor džanav te phenel lače lava.	Džanav mištes te phenel, so dikhav, abo so duminav, ajse štiiha, savo kempel andro kontekstos, the lača efektivnona logicka struktura, savi le manušenge, so šunen, sikhavel angluna specifika, the pafis lenge ačhen andre godi.
I R I Š A G O S	Irišagos 	Džanav te irinel stručno na pharo tekstos pro fili, oda šaj avel, te bičhavav o dikhluno fili khatar o čuče dživesa (prazdñini). Džanav te irinel andro formularis miro nav, e nacija, o adreis, te džav te bešel andro hotelis.	Džanav te irinel charne hesla the hiri pal oda, so mange kempel andro sakodivesutno dživipen. Džanav te irinel loko fili andal miri korespondencija, kaj irinav pal oda, so predžidilom, the sar man sunav.	Džanav te irinel na phare teksti pal o temata, save mištes prindžarav, abo man interesinen. Džanav te irinel fila andal miri korespondencija, kaj irinav pal oda, so predžidilom, the sar man sunav.	Džanav te irinel, the te achalarel o teksti bara skalaha tematenca, te džal pal o temata, so man interesinen. Džanav te irinel o traktos, abo o hiri, te del o informaciji, te zaačhel, abo te džal mujal varesavi ideja. Andro fili džanav te irinel, soske hin vaš mange o ačhibena, abo oda, so predžidilom, anglune.	Džanav mištes te phenel, so mange hin pre godi, te del le tekstos lači forma, te achalarel peskeri vizija. Džanav te irinel detajlna fila, o trakta, abo o hiri pal phare temata the te sikhavel, so hin predal mande angluno. Džanav mange te kidel avri o štios andro tekstos pal oda, ko les genela.	Džanav te irinel konkretno tekstos, lače štiiha. Džanav te irinel phare fila, o hiri, abo o lekha, la logikaha, avka, te o manuš, so genel, te dikhel o anglune specifika, the te leske ačhen andre godi. Džanav te irinel e sumarizacija, abo e recenzija pre ekspertna, abo literarna bufa.

9. Vrama, štar beršeskere kotera the sar hin avri

10. E priroda the o džviri

11. So o Roma rado keren the umelecka artikli

Sako le deštheduj dikhibnendar hin paš e 1) domena, abo lakero koror, andre savi o študenta šaj kamen, abo lenge kempel te del romanes duma the 2) paš suboris le tematicka **phandl'ipenca** the temata, pre save kamen receptivnones the/abo produktivnones te kerel **bući**. Sako dikhiben hin anglunes andre trijeda kerdo sar mustros the pal leste džal o kontrolno registros „I can“ (džanav, džanava te kerel, šaj kerav), ale mustrenca **palis** o deskriptora pal o džanl'ipen thovas andro registra le **komunikačna ukolenca**.

Te keras **bući** le deskriptorenca „can do“ (džanav, šaj keren) the „I can“, ta hin buter te dikhel **akčnones** orientimen **sikh'l'uvipen** CEFR, ta oda hin nekhangluneder **inovačno** segmentos CEFR, the oda vaš duj dikhibena. Jekh hin, hoj thovel buter paš pende e štruktura andro **sikh'l'uvipen**, o **sikh'l'uvipen/** o študium the oda, sar hin dikhlo, so o študentos džanel, oda hin buter, pre soste hine o manuša sikhade. Sako deskriptoris tiš šaj avel sar meta andro **sikh'l'uvipen**, šaj les dikhas sar definicija, te keras **sikh'l'uvipnaskere/študijna ukola**, the šaj amen del kriteriumos, sar dikhaha, so o študentos džanel. Oda hin pro ukola orientimen dikhiben pro študium, pro **sikh'l'aripen** the pre oda, sar dikhas, so o študentos džanel. Olestar dikhas, hoj te e **čhib**, so kamas te **sikh'l'arel**, dikhas sar angluno **komunikačno instrumentos**, **palis** hin o študium igen **lačho**. Dujto dikhiben hin, te **defiñinas** študijna meti the oda, so o študenta džanav, le behavioralnone dikhibnastar sikhavas e štruktura andro **sikh'l'uvipen** the o kriterija le študentenge. Imar ciknorestar džanas, so džanas te kerel, the (buterval) sar **lačhes** oda džanas te kerel, no varekana, hjaba kaj sam imar phureder, ta na džanas te del duma pal oda, abo mek te analizinel ola lingvisticka **barval'ipena**, so amen hin kije dispozicija. Avre lavenca, **akčnones** orientimen dikhiben CEFR cirdel le študentos andro študijno procesis. O vast le študentenge del o Evropsko **čhibakero** portfolijos, savo le študentenge sikhavel o kontrolna registra „I can“, savenca šaj o študenta keren **bući**, te penge den o študijna meti, te dikhen, so imar **sikh'l'ile**, the sar oda džanav.

E ŠTRUKTURA, THE SAR LAHA ŠAJ KERAS **BUĆI**

E štruktura sar te **sikh'l'arel** e romañi **čhib** hin oda, so amenge phenel lakero nav: nane jekh bari univerzalno štruktura, predal sakoneste, aľe hiñi instrumentos, saveha šaj selektivnones keras **bući**, te keras e štruktura pre **sikh'l'uvipnaskera** materiala, the te kisitinas **čhibakera** probi the aver instrumenti, pal save dikhas, sar o študenta o **sikh'l'aripen** džanav. Šaj amenge phenas, hoj džanas, savi partija študenta amen avena – džanas keci lenge hin berš the lengeri sociolingvisticko situacija. Tiš džanas inštituciolna regula, save pre **sikh'l'uvipen** andre romañi **čhib** avena – keci ora andro kurko, keci školna berša. E štruktura sar te **sikh'l'arel** e romañi **čhib** šaj thovas andro **sikh'l'aribnaskero/študijno** programos kavka:

- Perše, savore džanl'ipena A1, A2, B1 the B2 anglunes šaj dikhas pal e konstrukcija sar te **sikh'l'arel** e romañi **čhib**, savo džanl'ipen le študenten hin (te varesavo hin) pro agor andro programos, the savo džanl'ipen kamas, kaj len te avel, sar o študijno programos agorisalola. Hin angluno te džanel, hoj sako jekh khatar jekhetane referečna džanl'ipena CEFR sikhavel **komunikačno** repertoaris, savo andre lumakeri realita vareso mol, the oda akor, te **čhibakere** aktiviti has mištes **sikh'l'arde**. Andre tradična konstrukciji, sar te **sikh'l'arel** e **čhib**, hin o pharipen, hoj penge den na realna meti, the kempel amenge te dikhel, hoj našti mangas, te o študenta džanav o džanl'ipen B1, te len hin časos ča pro džanl'ipen A2. Andre aja agorutñi fazija tiš kempel te dikhel, sar phure o študenta hine. Te vakeraha pal o programos vaš but terne študenta, ta gendo tekstos the o irišagos na ela angluno. Mujal oda šaj das anglal produktivno aktivita – o vakeriben the o irišagos – te amen hin e meta, hoj kamas te bararel le študentengere džanl'ipena, andre romañi duma avka, kaj šaj te **sikh'l'on** andre late.
- Te amenge kamas te kerel bareder o editorialis andre amaro programos, šaj amenge las paš o vast deštheduj domeni/tematickones orientimen dikhiben pal

čhibakere aktiviti. Te ksitinas o programos, savo kempel te džal le agrestar andro calo primarno (primarno) školno sikhľuvipen the amare študenta mek na džanen e romaňi duma, ta palis šaj duminas pal savore deštheduj dikhibena. Sem kamas, kaj amare študenta te džanen avka romanes, hoj prindžaren the e romaňi kultura, e čhib the e kultura dikhen sar jekh. Tiš kempel te duminel pal oda, hoj andre agorutne študijne faziji ela pro gende the o irišagos na baro apelis, bareder apelis ela pro audio (šunaha e duma) the vakeriben. Pre aver sera, te hin o programos vaš o študenta, so khere den romanes duma, no kempel lenge te bararel o džanľipen andre komunikačna džanľipena paš o sikhľuvipnaskere procesa, šaj palis keras buti ča varesave dikhibenena the buter te dikhel ča pre romaňi duma andro školsko sikhľuvipen.

- Andre ada than šaj amen korkore kontrolinas, sar čačes savoro hin, the šaj oda keras avka, hoj dikhas o kontrolna registra jekhetaňarde le domenova/tematickones orientimen dikhibnenca pal čhibakere aktiviti (či lengere koterenca), savenca keras buti. Hin o komunikačno registros ajso, sar amenge kempel? Te na, ta so amenge kempel te kerel?
- Le kantorenge, so avena kidle avri, kaj te realizinen o projektos, kempela te del o vast. Elas mištes, kaj o miňisterstvos, abo o regionalna amti te denas o love pre sikhľutna gend'a (učebnice). Te duminaha, sar o sikhľutna gend'a te realizinel, šaj džas pale kijo peršo koter andre *E štruktura* the šaj študinas univerzalna stupňici andre čhibakere kompetenciji. Te dikhaha, keci berš hin amare študentenge the dikhaha pro domeni the pro temata, save hine andre amaro programos, šaj bararas o deskriptora andre konkretno dikhiben avka, hoj specifikinaha, save the keci lava the e gramatika kempela le študentenge te džanel, the save džanľipena lenge kempela kije lengere komunikačna meti. Tiš šaj las o kontrolna registra, sar mustros, te kidas, abo keras o perše materiala, abo ksitinas o študijna aktiviti.
- Šaj amenge phenas, hoj keraha e verzija Evropsko čhibakero portfolijos, savi ela vaš amare študenta⁵. Anglune kontrolna registra, so den o vast le študentenge, te penge phenen, pre savi meta kamen te el, o dikhiben, či amenge o študium džal, the te dikhel, sar amenge džal, oda šaj dikhas andro kontrolna registra „I can“, save hine andre *E štruktura*. Te imar o študenta keren e buti le Evropske čhibakere portfolijeha, sar sikhľon aver čhiba, šaj andro portfolijos thovas kontrolna registra the aver seri, so hine pal e romaňi duma.
- Pro agor, te kamas te kerel o kriteria pal o džanľipen, the kamas te ksitinel o ukola jekhetaňarde le dikhibneha pal o džanľipen, šaj amenge upre las o deskriptora andre *E štruktura*.

---

⁵ Dikh G. Schneider a P. Lenz, *Evropské jazykové portfolijos – příručka pro tvůrce jazykových programů*, Štrasburk: Rada Evropy, 2001; D. Little and R. Perclová, *Evropské jazykové portfolijos – příručka pro učitele a školitele*, Štrasburk: Rada Evropy, 2001.

E ŠTRUKTURA SAR TE SIKHL'AREL E ROMAŇI ČHIB

JEKHETANE DŽANL'IPENA CEFR A1, A2, B1 THE B2

Ala štar kotera le džanl'ipenca, so hine andre Štruktura vaš o sikhluvipen andre romaňi čhib, hine ča khatar o CEFR. O manuša, so likerem e Štruktura sar manualos, hine te dikhel pro džanl'ipena (souhrn) akor, te mištes na džanen, či hin lengero džanl'ipen ajso, sar andro deskriptora the andro dikhibena the kontrolna registra.

Andro džanl'ipen A1 o študenta „na džanen te phenel savoro, phučen the phenen pale pro phučibena pal pende, kaj bešen, pal o manuša, so len prindžaren, pal o veci, so len hin. Džanen te phenel, so lenge kempel, abo pal o temata, so prindžaren, the džanen pre ajse temata te reaginel. Andre lengeri komunikacija nane ča o sikhade leksikalna orgaňizimen fraziji, kerde sar šablona predal ajse situaciji.“⁶ Aver lavenca, o džanl'ipen A1 sikhavel peršo identifikimen džanl'ipen, pre save o študenta šaj kombiňinen o segmenta andre čhib, so kamen te sikhľol, pal oda palis dikhen peskero, choč the te na baro komunikačno reportoar.

Te šunen o študenta e дума, andro džanl'ipen A1 prindžaren the achal'on o lava, so prindžaren, the na phare fraziji, save hine andal lengero dživipen the pal oda, so prindžaren, oda hin akor, te o manuš, so vakerel, mištes artikulinel the del polokes дума. Te genen, ta prindžaren the achal'on o nava, o lava the o sentenciji (věty), andro referenčno džanl'ipen A1. Šaj korkore čeporo keren e oralno interakcija, phučen the phenen pale pre na phare phučibena, oda ča akor, te aver manuša den polokes дума, phenen lenge the avre lavenca, abo duvar. Te vakeren, ta džanen te phenel na phrare fraziji the sentenciji te phenel, kaj bešen, the kas prindžaren; džanen te irinel charno tekstos, loko tekstos (te irinel čeporo lava andro ľil, irinen, so hin pro čitros) the džanen te irinel o formularis peskere indicijenca. Te hine o študenta but terne, ta šaj o džanl'ipen pal o irišagos, avel ča ajso, hoj ča irinen o lava the o fraziji khatar e tabuľa, so dikhen, the džanen te phenel, so hin pro čitra. Te chuden te vakerel spontanones, ta o študenta andro džanl'ipen A1 džanen ča na but gramaticka štrukturi the sentencijengere schemata, save lenge hine paš o vast, andre lengero repertoaris, kaj hine ča izolimem lava the o fraziji. O lava the o fraziji thoven paš peste ča primarnone lavorenca.

Andro džanl'ipen A2 „šaj rakhas buter deskriptora socialna funkcijenca, jekh lendar hin, te džanas sakodiveseskere lava, so phenas te varekas dikhas, te chudas te del le manušeha дума; džanas te phenel lačo d'ives, phučas avrendar, sar pen šunen, the reaginas, te šunas o nevipena; charnores das le manušenca e дума; phučas, the phenas pale pal e buti, pal oda, so keras, te na sam andre buti; džanas te phenel pale, te amen vareko vičinel; džanas te phenel, so te kerel, kaj te džal, te phenel, kana amen šaj dikhas avre manušeha; šaj vareso nukinas, abo te phenel pale, kana vareko nukinel amenge. Arakhaha adaj the o deskriptora, te sam maškar o manuša: [...] te keras churde transakciji andro skl'epi, pre pošta, abo andre banka; phučas pro drom; džas le autobusiha, la mašinaha the le taksikoha, mangas na kompl'ikimen informaciji, phučas pro drom, the amen tiš džanas te phenel o drom, džanas te cinel o tiketos; mangas o tovaris the džanas tiš te del o službi“.⁷ Maškar o džanl'ipena A2 the B1 hin o študentos aktivneder andre konverzacija, te les aver manuša den o vast, the akceptinen les.

Sar šunen o študenta andro džanl'ipen A2, buter achal'on sakodivesengere fraziji, the o frekventimen lava, nekhbuter akor, te lenge o lava kampen; džanen o angluno tematos

⁶ *Jekhetaňi evropko referenčno štruktura vaš o čhiba*, Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 33.

⁷ *Ibid.*, s. 33–34.

andre charne, mištes **achal'arde** nevipena. Sar genen, **achal'on** charne teksti, na phare teksti the džanen te rodel avri konkretna, ajse so šaj užaras, informaciji andro teksti, na džanen savoro andro detajlos (te phenaha, andro irimen informaciji the inštrukciji). Andre oralno interakcija džanen te kerel na phare the rutinna ukola, paš save kempel te del jekh avreske o informaciji, the džanen charnes te vakerel avre manušenca.

Andro vakeriben džanen suboris le frazijenca the sentencijenca the šaj vakeren pal pengeri **famel'ija** the pal aver manuša, pal oda, kaj bešen, kaj phiren andre škola, the so hin lengero angluno interesos. Džanen te irinel charne nevipena the teksti avre manušenge, the na bare privatna **lila**. Te džal pal o spontanno vakeriben la **čhibaha**, o študenta andro **džanl'ipen A2** džanen primarna sentencijengere schémata the **sikh'l'arde** fraziji, te penge den jekh avreske na o informaciji, **ča** ole, so džanen te phenel, pal **sakod'ivesengera** situaciji. Džanen o lava pre primarna komunikáčna **kampl'ipena** the džanen te thovel kija peste o fraziji primarnone lavenca. Mištes džanen o primarna konstrukciji, **al'e** tiš mek keren primarna chibi.

Džanl'ipen B1 „hin ajso, sar te džal manuš andre aver štatos, the hin andre leste duj charakteristiki. Jekh hin, hoj o študentos džanel te **líkerel** e komunikacija the te phenel, so kamel andro buter konteksta, oda šaj avel: *o študentos achal'ol anglune lava andre bareder diskuzija, achal'ol te hin pal leste, oda akor, hoj o vakeriben hin andre oficialno čhib the hin lačhes artikulfimen; džanel te phenel, the te mangel e god'í andro na formalno vakeriben le amalenca; džanel mištes te phenel angluňi ideja; te kamel te phenel, so kamel, ta džanel te phenel buter lavenca; džanel e konverzacija, abo e diskuzija, varekana hin predal leste pharo, te del duma, te kamel igen mištes te phenel, so kamel; vakerel avka, hoj les avre manuša achal'on, the te hin te dikhel the te šunel, sar kerel gramaticka the leksikalna preačhibena, the varekana kerel chibi, oda akor, te kempel te del but duma. Dujto karakteristika hin, hoj peske del god'í andro sakod'iveseskere problema, oda šaj avel: džanel te phirelle mašinenca, le autobusiha; džanel, so te phenel andro situaciji, te džal andre dromengeri kancelarija (cestovní kancelář), abo te hino pro droma; nane vaš leske pharo te del duma pre univerzalna temata; džanel te del e skarža, andro vakeriben/konzultacija (oda šaj avel, hoj del angla nevo tematos), no le študentoske kempel paš o vakeriben mek aver manuš; mangel lestar, te leske feder phenel, so aver manuša phende.“⁸ Maškar o džanl'ipena B1 the B2 o študenta džanen jekh avreske te del buter the buter informaciji.*

Te šunen o študenta andro **džanl'ipen B1**, ta **achal'on** anglune ideji andre oficialno duma, te džal pal prindžarde temata, save mištes džanen; tiš **achal'on** o rozhlasos the e duma andre televizija, te džal e duma polokes the hiňi mištes artikulfimen. Te genen, **achal'on** o teksta, save hine irimen standardno dumaha; **achal'on** tiš, te genen intimno l'il, kaj manuš irinel pal pengere pharipena, abo lači kedva. Andre oralno interakcija džanen mištes te vakerel pal **sakod'iveseskere** temata pal peskere interesa; den penge **god'í** andre komunikacija, le manušenca, so ciknovarbatar la **čhibaha** vakeren. Te vakeren, džanen loke frazijenca te phenel pal o situaciji andro dživipen, abo te feder **achal'arel** peskeri **god'í** the o plana. Džanen te irinel na igen pharo, **jekhetanardo** tekstos, pal o temata andal lengero dživipen. Džanen te irinel o intimna **lila** pal oda, so **predžid'ile**. Te džal pal e spontanno duma, džanen o študenta andro **džanl'ipen B1** mištes te vakerel, the **achal'on** savoro, andre **sakod'iveseskere** rutinna **ačhibena**, the šaj pen mukhen andre komunikacija pal o situaciji the temata, so mištes džanen. The mištes džanen, save lava, the schemata kempel te phenel, te kamen o segmenta te thovel andro bareder sekvenciji.

O **džanl'ipen B2** „hin imar nevo džanl'ipen, savo hin bareder sar B1 [...], avka sar o džanl'ipen B1 hin bareder, sar A2 [...]. Leskeri specifikacija hin maškarutno džanl'ipen (Vantage Level). O anglicko nav phenel, hoj sar o študentos polokes, **al'e** mištes džal kijo maškarutno džanl'ipen, u akana dikhel, hoj imar vareso džanel, the dikhel, hoj savoro nane avka, sar duminelas, hin les nevi perspektiva the šaj dikhel avre jakhenca, so hin pašal leste. Dičhol oda avka, hoj aja koncepcija pes **líkerel** le deskriptorendar, so hine kerde vaš ada džanl'ipen. Hin andre ajci džanl'ipena, hoj o manuš dikhel o **sikh'l'uvipen** avre jakhenca. Pre teluno agor andre zona (pásmo) hin o **sikh'l'uvipen** kije lači, progresivno debata: mištes te del duma pal peskeri **god'í** andre diskuzija, te del lače argumenta the o komentara; *te phenel, soske dikhav pro aktualna problema mire jakhenca, so hin predal mande feder, the so na; te del jekh pal jekheste o argumenta; te achal'arel o problemas, the te mangel avra sera, te na terdol ča pre peskere*

⁸ *Jekhetano evropko referenčno štruktura vaš o čhiba*, Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s.34

argumenta; te *špekulínel*, soske oda avka hin, the so ela *palís*, te *duminel pal o hipoteticka situaciji*; te el aktivno andro na formalna diskuziji pal *prindžarde situaciji*, te *phenel peskere godá*, te *phenel*, so me *palal duminav*, te *duminel pal alternativna neve godá*, te del *anglal o hipoteziji the te reaginel pre lende*. Dujto hin, andre calo *džanlípen* hin duj neve aspekta. Peršo aspektos hin, hoj o manuš del mištes e *duma maškar o manuša*: oda šaj avel, hoj na vakerel andro afektos, džanel *lače* the *efektivna lava*; *achalól* the o *detajla*, oda, so hin phendo la *oficialnonaha čhibaha*, oda the akor, te hin odoj bari vika; korkoro hino andre *duma iniciativno*, sar *kampel*, ta chudel te vakerel the džanel, kana o vakeriben te *preačhel*, the te oda sakovar na *musaj te avel elegantno*; phenel o fraziji, save sako džanel (oda šaj avel: pre ajsa *phučiben* hin phares te phenel pale) *palís* hin manušes buter *časos*, te *líkerel* e konverzacija, sar rodel e formulacija andro lava; džanel te del *duma le manušeha*, vaš savi e *čhib hiňi* dajakeri, the e komunikacija hin predal soduj manuša spontanno; te šunel andro vakeriben, te džal e *duma pal aver drom*, avre štiloha the avra zoraha, save hine andre normalna konverzaciji; te vakerel le manušenca vaš save e *čhib hiňi* dajakeri, the te na *cholárel* len, abo te na asan lestar, abo te lenge na *kampel pre leste* te dikhel avre jakhenca, sar pro manuš, so na džanel lengeri dajakeri *čhib*. Dujto nevo aspektos hin nevo *džanlípen* andre *čhibakero sikhlarípen*: te džanel, sar *kampel mek jekhvar* te phenel mištes, te amen na *achalíle*; te džanel „so na phenav mištes“ the te *duminel*, te oda imar te na phenav; maj te phenel mištes, te vareso *phendóm* namištes, te olestar džanav; te *duminel*, so *kampel te phenel*, the sar oda *kampel te phenel*, the te *duminel*, so o adresatos/adresata⁹ upre phenena“.

Te šunen o študenta andro *džanlípen B2*, ta *achalón* bareder *duma*, andre savi hine phare ideji, oda akor, hoj o tematos džanen; *achalón* o rozhlasova the televizna relaciji andro dialektos, savo *sikhlíle*. Te genen o študenta *achalón* o lekha the o hiri, save hine pal oda, so o manuša *duminen*, the *achalón* *adađiveseskeri* proza. Džanen spontanno the *lači* oralno interakcija the šaj aven aktivna andre diskuzija. O vakeriben le manušeha, vaš savo e *čhib hiňi* dajakeri, lenge džal mištes. Te den *duma*, ta džanen mištes te phenel, so dikhle, so kerenas, te phenel peskeri idea, te thovel kije pende o *godá*, so hin avre manušen, the te *duminel*, so hin *lačo*, the so na. Džanen te irinel *achalárde*, bare indicijenca teksti, the pal but temata; džanen te phenel peskeri *godí*, andre debata džanen te phenel, so dikhen sar angluno, the so lenge nane pre dzeka; džanen te phenel but informaciji, džanen te phenel, soske varesave *ačhibena* hine vaš leske (lake) bare. Te džal pal e spontanno *čhib*, ta o študenta andro *džanlípen B2* mištes džanen te phenel, so dikhle, the te phenel peskeri *godí*. Džanen but lava, the šaj vakeren pal buter temata, the pal peskere interesa. Tiš imar mištes džanen e gramatika the džanen varesave segmenta, so *kampel* andre kohezija. O *nalače* lava, so phenen, na maren tele e komunikacija, the o študenta korkore maj phenen pale mištes.

ANGLUNO LAV KI JO TEMATIČKA PHANDLÍPENA ANDRE ŠTRUKTURA

Angluňi andre aja štruktura hiňi e *Romaňi identita*. Khatar e *romaňi identita* las socialna, kulturna the *vođakere* perspektivi, pre save andre dešthejek temata na *kampel* te bisterel:

1. Me the miri famelija
2. O kher/ o karavanos the sar odoj dživas
3. Miri komunita
4. Romane purane *buća* the savi *bući* o Roma keren (ča romane specificka deskriptora)
5. Sunte the bare *dívesa*
6. Andre škola

⁹ *Jekhetano evropsko referenčno štruktura vaš o čhiba*, Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 35.

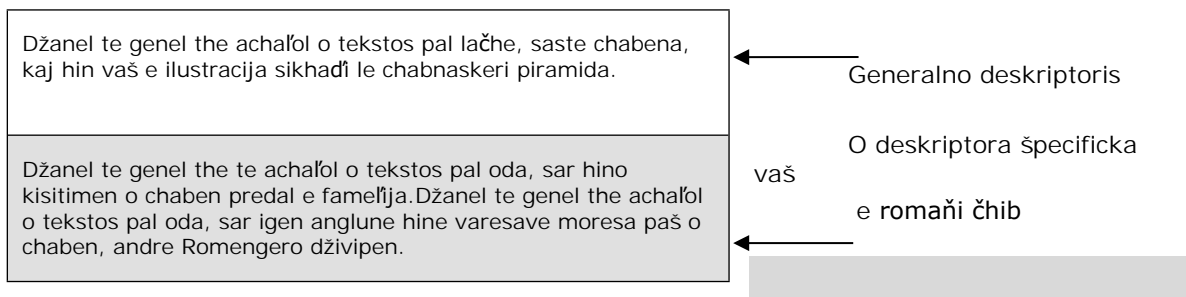
7. Pro drama
8. O chaben the o uraviben
9. E vrama, štar beršeskere kotera the sar hin avri
10. E priroda the o džviri
11. O hobi the o umelecka artikla

Andre štruktura sar te **sikhľarel e romaňi čhib** dikahas, hoj o študenta nane andre jekh berša, the o **džanľipen** pal e **romaňi čhib** maškar lende nane jekh. O deskriptora pen den mištes te implementinel. O manuša, so kisitinen o kurzi, o autora, so kisitinen **sikhľaribnaskere** materiala the o kantora **palıs** šaj o deskriptora kisitinen predal buter študenta; oda šaj aven o študenta, so chuden te **sikhľol** andro berša 4 – 14 berš. E fleksibilita šaj mištes sihavas pre mustroskere aktiviti, save dikhas andre tabulka le deskriptorenc a vaš o temata. Mustroskere aktiviti has avri kidle avka, te hin te dikhel, so kempel te **sikhľol** le študentenge (4 – 14 berš) the le **džanľipnaha**, savo šaj avel pro agor, ajse študenta **kamplon** te **sikhľon** o **džanľipen A1**, the aver, save džanen **čhibakere** aktiviti andro **džanľipen B2**.

Jekh aktiviti šaj keras savore študentenca, či hine phureder, abo terneder. O metodi, o procesi the oda, so **sikhľona**, **palıs** avela predal lengere konkretna berša. Paš sako tematicko **phandľipen** del e štruktura, sar te **sikhľarel e romaňi čhib** registros le deskriptorenc a vaš pandž tipi **džanľipena** (**šuňiben**, **geňiben**, oralno interakcija, e duma, o irišagos), andre save hin:

1. So kempel te džanel, te **sikhľuvav** e **čhib** andro **džanľipena A1** dži kije **B2**.
2. Romane špecifica andro **čhibakero** študium andre jednaka **džanľipena**.

O deskriptora, save hine špecifica vaš e **romaňi kultura** the **romano dživipen**, hine andro tekstos kerde avra grafikaha.

ANGLUNES VAJ KECI LAVA VAŠ O KANTORA THE O MANUŠA, SO KISITINEN **SIKHL'ARIBNASKERE** MATERIALA

DIKHAS PAL **ROMAÑI** ORALNO TRADICIJA

Kempel te phenel, hoj **tradično** romano socialno **sikhľaripen**, kana o phureder le terne sikhaven avka, hoj lenge phenen o paramisa, sikhaven len o **gil'a** the den len o rebusa, dikhas sar angluno aspektos andro **sikhľuvipen** andre e **romaňi čhib**. Tiš hin angluno, te o phureder khatar e **romaňi komunita** šaj aven paš oda, sar lengere **čhavore sikhľuven**. Te dikhas pre oralno tradicija sar peršo **sikhľuvipen** andre trijeda, ta **palıs** ala duj segmenta šaj mištes **jekhetanaras**.

UNI VERZALNO **SIKHL'ARIBEN**

Vaš o berša: 8–4

džanľipen: A2–B2

Andre varesavi vrama, šaj avel, pre jepaš školno berš mangena o študenta le dajen, le daden, le phureder manušen andre komunita, mi lenge phenen e paramisi, **sikhľaren** len **gil'i**, den len rebusis.

O školaka **palıs** phenen e paramisi angle e trjeda, abo lenge phenen o rebusis, sikhaven len e **gil'i**.

Palıs penge o školaka e paramisi, e **gil'i**, o rebusis irinen.

Savore **buća**, so kerde o školaka, **palıs** thovas andre "gend'i". E **gend'i** thovas andre kopirka, te el savore študenten andre trjeda, the das lenge khere, odoj šaj genen le manušenge khatar e **famelľja**.

FEDER ČHIBAKERO DŽAŇIBEN PREDAL O ŠTUDENTA

Te pes študinela romaŇi čhib, le študentenge oda sikhľuvipen dela o vast, kaj te džanľon buter andal čhibengero sikhľariben univerzanones (plurilingvismos).

1. O sikhľuvipen andre romaŇi čhib amen del but šanciji, te o študenta džanen feder e čhib (plurilingvismos). Buter le študentendar džanena duj čhiba, paš oda len dela o vast the majoritno čhib. Šaj dikhen pre soduj čhiba, the šaj dikhen, sar jekh čhib peske lel vareso avra čhibatar.
1. Elas bi lačhes te vakereľ tiš pal oda, kana kampela, hoj andre romaŇi čhib hin buter dialekta. Kampel te phenel, hoj vareko vareso vičinel avre laveha. Oda hin mek upral, the sikhavel le študentenge, sar barvali e romaŇi čhib hiŇi.

UNIVERZALNO SIKĻARIBEN

Vaš o berša: 7–14

džanľipen: savore

Andre trjeda hin o schematos, abo e mapa, save sikhaven, sar vakeren o Roma andre aver štata, či aver romaŇi partija. Sar dikhen aver romano lav, so phenen o Roma andre aver štatos, abo partija, thoven les andro schematos, pro than, kaj den ala varijantaha e duma.

UNIVERZALNO SIKĻARIBEN

Vaš o berša: 4–11

džanľipen: savore

O čitra sar lavengero registros

Te penge o študenta paš o tematos malľnena o čitra, kerena lačho sikhľutno inštrumentos, vaš lengeri buťi, the e buťi andre trjeda.

E metoda:

1. Lavengero registros šaj avel pro papiris, abo elektronicko.
2. Andre kapitola, hin aver tematos, kaj hin te dikhel konkretno tematos khatar sikhľutŇi štruktura.
3. O čitra anen o kantoris/o školaka, abo len šaj malľnen.
4. Paš o čitra hin irimen o lava.
5. Andre lavengero registros šaj avel
  - o Lava vaš o študenta cikneder džanľipnaha (džanľipen A1)
  - o Verzija le frazijenca/sentencijenca, kaj hin o lav andro kontekstos(A2 – B2)
  - o Jekhe laveskere verziji, sar len phenen o Roma, andro aver štata (A2 - B2)

UNIVERZALNO SIKĻARIBEN

Vaš o berša: savore študenta

džanľipen: savore

E **buťi** le kartenca, te džanas neve informaciji/the **zoraľaras** amaro **džaŇiben:**

1. Pre buťi len o karti, so bavinen o murša, o čhavore len prindžarena.
2. Thoven pro karti o čitra, o lava, o fraziji. Andre jekh paklos kempel te aven duj kompletna seriji.
3. Khelen avka, hoj o študenta thoven avri o karti, the sar len hin duj jednaka karti, ta vičinen (,snap').
4. O khelfiben le kartenca šaj avel :
  - o Thovas o čitros pro than, the phenas o lav
  - o Thovas o čitros paš o lav
  - o Thovas o lava
  - o Thovas angluna lava kijo charna fraziji, kaj oda lav hin, the aver.

E ANKETA SAR **SIKHLUTŇI** AKTIVITA

Buter aktiviti, pal save hin irimen andre štruktura andro bareder **džanlĭpen** (B1-B2) del le školaken **laĉhi** šancija, te keren avrirodkeriben, e anketa. Hin buter formi, sar te kerel. Šaj keren avrirodkeriben pro internetos, šaj genen o lekha andro **sakodĭvesutne** novinki the/abo šaj **phuĉen** le phuredere manuendar andre **famelĭja**, abo e komunita.

O VERZIJI :

TEMATOS 2: O KHER/ O KARAVANOS THE SAR ODOJ DŽIVAS

Oralno
interakcija
džanlĭpen
B2

Džanel te phuĉel, the te phenel pale pro buter temata, pal sakodĭvesutno dživĭpen, pal o aktiviti khere the andre famelĭja.

Džanel te mangel la da, le dades, the phureder manušen, te leske phenen angluna aspekta andro romano dživĭpen (oda šaj avel e historija, o tradiciji the aver).

TEMATOS 4: ROMANE MANUALNA **BUŤA**, THE E **BUŤI**, SO O ROMA KEREN

Oralno
interakcija
džanlĭpen
B2

Džanel te phuĉel le phureder manuendar andr e famelĭja, abo komunita, pre lengero ĉirlatuno dživĭpen, pre tradiĉna manualna Romengere buťa.

Džanel te phuĉel manušenstar, savo ciiknovarbatar del romanes duma.

TEMATOS 7: O DROMA THE O MANUŠA PRO DROMA

Oralno
interakcija
džanlĭpen
B1

Džanel te phuĉel the te phenel pale, te džal pal e tradicija, sar ĉirla o Roma phirenas le grajenca.

Džanel te phuĉel le phuredere manuendar, so predžidĭle varekana pro droma.

Te kisitinel o projektos, džanel te phenel o informaciji pal o Roma pro droma.

Genas
džanlĭpen
B1

Džanel te irinel angluna lava pro internetos, te rodel o hiri pal Romengere droma.

Aĉaĥol angluna ideji andro hira, o paramisa, abo historicko tekstos pal romane droma.

Oralno
interakcija
džanlĭpen
B2

Džanel andre diskuzija te phenel, soske o Roma andre historija the adadĭves phiren le dromenca.

Džanel andre diskuzija te phenel, so hin feder, abo nane, predal o romane famelĭji, abo komuniti, te phiren upre tele, abo bešen pre jekh than.

Džanel andre dskuzija te phenel, sar nekhfeder te kerel e anketa, sar te kerel o projektos, sar te prezentinel o informaciji pal o Roma pro droma. Andro diskuziji, phureder manušenca andre famelĭja, abo komunita, džanel so predžidĭle, the o tradiciji, so ĭkerenas o Roma pro droma.

TEMATOS 9: O CHABEN THE O URAVIBEN

Šunas
džanlĭpen
B2

Aĉaĥol e diskuzija, abo e prezentacija pal aver uraviben, the e godĭ andro uraviben.

Aĉaĥol e paramisi, abo e duma, so phenel phureder manuš kahatar e komunita, aĉaĥol the te phenel, savo chaben the uraviben akor le Romen has.

JEKHETAŇI BUŤI LE DAJENCA, LE DADENCA, THE LE PHUREDER MANUŠENCA ANDAL E KOMUNITA.

Buter romane špecificka deskriptora andro buter tematicka kategoriji den šancija, te o daja, o dada, o phureder andre famelŷja, andre komunita dikhen o procesis andro sikhľuvipen, na ča pal e romaŇi čhib, aľe tiš e romaŇi tradicija.

Le čhavoren hin kijo sikhľuvipen e motivacija, hoj šaj korkore keren varesavi aktivita. Andro tematos Romane manualna **buťa**, the save **buťa** o Roma keren šaj aven o prezentaciji, the o vorkšopi (**buťakeri** inzercija) pal manualna **buťa**, sar pen keren o košara, sar pen phanden o luluda.

Te džanena andre praksija, sar pen keren o inštrumenta, ta **palis** šaj chudas te vakereľ pal e historija, šaj phenas e paramisi, šaj **sikhľaras** o tradiciji, so has paš o manualno **buťi**.

VERZIJI:

TEMATOS 2: O KHER/O KARAVANOS THE SAR ODOJ DŽI VAS

oralno
interakcija
džanľipen
B1

Džanel te mangel la da, le dades, le phureder andal e famelŷja, te leske phenen pal o aspekta andro romano dživipen (e historija, o tradiciji).

TEMATOS 5: ROMANE MANUALNA **BUŤA**, THE SAVE **BUŤA** O ROMA KERENAS

šunas
džanľipen B1

Džanel te šunel e duma, abo e prezentacija pal o romane manualna buťa, the but olestar, so hin phendo, achalol.

oralno
interakcija
džanľipen
B2

Džanel te phučel, le phureder manušendar andre famelŷja, abo komunita, so leperen pal romane tradična manualna buťa, pal o buťa, so o Roma kerenas. Džanel te phučel manušestar,

DI KHAS SAR ODA HAS VAREKANA, THE SAR ODA HIN AKANA

Andre E štruktura sar te sikhľarel e romaŇi čhib hin but sekciji, kaj kempel te dikhel, the te sikhavel, savo has o dživipen varekana, the savo hin akana, the o situaciji; te vakereľ pal o nevipena andro dživipen; te vakereľ pal oda, so **našad'am**, the so **sikhľil'am** andre nevi vrama; the te **apelinel** pro študenta, hoj kempel te **sikhľol** the te na bisterel, so has varekana predal o Roma angluno, the te dikhel, či olestar vareso šaj **sikhľuvas**, the či amen oda dela o vast andre amaro dživipen akana.

VERZIJI:

TEMATOS 5: ROMANE MANUALNA **BUŤA**, THE O **BUŤA**, SO O ROMA KEREN

Oralno
interakcija
džanľipen B2

Andre duma džanel te phenel, pal o buťa, so kerenas o Roma čirła, te phirenas than thanestar the save buťa keren akana.

irinas
džanľipen B2

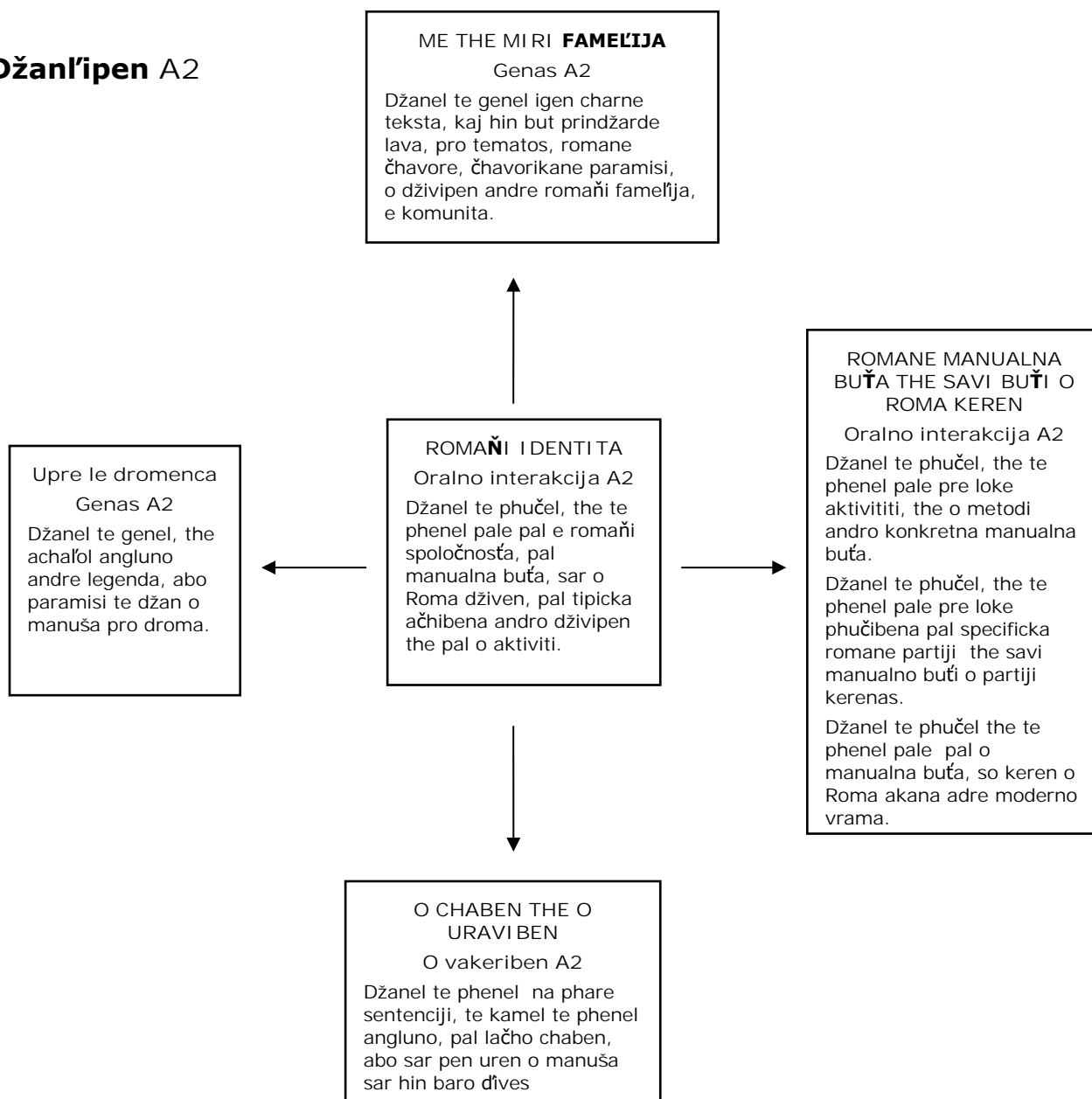
Džanel te irinel čarŇi paramisi khatar e romaŇi historija, abo ala đivesa, kaj hin angluno jekh beršeskero koter, abo, sar hin avri, či hin šil, tato, balvaj, jiv, brišind.

CENTRÁLNO POZICIJA, SAVI HIN LA ROMAÑA IDENTITA

Romaňi identita nane prezentimen sar tematos, bo **hiňi** andre savore aspekti andro romano dživipen the tradicija, the kampil la te dikhel andre calo **sikh'uvipen/študium** andre **romaňi čhib**.

O registros **Romaňi** identita (dikh pre sera 19) kamel te el paš o vast sar **referečno** materialos, saveha šaj keras feder identifikacija andre angluna aspekta, so peren **andre romaňi identita**, the andre savo šaj dikhas, či ala aspekta has thode andro **sikh'aripen**. O diagramos pre sera 17 sikhavel, sar **romaňi identita** lokes džal andre savore romane deskriptora, so hine andre calo štruktura sar te **sikh'arel** e **romaňi čhib**.

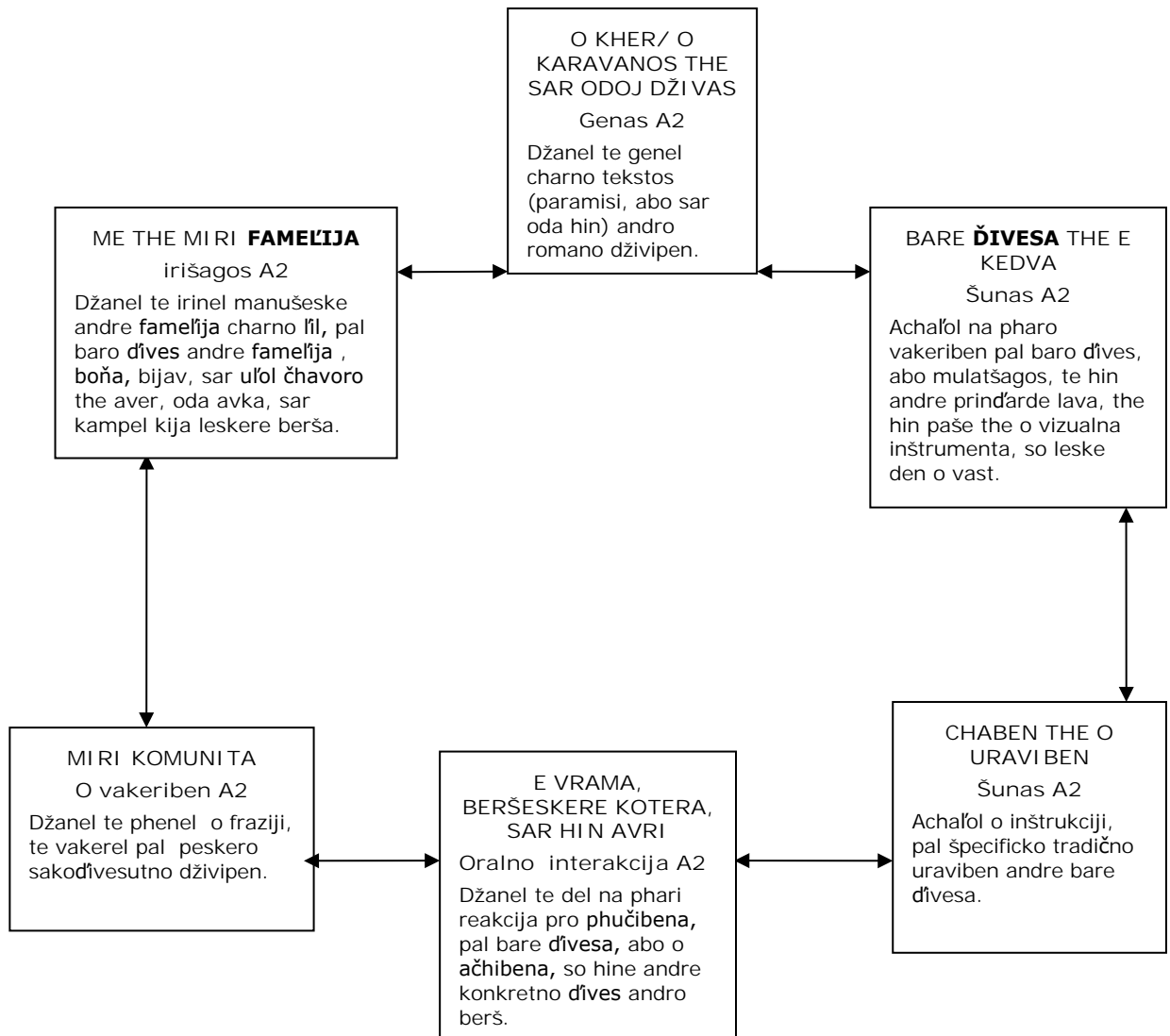
Džan'ipen A2

PHANDĽIPENA ANDRE ŠTRUKTURA¹⁰

Maškar e romaňi identita the aver tematicka kotera hin tiš but jekhetaňibena maškar o temata. O kantora olestar džanen, hoj, te kerena jekh aktivita andro jekh tematicko koter, ta andre šaj avel calo aver tematos, abo ča segmentos avre tematostar. O študenta na sikhľon buter jekhe tematostar, aľe lengero lačo študium hin te dikhel, te džanen buter tematicka kotera.

VERZIJA:

O godľa, sar te džal mištes jekhe tematostar kijo aver, hine pro agor andro anglune lava paš sako tematos.

KONTROLNA REGISTRA

Pal sako tematicko seria le deskriptorena „can do“ hin kontrolno registros „I can“. Andre kontrolna registra hin phendo pal o komunikačna ukola, save hine paš o tematos, savo kija lende perel. O kantora penge šaj len kijo vast, te kisitinen o aktiviti andre trijeda, the o študenta andre šaj dikhen, so imar sikhľile.

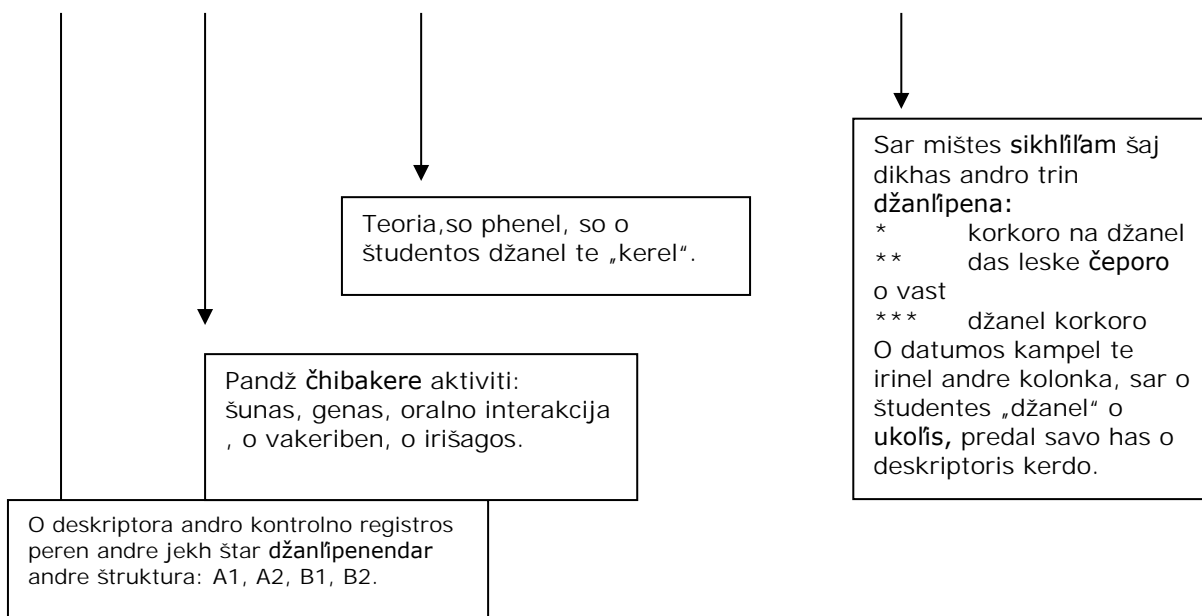
Vaš o študenta o kontrolna registra šaj aven jekh koter andro študijno portfolijoss, abo Evropsko čhibakero portfolijoss (© Rada Evropy).

VERZIJA:

¹⁰ Jekhetaňibena maškar e romaňi identita, the o temata andre šuktura sar te sikhľarel e romaňi čhib.

Me the miri famel'ija

Džanl'ip en	Džaňiben		* Datum os	** Datum os	*** Datum os
A1		Džanav ...			
					
					
					
					

ROMAŇI IDENTITA

O registros le deskriptorenca vaš *romaŇi identita jekhetaŇarel* o aspekta khatar o dživipen, historija the tradicija, save hine imar andro principos romane. O autora, so keren o materiala pro sikhľuvipen the o kantora kampen o registros te dikhel sar inštrumentos, te dikhen, či andro sikhľuvipnaskera plani, materiala the aktiviti andre trijeda, hine thode o anglune aspekti khatar e romaŇi kultura, tradicija, historija the dživipen, anglunes:

- o romaŇi socialno štruktura
- o kulturna the fajtengere normi
- o o principa, o moresa the o čačipen
- o oralno sikhľuvipen pal e historija the o tradiciji
- o barvalipen, paťiv the žužipen

ROMAŇI IDENTITA

		A1	A2	B1	B2
A C H A Ľ I B E N	S U N E L	Džanel o lava, te džal pal o manuša khatar e famelĵja, achalol o buťa, so pen keren khere, achalol o lava pal o uraviben the chaben, pal o moresa andre famelĵja/komunita, nekhangluneder đivesa andro berš, o giľa, o khelĽben, o paramisa, te pen o manuša bavinen, sar na keren buťi, o športova aktiviti.	Achalol, te leske phenen, pal o moresa andre famelĵja/komunita. Achalol te leske phenen čeporo khatar o sakodĽvesutno dživipen. Achalol, so hin angluno andre loki paramisi.	Achalol paramisi, abo vakeriben pal peskeri famelĵja, komunita. Džanel te šunel o vakeriben pal e historia, pal o tradiciji, abo sar varekana dživenas o Roma, the achalol o angluno andre duma.	Achalol savoro andro detajlos, the bari paramisi pal o dživipen, pal e historija, abo pal romaŇi kultura, kaj šunel pal oda, sar dživenas o Roma varekana, the save len hin problema akana andre moderno vrama.
	G E N E L	Džanel the achalol o primarna lava pal o aktiviti the pal o manuša khatar e famelĵja the komunita, o inštrumenta, so len hin khere, o chaben the o uraviben, sar pen vičinen o ašunde paramisa the giľa the aver., te len dikhel pre plagata, avri thode andre vitrina, abo andro registros.	Džanel te genel the achalol loko tekstos, oda šaj avel ašundĽ paramisi, kaj hin buter lava, so prindžarel.	Džanel te genel the achalol o vakriben pal o romane manuša the so predžidĽle andre historija, abo akana. Oda akor, te o manuš, so del duma, dikhel keci berš hin le manušeke, so les šunel.	Džanel te genel the achalol andro dejlos oda, sar Romengero dživipnaskero štilos del e regula andro sakodĽvesutno dživipen. Džanel te genel the achalol, te hin irimen pal oda, so o Roma, abo lengeri partija predžidĽle. Džanel te genel the achalol biograficko tekstos pal ašunde romane manuša.

ROMAŃI IDENTITA

	A1	A2	B1	B2
V A K E R I B E N	<p>O R A L N O I N T E R A K C I J A</p> <p>Džanel khere te mangel o primarna inštrumenta. Džanel na verbalnones, jekhe laveha, abo ča čeporo tedel duma pal peskeri famelija, o kher, o aktiviti, so kamel the na kamel, so leske hin pre dzeka, so predžidifa. Džanel mištes te phenel pale, te leske vareko phenel lačo đives.</p>	<p>Džanel te phučel u the te phenel pale, kana lestar phučen ča lokes, pal romaŃi nacija, historija, romane buća, so o Roma keren, sar dživen, pal tipicka aktiviti</p>	<p>Džanel te phučel u the te phenel pale pro but phučibena pal romano dživipen the romaŃi kultura – na ča jekh aspektos, afe diferentna aspekti. Džanel te diskutinel pal bare dživipnaskere čačipena - save o Roma likerel. Džanel te phenel pale, kana lestar phučen pal leskero dživipen u pal o tradiciji, save o Roma likerel. Džanel te phučel the te phenel pale, te lestar phučen, sar angluno hin o sikhľuvipen akana vaš o Roma.</p>	<p>Džanel te likerel e detajlno diskuzija pal o tradiciji andre romane komuniti the pal oda, sar ola tradiciji šaj keren aver sakodivesengero dživipen. Džanel te likerel e detajlno diskuzija pal oda, so hin baro - sar andro behavioralno the andro moralno paťaviben – maškar o romane fameliji the o komuniti. Džanel te diskutinel the phenel, soske hin bari bući andre edukacija the so anel e edukacija le terne manušenge.</p>
	<p>O R A L N O P R O D U K C I J A</p> <p>Kana vakereľ pal e famelija, pal peskero kher, pal aktiviti, abo so kerel rado u so narado, phenel ča but frekventimen lava abo frazi.</p>	<p>Kana vakereľ pal o dživipen maškar o Roma, abo pal le Romengere tradiciji, phenel ča lokeder frazi abo sentenciji. Šaj sikhavel andro teatros popkenca abo pre mapa, choč ča lokes, sar oda sas čirla pal e romaŃi historija u sar oda akana hin andre romane tradiciji (phenas, pal o drom andal e Indija, pal romane buća andre diferentna regijoni the sojekhaver). Džanel te phenel cikŃi paramisi, afe ča avka, hoj phenel loke fraziji abo sentenciji.</p>	<p>Džanel te phenel pal o dživipen maškar o Roma u pal oda, so terne čhavenge abo čhajenge kempel abo na kempel te kerel andre peskeri famelija te kerel, u džanel oda avka, sar perel pro leskere berša. Džanel te phenel, ča charnes, pal jekh detajlno aspektos andal e romano dživipen, historija abo kultura.</p>	<p>Džanel te kerel detajlno prezentacija pal romaŃi historija abo kultura the šaj andr`oda hazdel opre jekhbareder ideji. Džanel detajlnones te vakereľ pal oda, sar pes študinel e romaŃi čhib u kije oda šaj sikhavel jekh sentencija andre buter dijalekti.</p>
I R I Š A G O S	<p>Džanel te irinel pal o tekstos (kana les dikhel) abo korkoro pestar, ko savoro perel andre famelija, so pes kerel sako đives, save veci hine khere, abo ľil, kaj hine chabena, gada the bare dživipnaskere đivesa.</p>	<p>Džanel te irinel charne teksti, adre lende šaj dikhas ajse jekhprindžargutne romane lava the frazi, pal romaŃi historija abo tradiciji abo charnes irinel, so pes ačhelas andre varesavi prindžardfi paramisi.</p>	<p>Džanel te irinel charno tekstos pal jekh đives andre romaŃi famelija, pal jekhbareder aktiviti andre romano kher, pal e lokalno historija le Romengeri – kanastar u sar dživenas o Roma andre jekh lokalita abo andro regionos.</p>	<p>Džanel te irinel detajlno tekstos u mek avka, hoj pes šaj ačal'on, del o informaciји pal romaŃi historija the kultura the soske hin oda adadives bari bući vaš o Roma – mek kana pes dikhel pro Roma andre jekh lokalita abo regionos. Džanel te irinel ajso tekstos the pal kada, soske te študinel romaŃi čhib, so lačo šaj avel olestar, te džanaha, save diferentna lava abo gramaticka charakteristiki hine andre romaŃi čhib andre aver thana.</p>

TEMATOS 1: ME THE MIRI **FAMEĻĪJA**

Andre ada tematos hin kajse ukoli:

- o Phenav, sar **dičhuvav** avri – savo man hin muj, o bala, o vasta, o musa, o **čanga**.
- o Phenav kaskeri (/o) som, te kempel, ta phenav miro nav, the nav pal o dad, the o nav, sar **vičinen** amara fajta.
- o Soske hin angluno jekh fajtakero, abo partijakero nav, sar oda has le navenca, the le **bučenca**, so o Roma andre jekh fajta, abo partija kerenas.
- o O **jekhetañiben** maškar e fajta the famelĵakeri identita the *romañi identita*.
- o Tipicka duj nava – oficialno nav the romano nav.

Šaj tiš dikhen: Romane **tradična** manualna **buča**, the o profesiji, so o Roma keren (sera 45)

Bare **d'ivesa** the **lošal'ipen**, mulatšaga (sera 50)

E **buči** andre trjeda 1

E meta: Te phenel pal romano nav, the o nav pal o dad, the te phenel, sar hin o nav phandlo manualno **buča**, abo la profesijaha, so keren O Roma.

Vaš o berša: savore **džanl'ipen: A1**

E metoda:

- 1 O kantoris del le študentenca e дума pal e koncepcija le navenca, so predal o Roma hin lengero nav
- 2 Brejkstormingos (phenen o nava, so leperen) le navenca, so o študenta prindžaren
- 3 E diskuzija pal oda, sar o študenta vičinen la da, le dades, le phure dajen, le daden, the avre manušen andre famelĵa
- 4 Bareder študenta chuden ukolis, te kerel e anketa, te kidel upre o informaciji pal peskeri famelĵa/partija/komunita, šaj keren buči le internetoha, le novinkenca the aver
- 5 O študenta andre cikne partiji keren o plagata, the achal'aren lenca
  - a. phenen sar hin angluno romano nav
  - b. thoven o nava paš manualna buča the o profesiji, so keren o Roma
  - c. jekhetañaren o informaciji pal peskeri famelĵa
- 6 O študenta phenen, so kerde pre plagata, the phenen o informaciji, so kidle upre

Mek kijo ada: diferentnones phure študenta keren o plagata/o čitra, avka sar kempel andre lengere berša.

ME THE MIRI FAMEĻĪJA

		A1	A2	B1	B2
A C H A L I B E N	Š U N A S	Achaľol o primarna phuĉibena, so del o kantoris, phureder manuš, abo aver Ńtudentos (šaj aven: <i>Sar tut viĉinen? Keci tuke berš? Oda tiro phral? the aver</i>). Achaľol, so kempel khere te kerel, te leske phenel vareko polokes the kerel paš oda tiš o gesta.	Achaľol o angluna informaci andro manuala, abo laĉhe goda, te hine andro kontekstos, the phendā len o kantoris, abo aver phureder manuš andre škola, abo odoj, kaj pen keren o školska aktiviti.	Achaľol, so kantora the o phureder manuša the o manuša andre leskere berša phenen, andro prindžarde situaciji, na kempel leske te phenel duvar, abo te kerel paš oda o gesta.	Achaľol buter filmi, abo o relaciji andro radios, te džal pal e kultura vaš o terne, pal o dživipen andre famelĵja, pal famelĵjake tradiciji, abo pal leskero interesos, te hin e duma mištes artikulimen, the ĉhibakeri forma imar prindžarel.
		Sar šunel e duma, ta džanel, hoj pal leste, abo pal varekaste khatar e famelĵja vakeren. Achaľol, te phureder manuš mangel le Devlestar bacht the sastipen.	Achaľol , angluno andre konverzacija, pal sakodivesutna temata maškar o phureder, andre famelĵja. Te pen o ĉhavore bavinen, ta šunel, so den duma. Achaľol angluno, te o phureder manuš mangel le Devlestar bari bacht, the sastipen .	Achaľol, so phenen o phureder the o manuša andre leskere berša andre famelĵja, komunita, te džal pal prindžarde situaciji, the na kempel leske te phenel duvar, abo te kerel paš oda o gesta. Achaľol the o detajla, te phureder manuš mangel vaš o ĉhavore le Devlestar bacht the sastipen.	Nane vaš leske pharo te achaľol o manuala, pal vareso te genel, vakeriben the debati andre famelĵjakeri the komunitakero kontekstos. Achaľol savoro, te o phureder mangen vaš o ĉhavore le Devlestar e bacht the o sastipen.
G E N A S		Džanel te rodel peskero nav andre trijedno gendi/timoskero registros.	Džanel pal e abeceda te rodel peskero nav andro školakero registros. Džanel te genel, the achaľol o paramisa pal o ĉhavore, the lengero dživipen, the te hine khatar aver thana, oda šaj avel (khatar o gav, andro foros, andre aver štatos), te hin irimen predal o ĉhavore andre leskere berša.	Džanel te genel, the achaľol o lekha the aver teksta, so hine pal moderno dživipen the pal o problema, so hin le manušen andre moderno vrama.	Nane vaš leske pharo te genel bare historicka paramisa pal ĉhavorikano dživipen the famelĵjakro dživipen the achaľol o goda, so o autora irinen.
		Džanel te rodel peskero nav, the o nava khatar leskeri famelĵja, abo komunita andro registros, pro nabitkos, abo pre mulaňi bar.	Džanel te genel, the achaľol igen charne teksta, te hin andre buter prindžarde lava, sar hine o paramisa, abo o vakeriben pal romane ĉhavore the pal o romano dživipen andre famelĵja, komunita.	Džanel te genel, the achaľol o teksta pal o problema, savenca pen maren o etnicka partiji.	Džanel te genel the achaľol bare historicka vakeribena pal ĉhavengero the terne manušengero dživipen andre romaňi famelĵja, komunita. Džanel te genel, the achaľol o teksta pal o problema, savenca pen maren o terne manuša, so peren andre romaňi komunita, the achaľon manušengere aver goda.

ME THE MIRI FAMEĽIJA

		A1	A2	B1	B2
E D U M A	O R A L N O	Džanel na verbalnones (šaj kerel le šereha, abo sikhavel le šereha, hoj na) jekhe laveha, abo igen čepo lavenca te reaginel pre primarna phučibena pal leskero/lengero interesos (oda šaj avel – <i>Hiñi šukar?</i>). Džanel sar te phenel le kantoriske, phureder manušenge, le študentenge „Lačo dñives“, the džanel te phenel, ačhen Devleha. Džanel te phenel, so leske sig kampil (oda šaj avel – te sidarel pro budaris, toaleta)	Džanel mištes te phenel pale pre phučibena pal leskero/lakero nav, berša, keci les hin pheña, phrala the aver. Džanel pes te del andre konverzacija pre leske prindžardo temasos (oda šaj avel-so kerelas predal o čuče dñivesa, vikendos).	Džanel le učiteliske te phenel, so kerelas khere andro čuče dñivesa/sar has o vikendos. Te kampil, ta džanel te mangel, kaj leske buter te achalaren.	Džanel le učiteliske, abo avre phureder manušeske te phenel peskere dukha, abo o pharipena. Achalol the džanel mištes andre konverzacija te vakere pal sakodñivesutno dživipen, famelĽjakere aktiviti, pal o interesa, pal aktualna problema. Džanel paš oda mištes te phenel peskeri godf.
	I N T E R A K C I J A	Džanel te phenel pale pre primarna phučibena pal leste/late, te džal pal leskeri partija, pal o nav, berša the pal o manuša khatar e famelĽija, te leske vareko čeporo phenel o lava. Džanel te phenel „lačo dñives“, „ačh Devleha“, te palikerel romane čhavorenge the phuredere manušenge, the kidel avri lače lava.	Le manušenge khatar e famelĽija the e komunita džanel mištes te phenel pale, te phučen pre oda, sar la/les vičinen, keci lenge hin berš, keci len hin pheña, phrala, sar pen vičinen o manuša andre famelĽija the aver. Džanel kana, the sar te phenel „lačo dñives, ačh Devleha“.	Džanel te phučen the te phenel pale pre phučibena pal buter sakodñivesutna temata (e famelĽija, o dživipen khere, save aktiviti keren o daja, dada, pal o interesa the aver.). Džanel te phenel la dake, le dadeske the avre manušenge la famelĽijatar, so kerenas andre škola. Džanel te phenel, so sikhliĽla la datar, le dadestar, the le phuredere manušendar.	Džanel la dake, le dadeske mištes te phenel, so kerenas andre škola, the te phenel, so džanelas the so leske mištes džalas. Te del duma le manušenca, so ciknovarbaratar den romanes duma, ta džanel lendar te phučkerel, the te phenel lenge maj pale.
	O V A K E R I B E N	Džanel te phenel čepo lavenca, na savore pal peste, abo pal e famelĽija (šaj phenel – vičinen man ****, <i>phrala</i>). Džanel na phare fraziji, te phenel sar dičhol avri, save jakha les hin, save bala, postava, sar baro hino.	Džanel te phenel buter fraziji, the na phare sentencija, te kamel te del duma pal peskere interesa, pal o hobi, so kerel sako dñives, abo pal o dživipen andre famelĽija, džanel oda avka mištes, keci leske berš. Džanel te phenel, sar pes šune (te na birinel, te hino nasvalo the aver).	Džanel mištes, the le detajlenca te vakere pal oda, so jov, abo leskeri famelĽija sako dñives khere keren, abo so predžidliĽla andre škola.	Umí vyjádřit osobní pocit nebo stanovisko k aktuálnímu nebo tematickému problému a specifikovat přitom výhody a nevýhody různých možností. Džanel te phenel, sar dikhel o aktualno, abo tematicko problemos, the džanel te phenel o specificka lačhipena, the phujipena andro goda pal o problemos.

		<p>Džanel na phare frazijenca te phenel: <i>Miri famel'ija hiñi, Som čhavo/čhaj, Hin man bare/charne bala the aver.</i></p>	<p>Džanel le loke frazijenca the sentencijenca te phenel manušeške khatar e famel'ija, abo komunita pal peskeri famel'ija, sokodivesutno režimos, o plana (oda šaj avel, so kerela andre čučē d'ivesa/kaj džala), so kamel, the so na.</p> <p>Džanel te phenel loke fraziji the sentenciji, te kamel te phenel peskeri god' (či pal oda, so predal leste hin e famel'ija, so džanel pal etnicka the Devleskere pařavibena avka, sar kampil kija leskere berša. Džanel suboris le frazijenca, the le sentencijenca, te kamel andro famel'ija, či e komunita te sikhavel o emociji.</p>	<p>Džanel te thovel kija peste loka fraziji, the sentenciji, te phenel, pal varesavo baro džives, andre famel'ija, abo e komunita. Phenen paš oda (sar so dičhol avri) (phenen buter lače adjektiva) the phenen, save segmenta andro vakeriben hine angluna.</p> <p>Džanel te phenel, sar andre famel'ija sikhaveņas o dada, o daja le čhavoren manualno but'i, the sar pa'is o čhavore keren asajsi but'i, sar lengere dada, o daja.</p>	<p>Džanel le manušeške andre famel'ija, či komunita, te phenel le detajlenca pal o problema, so hin le terne manušen, sar e diskriminacija marel le manušen tele, the te phenel, so hin jekhetano, abo aver varesave manušen andro dživipen.</p>
--	--	---	---	---	--

ME THE MIRI FAMEĻĪJA

	A1	A2	B1	B2
O I R I Š A G O S	<p>Džanel te irinel pal e tabuľa, abo korkoro/i te irinel peskero nav, o adresis, sar vičinen e škola.</p> <p>Džanel pal e tabuľa te irinel o lava pal peste (<i>oda šaj avel- vičinen man..., bešav...</i>)</p>	<p>Džanel te irinel charne loke teksta pal leskeri/lakeri famelĵja, sakodĵivesutno režimos the aver.</p> <p>Džanel te irinel loke teksta pal leskere/lakere interesa, so rado dikhel, (pal o chaben, pal e televizija the aver).</p> <p>Džanel charnes te irinel pal baro dĵives, abo so predžidĵiľa (sar ulĵiľa čhavoro andre famelĵja, pal o drom, pal o mulatšaga, sar khere del o vast andre butĵi, the aver) the oda avka, sar kampil pre leskere berša.</p>	<p>Džanel te irinel loko logicko tekstos pal lakero/leskero dživipen andre ala dĵivesa, the čirla oda šaj hin.sar mek na phirelas andre škola, te bešelass pre aver than)ŭ</p> <p>Džanel te irinel loko logicko tekstos pal o vĵeci so rado, abo na rado dikhel, pal o hobi, o interesa the aver.</p>	<p>Džanel te irinel ačhalutno detajlno tekstos (paramisi, ĵil, e-majlos the aver) pre tematos pal lakeri/leskeri famelĵja, o dživipen andre škola, pal o hobi the o interesa, pal oda, so predžidĵiľa.</p>
	<p>Džanel te irinel te dikhel, abo irinel korkoro/i o nav pal o dad, o nava le manušendar andre famelĵja</p>	<p>Džanel te irinel charno ĵil manušeske khatar e famelĵja, pal baro džives andre famelĵja, pal e boňa, o bijav the aver. The oda avka, sar kampil le čhavoreske andre leskere berša.</p>	<p>Džanel te irinel loko logicko tekstos pal o dživipen andre romaņi komunita the sar pes šunel, o reakciji pro ačhibena. Džanel te irinel charno ĵil, abo e-majlos pal oda, so predžidĵiľa the sar pes šunel.</p>	<p>Mištes logickoneha detajlnone tekstoħa (ĵileħa, e-majloħa, le esejiħa, le hiroħa) džanel te irinel peskere goďa, abo so predal leste ĵas angluno andro ačhiben, the sar pes šunelas.</p>

Me the miri famel'ija

Džanl'ipen	Džan'iben		* Datum os	** Datum os	*** Datum os
A1		Achal'uvava, kana mandar o kantoris phučel , sar man vičinen, keci mage berš, abo sar pen vičinen u keci berš hin mire phralen pheñen the baraten. Achal'uvav, kana mandar o kantoris abo vareko aver phučel , kaj vareso te kerav. Achal'uvav, kana mange vareko bachťarel .			
		Džanav te arakhel miro nav andro registros. Džanav te rodel nava avre dženengere andal miri famel'ija .			
		Džanav te phenel miro nav u keci mange berš, te mandar vareko phučel . Džanav te phenel pale, te mandar vareko phučel , so me rado the na rado kerav (abo chav the sojekhaver). Džanav te phenel avre manušenge Lačo d'ives the Ačhen Devleha. Džanav te phenel pale, te mandar phučen , sar pes vičinen mire phrala pheña , e daj o dad the aver džene andal miri famel'ija . Džanav te phučel loke phučibena .			
		Džanav te phenel vareso pal miri famel'ija . Džanav te phenel, savi asbo savo som.			
		Džanav te irinel miro nav, miri adresa the kaj phirav andre škola. Džanav te irinel nava, save hin avre dženen andal e miri famel'ija . Džanav te irinel o than (e lokalita), kaj bešav.			
	A2		Achal'uvav, kana mange o kantoris phenel vareso nevo. Achal'uvav, so mange phenen mire barata, te keras vareso jekhetane. Achal'uvav, ale na savoro, so peske phenen o bare andre amari famel'ija . Achal'uvav varesave lava andro bachťaribena .		
		Džanav te arakhel miro nav andro adresaris, te hine o nava irinde jekh pal aver A-Z. Džanav te genel o vakeriben vaš o čhave , so imar džanav. Džanav te genel romaňi paramisi, so imar džanav.			
		Džanav te phenel pale pro phučibena pal ajse džene, so peren andre miri famel'ija . Džanav te phenel pale pro phučibena , so keravas ič, sombatone the kurke abo andro čuče d'ivesa . Džanav te phenel pale pro phučibena pal oda, sar man šunav. Džanav te phučel avre manušendar. Džanav te phenel pro chočsave thana chočsave manušenge Lačo d'ives the Ačhen Devleha. Džanav te phenel mire učitel'ske abo avre dženeske, te darav abo man na šunav mištes. Džanav te phenel mra dake mre dadeske, so keravas andre škola. Džanav te phučel , te verekaske na achal'uvav .			
		Džanav te phenel pal peste, sar bari/o som, savi farba hin mire bala the jakha. Džanav te vakerel pal oda, so kerav rado. Džanav te vakerel pal oda, so kerav sako d'ives . Džanav te vakerel pal oda, so keras khere. Džanav te vakerel pal oda, sar man šunav khere abo andre škola.			
		Džanav te irinel pal oda, so kerav sako d'ives . Džanav te irinel pal oda, so kerav rado. Džanav te irinel pal oda, so keravas abo so dikhavas (abo dikh'om).			

Me the miri famel'ija

Džan'ipen	Džan'iben		Datumos	Datumos	Datumos
B1		Achal'uvav, pal soste vakeren o manuša andre škola, khere the avri. Achal'uvav, so phenen khere o bare. Achal'uvav savore lava andro bach'aribena, so chudav me abo aver čhavo.			
		Džanav te genel pal praktiki, so keren manuša sako d'ives. Achal'uvav, so o literata irinen pal sakod'ivesutno dživipen the pal dživipnaskere štili. Džanav te genel pal oda, sar dživen o manuša andro aver thana. Džanav te genel pal oda, sar phares pes dživel le manušenge andal o minoriti. Džanav te genel pal oda, save problema the sar aver dživipen hin le Romen adad'ives.			
		Džanav te phenel le učitel'iske, so keravas khere abo kana na somas andre škola. Kana na achal'uvav savoro mištēs, džanav te phučel avre manušestar. Džanav te phenel mra dake mre dadeske, so keravas andre škola u so pes mange pačinelas. Džanav te phenel pale, kana mandar phučen pal sakod'ivesutno dživipen abo pal o dživien andre miri famel'ija. Džanav te phenel mire učitel'iske abo mra dake mre dadeske, so pharo man hin pro jilo u soske.			
		Džanav te phenel angle trjeda charnes pal oda, so kerav sako d'ives. Džanav te phenel angle trjeda charnes pal oda, so pes ačhil'a nevo andre miri famel'ija. Džanav te vakerele pal oda, sar pes andre famel'ija likerem tradiciji the romane manualne buča. Džanav te vakerele pal oda, so me sikh'uvav khere. Džanav te phenel, soske hiši amari famel'ija ajsi, savi hiši, abo soske hiši aver.			
		Džanav te irinel pal o čhavoripen – savo sas the savo hin adad'ives. Džanav te irinel o fil abo e-mail pal oda, so pes ačhil'a andre amari famel'ija. Džanav te irinel pal miro adad'ivesutno dživipen the sikhavel o diferenciji, savo dživipen mah has, kana somas terneder. Džanav te irinel pal oda, sar man šunav.			
B2		Achal'uvav, so phenen andro films abo andro rozhlasis, te man o tematos interesinel. Achal'uvav, te pes diskutinel andre trjeda, andre famel'ija abo maškar o amala. Achal'uvav, te pes diskutinel pal o dživipen the aktiviti maškar o Roma. Achal'uvav, kana o phureder manuša bach'aren le cikne čhavoren.			
		Džanav te genel pal oda, sar čirla dživenes o čhave. Džanav te genel pal oda, sar dživen o diferentna famel'iji andre aver thana. Džanav te genel o vakereben – so vareko predžidil'a. Džanav te genel sar o čhave čirla dživenas the so pes lenge pačinelas. Džanav te genel, so hin adad'ives pharo vaš o terne manuša.			
		Džanav te vakerele pal oda, so pharo man hin pro jilo. Džanav te diskutinel pal but temata, so likerem paš miro dživipen abo paš o dživipen andre miri famel'ija. Džanav te phenel andre miri famel'ija, so pes mange ačhil'a andre škola. Džanav te phučel avre manušendar pal lengero sakod'ivesutno dživipen abo pal lengere goča. Džanav te del duma le manušenca, so vaš lenge e čhib dajakeri.			

	<p>Džanav te del дума pal mire god'a.</p> <p>Džanav te phenel andre miri famel'ija, soske u save hine problema maškar o terne.</p> <p>Džanav te vakerele pal mire god'a, so me gondol'nav pal o problema, pal save pes vakerele, u soske.</p>			
	<p>Džanav te irinel o lil abo e-mail pal oda, so predžidil'om abo so rado kerav – irinav oda le detaljenca.</p> <p>Džanav te irinel detaljnones o tekstos pal miro dživipen abo pal o dživipen andre miri famel'ija.</p> <p>Džanav te irinel detaljno the logičko tekstos pal oda, so man interesinel abo so rado kerav, kana man hin čuče ori.</p> <p>Džanav te irinel, so me gondol'nav pal konkretno situacija abo pal oda, so pes ačhi'la.</p>			

TEMATOS 2: O KHER/O KARAVANOS THE SAR ODOJ DŽIVAS

Andre ada koter džal pal ala cikne temata:

- o So ko kerel andre **famel'ija**
- o So kempel khere te kerel – phenas, sar pes tavel o chaben, rajbinel the aver.
- o Savo postos hin le **čhaven** the le ternen, u so keren andre **famel'ija**.
- o Sar te **sikh'ol** la datar le dadeštar the le phurederendar andre **famel'ija**.

Kempel te phenel, hoj maškar cikneder študenta andre hierarchija na dikhaha o diferenciji. Phureder študenta, so len hin bareder **džanlipen** andre romaŋi **čhib**, džanena buter pal o tematos, dikhaha, hoj feder džanen **famel'jakero** dživipen the save diferenciji hine maškar o gadže the o Roma, te džal pal lengere **regul'i**.

E **but'i** andre trjeda 1

E meta: Te **sikh'ol** o lava, sar pes phenel stolki, skaminda the aver inštrimenti andro kher.

Vaš save berša: savore študenta O **džanlipen A1**

E metoda:

1. Keren o „brainstorming“ pro lava, so o študenta imar džanen, te kampela, sikhaven lenge o čitri.
2. O študenta **mal'ina** o planos, savo hino lengero kher abo o karavanos.
3. Irinen andre o lava, sar pes phenel diferentna kotera the thana andre lengero kher.
4. Thoven andre mek o skaminda, stolki (o butoris) the aver inštrimenta u irinen, sar len **vičinen**.
5. O študenta sikhavena/ špecialna thana, abo o inštrimenta khere.

E **but'i** andre trjeda 2

E meta: Te vakerele pal o kher.

Vaš save berša: savore študenta O **džanlipen A2**

E metoda:

1. Sako študentos peske anela kheral varesavo inštrimentos – šaj oda jel vareso, so **ňikas** aver na ela (phenas vareso purano abo vareso, so chudle / ande dural the aver).
2. Sako študentos sikhavela oda inštrimentos avrengel, o aver džene duminen, so oda.
3. Te o študenta džanena, savo inštrimentos oda hin, ta o študentos, so **and'a** o inštrimentos, phenela, kaj pes khere o inštrimentos thovel, u vaš soske hin o inštrimentos **lačo**.
4. Te o **čhave** andre trjeda **našči** rakhen **lačo** lav, so oda hin, ta o študentos phenela, savo inštrimentos oda hin, khatar hin, the kaj pes khere o inštrimentos thovel u pre soske hin **adašives** o inštrimentos **lačo**.

O KHER / O KARAVANOS THE SAR ODOJ DŽIVAS

		A1	A2	B1	B2
O	ACHAŁI B E N	<p>Achałol frekventovana lava – o inštrumenti andro kher.</p> <p>Achałol frakventovana lava – so pes kerel khere (te chal, te rajbinel, te sovel the sojekhaver).</p>	<p>Te šunel o vakeriben, so pes ačhiła khere, achałol choča e primarno štruktura, te hine andro vakeriben frekventovana lava.</p> <p>Achałol e primarno štruktura, te pes vakerel pal oda, so pes kerel sako džives, te hine andro vakeriben frekventovana lava.</p>	<p>Achałol pal soste hin o vakeriben abo so pes ačhiła, kana džala pal sakodživesutno dživipen.</p> <p>Achałol dživipnaskero vakeriben, so pes ačhiła čirła tha džanel te phenel, so hin adadžives aver.</p>	<p>Te šunel o vakeriben pal o dživipen andre famelija čirła – andro regionos abo andro jekh than, achałol the savore detajla, choč hin andre phendo, so hin adadžives aver.</p> <p>Achałol the o detajla, te dikhel pro video abo šunel pre kazeta (abo CD), sar vareko vakerel pal o čhavoripen andre aver than abo regionos.</p>
		<p>Achałol frekventovana lava – o inštrumenti andro kher.</p> <p>Achałol frakventovana lava – so pes kerel khere u džanel te thovel ola lava kije ajso dženo, kaskeri kompetencija oda hin (phenas so kerel e daj, so kerel o dada the sojekhaver).</p>	<p>Te šunel o vakeriben, so pes ačhiła andro kher abo andro karavanos, achałol choča e primarno štruktura, te hine andro vakeriben frekventovana lava.</p> <p>Achałol, so khere phenen, kaj vareko te kerel (savi frekventimen buti ko kerela).</p>	<p>Achałol e dikripcija abo charno vakeriben pal sakodživesutno dživipen maškar o Roma čirła abo adadžives.</p> <p>Achałol u džanel te phene, so hin aver andro dživipen maškar o Roma adadžives the so has aver čirła, achałol, save diferenciji hin andro dživipnaskero štilos ko Roma the ko gadže.</p>	<p>Achałol, kana o manuš, so vakerel peskera dajakera čhibaha, phenel pal o dživipen ko Roma – savo hin u sokse hin ajso.</p> <p>Achałol, te vareko vakerel pal e historija the tradicija ko Roma u phenel andre, soske hino aspekti andre romaňa fameljakero dživipen ajse, save hino.</p>
	T E P E S G E N E L	<p>Lačhes achałol, te genel ča duj trin lava kijo čitro – o tipicko romano kher.</p> <p>Lačhes achałol, te dikhel o numera abo lava pre ulica abo andro adresis.</p>	<p>Džanel te genel charno tekstos pal oda, so pes kerel khere, abo sar dičhol jekh džives andre famelija.</p>	<p>Džanel te genel pal oda, so pes ačhiła le čhavage the savo has lengero dživipen čirła abo savo hin adadžives pro diferentna thana, andre diferentna společnosta (andre aver fora, aver thana the sojekhaver).</p>	<p>Džanel te genel detajlna deskripciji, teksti pro internetos, so pes ačhiła, o historiki pal o dživipen maškar o čhave the terne manuša.</p> <p>Džanel te genel the te achałol o deklaraciji pal oda, savo dživipen andre fameliji hin adadžives the savo has čirła, the savo hin andre aver thana andre diferentna lumakere kotera.</p>
		<p>Achałol, kana dikhel irinde ajse lava, so hin andro kher abo andro karavanos – save kotera abo inštrumenti.</p> <p>Achałol, kana dikhel nmera the lava pre ulica abo andro adresis.</p>	<p>Džanel te genel charno tekstos (so pes ačhiłas abo o vakeriben) pal o dživipen khere, kaj bešel e romaňi famelija.</p>	<p>Džanel te genel pal oda, so pes ačhiła le čhavage andal diferentna romane grupi čirła abo adadžives, the pal oda, so keren abo čirła kernas khere.</p>	<p>Džanel te genel the te achałol o teksti pro internetos, so pes ačhiłas abo historicka vakeribena pal oda, so predživen o čhave the terne manuša andre romane fameliji.</p> <p>Džanel te genel the te achałol, te hine andro tekstos deklaraciji pal o dživipen ko romane fameliji, sar dživenas čirła the sar dživen adadžives pro diferentna thana andre luma.</p>

O KHER / O KARAVANOS THE SAR ODOJ DŽIVAS

		A1	A2	A3	A4
O V A K E R I B E N	V A K E R D O	Džanel jekhe laveha abo ča charnes te phenel pale pro primarna phučibena, so džan pal o kher. Džanel te phenel peskero telefonno numeros.	Džanel te likerel loki konverzacija le učitelha abo abo e študentoha pal oda, so kerel jov abo aver dženo andal e famelija sako dives. Džanel te phenel pale pro phučibena, te džal pal oda, so kerel sako dives the pal oda, so kerel rado the so narado.	Džanel te phučel the te phenel pale pro phučibena pal diferentna temata – so pes kerel khere, andre famelija.	Džanel te vakerel andro detaljna diskuziji pal o dživipen andre famelija the akor, te pes vakerel pal o diferenciji the detalja. Džanel te diskutinel pal oda, sar pes šunel e famelija andro adađivesutno moderno svetos. Džanel te diskutinel pal oda, soske hin e famelija barvalipen vaš o manuša. Džanel te diskutinel pal oda, sar baro hin vaš o dživipen, te pes o čhave sikhfon la datar le dadestar abo avre dženendar andre famelija.
	I N T E R A K C I J A	Džanel jekhe laveha abo ča charnes te phenel pale pro phučibena pal oda, savo oda hin khere. Džanel te phenel peskero telefonno numeros.	Džanel te likerel loki konverzacija le učitelha abo abo e študentoha pal oda, so kerel jov abo aver dženo andal e famelija sako dives. Džanel te phenel pale pro phučibena, te džal pal oda, so kerel sako dives the pal oda, so hin popularno the so na andro romano kontekstos.	Džanel te phučel the te phenel pale pro phučibena pal diferentna temata – so pes kerel khere, andre famelija maj sako dives. Džanel te phučel la datar le dadestar abo avre dženendar andal e famelija pal diferentna aspekti andro romano dživipen, andro khera (historija , tradiciji the sojekhaver).	Džanel te diskutinel pal oda, sar pes šunel e famelija andro adađivesutno moderno svetos. Džanel te diskutinel the te phnel soske hin baro vaš o dživipen oda, so o čhave sikhfon khere pal o diferenciji, so šaj sikhluvas khere u so andre škola). Džanel te diskutinel pal jekhbareder aspekti andro dživipen ke romaňi famelija, mek te sikhavel o diferenciji maškar o romane the gažikane tradiciji.
	O R A L N O	Džanel te phenel primarna lava abo charne frazi /sentenciji, te phenel, andre savo kher bešel. Džanel te phenel primarna lava abo charne frazi /sentenciji, te phenel, so khere kerel rado the so narado. Džanel te phenel primarna lava abo charne frazi /sentenciji, te phenel, save buča khere jov /jov hin khere te kerel.	Džanel te phenel buter frazi abo sentenciji, te vakerel pal oda, so kerel sako bučakero dives, so kerlas ič, so kerel pal e škola the aver. Džanel te bavinel o teatros le loutkenca, kaj te sikhavel peskero sakodivesutno dživipen.	Džanel te phenel lokes the avka, sar kampil andre leskere berša, pal peskero kher the save reguli the aktiviti andre leskeri famelija patrinen. Džanel te vakerel pal oda, so pes ačhiła abo so pes kerel andre leskeri famelija avka, hoj vakerel sar paňi the leskeri дума oda barvales deskriptinel.	Džanel detaljnones the dindardes te vakerel pal o dživipen andre famelija, džanel te deskriptinel, so hin andre famelija te kerel, save buča.
	D U M A				

		<p>Džanel te phenel primarna lava abo charne frazi /sentenciji, te phenel, andre savo kher bešel.</p> <p>Džanel te phenel primarna lava abo charne frazi /sentenciji, te phenel, save buća khere jov /joj hin khere te kerel.</p>	<p>Džanel te phenel buter frazi abo sentenciji, te vakerel pal oda, so kerel sako bućakero d'ives, so kerlas ič, so kerel pal e škola the aver.</p> <p>Džanel te phenel buter frazi abo sentenciji, te vakerel pal oda, so kerel varesavo dženo andal e famel'ija sako bućakero d'ives.</p> <p>Džanel te bavinel o teatros le loutkenca, kaj te sikhavel peskero sakod'ivesutno dživipen.</p>	<p>Džanel te phenel lokes the avka, sar kampil andre leskere berša, pal peskero kher the save reguli the aktiviti andre leskeri famel'ija patrinen.</p> <p>Džanel te vakerel pal oda, so pes ačhiła abo so pes kerel andre leskeri famel'ija avka, hoj vakerel sar pañi the leskeri дума oda barvales deskriptinel.</p> <p>Džanel te vakerel e paramisi abo o vakeriben, andre savo džal pal o dživipen andre famel'ija.</p>	<p>Džanel detajlnones the d'ind'ardes te vakerel pal o dživipen andre famel'ija, džanel te deskriptinel, so hin andre famel'ija te kerel, save buća. Paš oda džanel te sikhavel diferentna roli, so kerel khere o rom, so e romñi, so keren o bare the so o cikneder džene.</p>
--	--	---	---	--	---

O KHER / O KARAVANOS THE SAR ODOJ DŽIVAS

	A1	A2	A3	A4
O I R I Š A G O S	Džanel te irinel (korkoro abo te dikhel irindo) lava the fraziji abo sentenciji , so deskriptinel so savoro hn khere, save skaminda, stolki, inštrumenti.	Džanel te irinel o l'il abo charno tekstos pal peskero kher. Džanel te irinel charno l'il pro tematos „Miro d'ives“, „Miro kher“ abo „Miri famel'ja“.	Džanel te irinel loko, kontinualno tekstos avka, sar kempel andre leskere berša (o l'il, e-mail the aver), so hin pal oda, so pes leske ačiřa, so pes kerel sako d'ives andre leskeri famel'ja abo so savoro hin khere.	Džanel te irinel avka, hoj řaj achařuvav, o detaljno tekstos pal o dživipen khere, andre leskero / lakero kher.
	Džanel te irinel korkoro abo te dikhel irinde o lava the loke fraziji abo sentenciji pal oda, so hin khere abo andro karavanos – save inštrumenti.	Džanel te irinel o l'il abo charno tekstos pal oda, savo hin lengero kher abo karavanos. Džanel te irinel charno l'il pro tematos „Miro d'ives“, „Miro kher“ abo „Miri famel'ja“.	Džanel te irinel loko, kontinualno tekstos avka, sar kempel andre leskere berša (o l'il, e-mail the aver), pal o dživipen andre lengeri famel'ja u sikhavel andre primarna romane tradiciji.	Džanel te irinel avka, hoj řaj achařuvav , o detaljno tekstos , pal o dživipen andre lengeri famel'ja u sikhavel andre na řa avo h ino, aře the sokse hino ajso.

O KHER / O KARAVANOS THE SAR ODOJ DŽIVAS					
Džanřipen	Džanřiben		Datumos	Datumos	Datumos
A1		Achařuvav o lava, so sikhaven pro skaminda stolki the inštrumenti ke amende khere. Achařuvav o lava, so sikhaven pr ´oda, so pes kerel ke amende khere. Achařuvav, so pes kerel ke amende khere, soske the kaskeri buři kada hin.			
		Achařuvav, kana dikhav irinde ajse lava, so sikhaven pro khera the tahan ke amende khere. Achařuvav, kana dikhav irinde ajse lava, so sikhaven pro skaminda stolki the inštrumenti ke amende khere. Achařuvav, kana dikhav numeru pre ulřica abo andre adresa.			
		Džanav te phenel pale pre varesave phuřibena pal amaro kher. Džanav te phenel miro telefonno numeris.			
		Džanav te phenel vareso pal amaro kher. Džanav te phenel, so kerav rado the so narado. Džanav te phenel , so mange kempel te kerel khere (so mandar e daj o dad phuřen).			
		Džanav te irinel o lava, so sikhaven pro chořsave inštrumenti, so amen hin khere. Džanav te irinel o lava, so sikhaven pro skaminda stolki the inštrumenti ke amende khere.			
		Achařuvav o vakeriben pal e famel'ja the pal lakero kher. Achařuvav o vakeriben pal oda, so o řhavo kerel sako d'ives. Achařuvav , kana mandar khere vareko phuřen, kaj vareso te kerav.			
	Džanav te genel o vakeriben pal oda, so aver manuř kerel sako d'ives. Džanav te genel o vakeriben pal e romaři famel'ja the so kerel sako d'ives.				

A2		<p>Džanav te phenel pale pro phučibena pal oda, so khere kerav sako d'ives.</p> <p>Džanav te phenel pale pro phučibena pal oda, so aver džene andal miri famel'ija keren khere.</p> <p>Džanav te phenel pale pro phučibena pal oda, so khere kerav rado the so narado.</p>			
		<p>Džanav te vakerel pal oda, sar dičhol miro normalno d'ives.</p> <p>Džanav te vakerel pal oda, so pes khere ačhol tosara the so, sar me avav pale andal e škola.</p> <p>Džanav te vakerel pal oda, so o dad, e daj, o phral, e phen keren sako d'ives.</p>			
		<p>Džanav te irinel pre karta abo charno l'il pal miro kher.</p> <p>Džanav te irinel o l'il pal oda, so kerav khere.</p>			

O KHER / O KARAVANOS THE SAR ODOJ DŽIVAS					
Džanlpen	Džanibe n		Datumos	Datumos	Datumos
B1		Achaluvav, pal soste hin o vakeriben abo realno deskripcija pal sakodivesutno dživipen andre miro abo aver štatos. Achaluvav, pal soste hin o vakeriben abo realno deskripcija pal sakodivesutno dživipen, savo has čirla. Achaluvav, kana šunav o diferenciji maškar o sakodivesutno dživipen čirla the adadives.			
		Džanav te genel o vakeribena pal o čhave the lengere dživipena. Džanav te genel o vakeribena pal o romane čhave the lengere khera the dživipena andre diferentna vrama (čirla the akana). Džanav te genel pal sakodivesutno dživipen ko aver džene.			
		Džanav te phenel pale pro phučibena pal oda, so kerenas o džene andal miri famelija sombatone the kurke. Džanav te deskriptinel, save buća mandar khere užaren, hoj kerava. Džanav te deskriptinel tradiciji, so khere likerases.			
		Džanav charnes te vakerel pal jekhbarader reguli, so andre amari famelija likerases. Džanav te deskriptinel, savi aktivita, so andre amari famelija keras, hiñi vaš mange bari. Džanav te phenel loko vakeriben, so šundom khere.			
		Džanav te irinel charno tekstos pal oda, so pes kerel ke amende khere the soske hina amen varesave reguli. Džanav te irinel o e-mail abo o lil pal oda, so pes na čirla ačhila andre amari famelija. Džanav te irinel charno tekstos pal oda, sar bare hine vaš amari famelija amare tradiciji.			
B2		Achaluvav detajlno vakeriben pal oda, sar čirla dživenas o fameliji. Achaluvav the detajlna informaciji pal e tradicija the sar o Roma dživenas.			
		Achaluvav bareder vakeribena, lekha pro internetos the historicka teksti pal o khera the dživipen ko nipi čirla the adadives.			
		Džanav te vakerel andro detajlna diskuziji pal fameljakero dživipen the tradiciji the džanav te sikhavel o diferenciji maškar o dživipen ke amende khere the o dživipen ko aver študenta. Džanav te diskutinel pal oda, soske hin e famelija o barvelipen vaš o manuša the mek kij `oda phenav, sar kada dikhav me the aver džene andal miri famelija. Džanav te diskutinel pal oda, soske hin o sikhluvipen vaš o manuša bari buti, na ča andre škola, ale the khere, u sar oda hin akana vaš o terne.			
		Džanav detajlnones te vakerel pal o tipicko dživipen andre adadivesutno kher, the te sikhavel o diferenciji maškar o dživipen čirla the akana. Džanav detajlnones te vakerel pal oda, so pes ke amende khere normalnones kerel the save tradiciji likerases.			
		Džanav detajlnones te irinel pal o dživipen andre amari famelija.			

TEMATOS 3: ME THE MIRI KOMUNITA

Peršo registros le deskriptorenca (save hine specifickones romane) vaš ada tematos hin phandlo paš o foros, o gav, abo agor andro foros, kaj o študenta bešen.

Špecificka romane deskriptora hine phandle romaña komunitaha, kaj o študenta bešen, či pre jekh than, abo phiren dromenca. Dikhas buter pro moresa andro dživipen the o regula andro dživipen andre romaňi komunita, sar pre fizicka inštrumenta, the o than. Andro tematos šaj aven o aktiviti, so hine phandle paš o romane regula, o čačipen, e pačiv the oda, hoj džanav (som romano manuš).

O sikh'aripen/študium kempel te dikhel tiš pro diferenciji maškar romane partiji. O informaciji pal ala diferenciji kempel te phenel andro kontekstos pal e historija andro than the o aktiviti, so keren o famel'ji, o partiji the ašunde manuša andre komunita, so andro than dživen.

Hin tiš igen angluno te dikhel pal e historija andro than, the e historija pal o romane partiji, so andro than, e lokalita bešen. Andre historija kempel te dikhel romane famel'ji, save andro than, e lokalita dživenas čirla, the save manualna buča the o profesiji kerenas.

O lav „komunita“ šaj phenas tiš pre bareder romaňi komunita andro globalno džan'ipen. Ada dikhiben amenge del e šancija te phenel buter khatar e historija, pal o umelecka artikla, o športos the aver, pal o anglune manuša, so len hin romano kokal. Kempel tiš te phenel pal e romaňi himna (Romengeri gil'i) „Gelem Gelem“ the e romaňi zastava.

Dikh tiš: O hobi the o umelecka artikla (strana 90)

E **but'i** andre trjeda 1

E meta: Te **sikh'ol** sar **vičinen** andre komunita o thana, the o aktiviti, save pen odoj keren

Vaš o berša: 8 – 14 O **džan'ipen** A1

E metoda:

1. Keren o „bejnstorminkos“ le lavenca, so o študenta prindžaren, the save phenen pal o thana andre lokalita. Te kempela, ta sikhaven o čitra, o fotografija (e banka, e policija, e mozi, o supermarketos the aver.).
2. Duj džene študenta keren e but'i jekhetanes, the mal'inen e mapa, the mal'inen upre nekhbuter anglune thana.
3. O študenta pal sako than den дума, the pro papiris penge irinen o god'a pal o thana, the savi aktivita odoj hin - o terneder študenta irinen ča anglune lava, o phureder irinen charne fraziji, abo sentenciji.
4. Savore mapi the o fila pen figinena pre fala.

E **but'i** andre trjeda 2

E meta: Te **sikh'ol** primarna nava, so phenas pro chaben, the te džanel, so te phenel, te dikhas avre manušes, sar vareso (the sar varekastar) te mangel, the sar te **pal'ikerel**.

Vaš o berša: 6–14 O **džan'ipen** A1/A2

E metoda:

1. Thoven andre trjeda vaj keci „tarhoskere cerhici“; keren e but'i le papirenca pal o chaben (pal o thud, pal o džusos, pal o keksi), e zelenina, o ovoce the aver.
  2. O študenta sikh'on sar te vičinel o primarna chabena, sar te mangel o tovaris, the sar te pal'ikerel.
  3. O študenta penge kisitinen „o registros“ le chabnaha, so kamen te cinel.
  4. Paš o tarhoskere cerhici terđona o bikenade /bikenad'a. Jon phenen le zakaz'nikenge Lačo d'ives, the phenen lenge, keci o tovaris mol love the pal'ikeren lenge.
  5. O študenta phiren pašal o tarhos the cinavkerkeren o tovaris, so len hin irimen pro registros.
- Dothoviben: Lači sikh'lut'ni asistencija amen dena o papira the andre soste hin o chabena pačarde.

MIRI KOMUNITA

		A1	A2	B1	B2
A C H A L U V A S	Š U N A S	<p>Prindžarel the achafol o nava pal o profesiji, so keren o manuša, save dživen the keren e bufi andro than, te hine o nava phende, abo gende zorale hangoha.</p> <p>Džanel te šunel the te sikhavel pro čitra, abo e mapa o thana, kaj keren diferentno bufi o manuša (šaj avel-e knihovna, e apatika, o supermarketos, e policija, o bazenos).</p>	<p>Achafol anglune lava andre debata andre trjeda, the e paramisi, so genel le hangoha o kantoris, andre savi džal pal o manuša, so keren andre konkretno situacija (šaj avel- o kantoris, o farmaris the aver).</p>	<p>Džanel anglune lava, so les den zor te achafuvel, te o kantoris phenel pal temata phandle la komunitaha, so bešel andro oda than.</p> <p>Džanel anglune lava, save les den zor te achafol videos/audios pal thaneskeri historija, pal o profesiji the aver.</p> <p>Achafol angluno andro vakeriben pal ašundo manuš andre konkretno lokalita, o regionos.</p>	<p>Achafol andro detajlos bareder vakeriben pal konkretno lokalita, abo pal o regionos.</p> <p>Achafol andro detajlos bereder дума, abo audio pal ašunde manuša khatar e historija, abo so dživen akana.</p>
		<p>Achafol o lava pal oda, savo postos hin le manušen andre leskeri romaňi famelija.</p> <p>Achafol, te o phureder manuša den loke inštrukciji</p> <p>Achafol anglune lava, te hin e дума pal o moresis the manušengere regula andre komunita.</p>	<p>Achafol angluno andro vakeriben pal oda, sar angluno hin, te o manuš likerel o moresa andre romaňi kultura.</p>	<p>Achafol so hin andro prindžardo kontkstos phendo, sar the so te kerel, te oda hin avka sar kempel andre romane moresenca.</p> <p>Achafol angluno andro vakeriben pal romano manuš, savo hin ašundo andre komunita, so dživel andro than.</p>	<p>Achafol detajlno дума, so del phureder manuš khatar e komunita, sar dikhen o Roma andro dživipen e socialno štruktura, the savo than hin andro lengero dživipen le Devles.</p> <p>Achafol andro detajlos o vakeriben, o audio, video, kaj hin e prezentacija pal romano manuš, ašundo maškar o Roma andre lokalita, abo andre luma.</p>
G E N A S		<p>Prindžarel the achafol o nava pre bare khera, te dikhel irimen, sar pen vičinen o thana andre konkretno lokalita.</p> <p>Achafol, te hin irimen, sar vičinen o khera/o thana pre mapa andre konkretno lokalita.</p>	<p>Džanel te genel the achafol loke inštrukciji (kana hin phundrado).</p> <p>Prindžarel paš oda anglune informaciji – pal savo than džal, so pes odoj kerel the aver.</p>	<p>Džanel te phenel prindžarde lava, so leske den o vast, te achafol lokalno informačno letakos (šaj avel-pal lokalno historija, so odoj hin kije dispoziicija.</p>	<p>Achafol bareder teksta pal e historija andre lokalno than.</p> <p>Džanel te genel the achafol o lekha andro novinki pal lokalna historicka, abo adađivesutna ačhibena.</p>
		<p>Prindžarel the achafol o lava, so phenen pal angluňi aktivita andre komunita.</p> <p>Prindžarel the achafol anglune lava pal anglune aspekta andro moresa, so likerel e komunita.</p>	<p>Džanel te genel the achafol loke paramisi kaj hin but prindžarde lava, so phenen pal o aspekta andro romano dživipnaskero štilos, abo hine lenca phandle.</p>	<p>Achafol angluno andro charno tekstos, šaj avel – e lekh andro novinki, pal Romengero dživipen the aktiviti, the džanel te chasňarel o lava, so prindžarel, te chudel o informaciji.</p>	<p>Džanel te genel the achafol bareder lekh, abo tekstos pro internetos, kaj hin o informaciji pal o aspekta andro romano dživipen.</p> <p>Džanel te genel the achafol bareder tekstos pro internetos, pal ašundo romano manuš .</p>

MIRI KOMUNITA

		A1	A2	B1	B2
E D U M A	O R A L N O I N T E R A K C I J A	Džanel te phenel pale pre loke phučibena the te phenel, sar vičinen o khera, o thana, kaj dživen the keren e bući o manuša andre konkretno lokalita. Anglune lavenca the loke frazijenca/ sentencijenca džanel te phenel pale pre primarna phučibena pal o thana, save andre lokalita dikhle. Džanel te del duma andre debata andre trjeda, kaj phenen pal peskero nekhfeder than andre konkretno lokalita, šaj avel-fotbalovo ihrisko, o parkos, e sklěpa.).	Džanel te phučel the te phenel pale pre loke phučibena pal oda, so hin andro anglune khera avri andre konkretno lokalita. Džanel te phučel pre loke phučibena pal o manuša, so andre ala khera keren bući.	Džanel te diskutinel pal o thana, so andre konkretno lokalita has te dikhel, the te achalarel, soske bi len kamelas/na kamelas pale te dikhel. Džanel te phučel the te phenel pale pro phučibena, sar hine anglune ala khera vaš o aktiviti andre komunita.	Džanel le detajlenca te phenel pal o profesiji the o aktiviti andre konkretno lokalita, the te phenel paš oda peskeri godi. Džanel andro detajlos te diskutinel pal o thaneskere aktiviti, le dikhibnaha pal oda, keci manušen hin e bući, savo komfortos hin le manušen andre lokalita, sar e lokalita prosperinel, pal o športos, the aver.
		Džanel te phenel Lačo džives, the mištes te phenel pale phureder manušenge khatar e komunita. Anglune lavenca the frazijenca džanel te phenel pale pre primarna phučibena pal leskero/lakero sakodživesutno aktivita.	Džanel te phučel the te phenel pale pre loke phučibena pal peskero dživien the angluñi aktivita andre komunita.	Džanel te diskutinel pal oda, so predžidila andre peskeri komunita, the te phenel paš oda peskeri godi the e reakcija.	Džanel andro detajlos te diskutinel pal o profesiji the o aktiviti andre peskeri komunita, the te phenel pal o ačhibena, so hine specificka vaš o Romengero dživipen.
	O V A K E R I B E N	Anglune lavenca the loke frazijenca/ sentencijenca džanel te phenel pal peskeri nekhfeder than andre lokalita/komunita.	Suboriha le frazijenca the loke sentencijenca džanel te achalarel, soske kamel/na kamel konkretno than, abo e lokalita. Suboriha le frazijenca the loke sentencijenca džanel te vakerele pal ašundo manuš andro regionos.	Thovel kija peste loke fraziji the o sentenciji, the džanel te vakerele pal o than, so has te dikhel. Thovel kija peste loke fraziji the o sentenciji, the džanel te vakerele, pal oda, so keren o manuša pre konkretna thana andre lokalita (ša avel-keren e bući andre kñihovña, andro sklěpi, pre poliklinika, andre banka).	Džanel andro detajlos le študentenge andre trjeda te phenel pal konkretno lokalita, pal o aktiviti, so odoj o manuša keren, abo pal aver than, savo has te dikhel.
		Anglune lavenca the le frazijenca džanel te phenel pal peskeri lokalita.	Suboriha le frazijenca the loke sentencijenca džanel te vakerele pal popularno dženo andal odi lokalita. Suboriha le frazijenca the loke sentencijenca džanel te vakerele pal peskero sakodživesutno dživipen.	Džanel te del charñi duma pal normalno džives andre peskeri komunita the na bute lavenca te achalarel, te vareko vareso na achalol. Džanel te phenel charñi paramisi, abo rebusis phandle le ašunde manušeha andre lokalno romañi komunita.	Džanel le detajlenca te phenel pal o aspekta andro dživipen andre romañi komunita, the te dikhel, savo dživipneskero štilos hin le gadžen. Džanel le detajlenca the but te vakerele pal oda, so hin/nane feder predal o Roma, the save problema len hin. Džanel le detajlenca the but te vakerele pal o romane manuša, savi chasna lendar hin andre lokalita.

MIRI KOMUNITA

	A1	A2	B1	B2
O I R I A S G A O S	Džanel te irinel te dikhel, abo korkoro/i thaneskere nava andre konkretno lokalita. Džanel pal e tabuľa te irinel charne sentenciji pal oda, save aktiviti pen keren andre diferentna thana andre konkretno lokalita.	Džanel te irinel loke sentenciji so phenen, pal leskere/lakere nekhfeder thana andre konkretno lokalita, the phenen, soske ola thana kamel. Džanel te irinel loke sentenciji pal konkretno than, savo andre konkretno lokalita has te dikhel.	Džanel te irinel loko logicko tekstos pal o than, so rado dikhel, the pal oda, save aktiviti pes odoj keren. Džanel te irinel loko logicko tekstos, o ľil, abo o e-majlos, kaj hin konkretno kher the soske hiňi angľuňi. Džanel te irinel e karta, abo e-majlos charne iribeneha pal o than andre konkretno lokalita.	Džanel te irinel achafardo tekstos bute detajlenca pal e lokalita, kaj bešel: e deskripcija, the sar te džal pre konkretno than andre. Džanel te irinel achafardo tekstos bute detajlenca pal e lokalita, kaj dživel, the achafarel o drom andro konkretno than.
	Džanel te irinel, te dikhel, abo korkoro/i, anglune lava pal o dživipen the pal o aktiviti andre romaňi komunita. Džanel te irinel, te len dikhel, abo korkoro/i te irinel charne sentenciji pal o aktiviti andre komunita.	Džanel te irinel charne sentenciji pal o dživipen andre leskeri/lakeri komunita the pal sakodivesutna aktiviti.	Džanel te irinel o ľil, abo o e-majlos, kaj irinel anglune aspekta khatar Romengero dživipen. Džanel te irinel charno tekstos pal o aspektos, abo o aspekta, pal o sistemas the/abo štruktura andre romaňi komunita.	Džanel mištes the le detajlenca te irinel pal e štruktura andre romaňi komunita. Džanel mištes the le detajlenca te irinel anglune štrukturi the o sistema, pal save dživen o romane komuniti.

Miri komunita					
Džanřipen	Džanřiben		• Datumos	•• Datumos	••• Datumos
A1		Achafuvav o lava, so phenen pal manuřengere profesiji, so keren buťi the beřen andre miro foros, abo andre miri komunita. Džanav te sikhavel pre mapa, kaj keren buťi diferentna manuřa. Achafuvav, te mange phureder manuřa phenen, so te kerav. Achafuvav o regulř, so ľikeras khere, abo andre komunita.			
		Džanav te genel o lava pre anglune khera the anglune thana odoj, kaj beřav. Džanav te genel o informačna tabuľi andro than, kaj beřav. Džanav te genel o lava, so phenen anglune regulř khatar o dživipen andre miri komunita.			
		Manuřenge, so dikhav, džanav te phenel „Lačo dřives“, „ Mangav tumen“, „Palřkerav“. Džanav te phenel pale, pre konkretna phučibena pal o thana the aktiviti, kaj beřav. Džanav te phenel pale pre varesave phučibena pal oda, so kerav pro konktetna thana. Džanav te phenel pale pre varesave phučibena pal oda, sar man řunav.			
		Džanav vareso te phenel pal miro nekhfeder than. Džanav vareso te phenel pal miri komunita.			
		Džanav te irinel o lava, so phenen sar vičinas o thana odoj, kaj beřav. Džanav te irinel čepo sentenciji pal oda, so pes kerel odoj kaj beřav, abo andre miri komunita. Džanav te irinel vaj keci sentenciji pal oda, so kerav andro diferentna thana.			

Miri komunita					
Džan'ipen	Dža'iben		* Datumos	** Datumos	*** Datumos
A2		Acha'uvav loke paramisa pal oda, so o manuša keren andro sakod'ivesutno dživipen. Acha'uvav loki paramisi pal angluno moresis, abo aktiviti andre miri komunita.			
		Džanav te genel o hiros pal oda, so pes kerel andro miro foros, abo e komunita. Džanav te genel loki paramisi pal sakod'ivesutno dživipen andre miri komunita.			
		Džanav te phučel the te phenel pale pro phučibena pal oda, so pes kerel pre diferentna thana andro miro foros, abo miri komunita. Džanav te achal'arel, soske kamav konkretna thana, abo o aktiviti odoj, kaj bešav. Džanav te vakerele pal oda, so rado kerav, odoj kaj bešav.			
		Džanav te vakerele pal miro nekhfeder than. Džanav te del duma pal o than, so na kamav. Džanav te del duma pal hirošno, abo ašundo manuš, khatar o than, kaj bešav.			
		Džanav te irinel charno tekstos pal o thana, so kamav/na kamav. Džanav te irinel charno tekstos pal o than, kaj somas te dikhel. Džanav te irinel charno tekstos pal oda, so sako d'ives keren o manuša andre miri komunita. Džanav te irinel charno tekstos pal oda, so pes ačhi'fa odoj, kaj bešav, abo andre miri komunita.			
B1		Acha'uvav, te o kantoris vakerele pal o thana, abo ačhibena, andre amari lokalita. Acha'uvav o filmes, abo o audio pal lokalno ačhiben, abo e situacija. Acha'uvav, te mange vareko phenel, sar man te likerav, abo so te kerav andre konkretno situacija.			
		Acha'uvav o letakos, abo e brožura pal o than, kaj bešav, abo pal varesavi aktivita, so odoj hi'ni. Acha'uvav e lekh andro novinki pal o manuša khatar o than, kaj bešav.			
		Džanav charnes te del duma pal o thana, kaj somas te dikhel, the te phenel pale pal oda, so dikhl'om. Džanav te phučel, the te phenel pale pal oda, so keren o manuša andro diferentna bu'fa. Džanav andre diskuzija te vakerele pal anglune khera the o thana, andre miri komunita.			
		Džanav charnes te vakerele pal o than, kaj somas te dikhel, the so pes odoj kerelas. Džanav charnes te vakerele pal oda, so keren o manuša, pre diferentna thana, the pal oda, sar anglu'ni hin lengeri bu'fi vaš miri komunita. Džanav charnes te vakerele pal normalno d'ives andre miri komunita.			
		Džanav te irinel o fil, abo o e-majlos pal vareso, so keravas odoj, kaj bešav. Džanav te irinel pal e bu'fi, so keren konkretna manuša odoj, kaj bešav. Džanav te irinel e karta pal than, kaj somas te dikhel. Džanav charnes te irinel pal roma'ni komunita, the savi hi'ni andre e štruktura.			

Miri komunita

Džanl'ipe n	Džaňiben		* Datum	** Datum	*** Datum
B2		<p>Achaľuvav andro detajlos o vakeriben pal thaneskeri lokalita, abo e komunita.</p> <p>Achaľuvav andro detajlos, te o kantoris phenel vareso, so pes ačhiľa andre thaneskeri lokalita.</p> <p>Achaľuvav detajlno godġ, pal e štruktura andre romaňi komunita.</p> <p>Achaľuvav sa manušengero vakeriben, abo o filmos pal ašundo manuš andre thaneskeri lokalita.</p>			
		<p>Džanav te genel o genda the o lekha pal e historija andre lokalita.</p> <p>Džanav te genel o genda, the o lekha pal o dživipnaskero štilos, so dživen o manuša, so čirla dživenas andre lokalita.</p> <p>Džanav te genel o lekha nadro novinki, save hine pal adađivesutna aktiviti andro than, kaj bešav, abo andre miri komunita.</p> <p>Džanav te genel e lekh andro novinki, abo pro internetos pal o ačhibena, aktiviti, abo situaciji, so hine pal o Roma, so dživen odoj, kaj bešav.</p>			
		<p>Džanav andre diskuzija te phenel pal o aktiviti andro than, kaj bešav, the te phenel paš oda mire godġ, the mire dikhibena, the o godġ, the o dikhibena avre manušendar.</p> <p>Džanav te phučel the palis olestar lav e godġ, te kerav o projektos pal o aspektos, abo aktivita andro than, kaj bešav.</p> <p>Džanav andro detajlos te diskutinel pal o aktiviti andre miri komunita the te achafarel o ačhibena, so hine phandle le manušenca, so andro than bešen.</p>			
		<p>Džanav te likerel bareder vakeriben pal thaneskeri lokalita, abo pal konkretno aktivita, so odoj hin, abo has.</p> <p>Džanav te likerel bareder vakeriben pal oda, pre savo interesantno, abo angluno than somas te dikhel.</p> <p>Džanav te likerel bareder vakeriben pal manušengero dživipen andre romaňi komunita, the te achafarel anglune avripena maškar o Roma the o gadže.</p> <p>Džanav te likerel bareder vakeriben pal o problema, so pen lenca maren romane manuša andre pengere komuniti.</p> <p>Džanav te likerel bareder vakeriben pal angluno manuš andre thaneskeri lokalita.</p>			
		<p>Džanav te irinel o lil, kaj mištes irinav pal konkretno than, odoj kaj bešav, the o drom, so kijo than džal.</p> <p>Džanav te irinel pal anglune khera andro than, kaj bešav, abo andre miri komunita.</p>			

TÉMA 4: ROMANE MANUALNA **BUĀ**, SAVE PROFESIJI O ROMA KERENAS

Andre oda tematos džal pal o tradična buĀ the pal oda, pal soste ċirla o Roma dživenas the andre lengere diferentna grupi. Te kada o študenta džanena, šaj palis džanen, kaj te rodkerel ajse buĀ mek dži adadives, pro save thana, andre save štati, andre save lokaliti.

Ada tematos tiš del e inšpiracija, te rodkerel maškar o Roma, andre save sferi the save buĀ keren adadives, sar andro školi, socijalno sfera, abo avka, hoj den godi the aver.

Maškar o tradična buĀ, pal save šaj vakeras andre trjeda peren:

e drezúra le džvirinenca	te khuvel o košara	e drezúra le ričkenca
e chartíko buĀ	te labarel o cehli	te kerel o pinčfika (dzarune)
te kerel kanglā (andro bala)	te sivel o gada	artisticko buĀ (andro cirkusis)
te phenel pal o vast /karti	te bikenel o luludā	te kerel le somnakajeha / rup
te kidel o draba /čara	te bikenel le grajen	te šlajfinel o čhura
te kerel metaloha (kotlara)	o bašaviben (lavutara)	te kerel dorengera (seti)
te kerel pira	o gil'avipen	te vakerel vakeribena (paramisa)
te handl'inel (te cinel the te bikenel)		te čhinel o kašta

Paš kada hin adaj mek jekh inšpiracija: o študenta šaj rakhen maškar o Roma ajse dženen, so kerenas diferentna buĀ the sas andre lengeri disciplina maškar jekhfeder džene.

Dikh tiš: Me the miri **famel'ija** (sera 27)
E priroda (natura) the o džvira (sera 85)
O hobi the umelecka artikli (sera 90)

E **buĀ** andre trjeda 1

E meta: Te **sikh'ol** o lava, so sikhaven pro diferentna poziciji andre komunita the diferetna **buĀ**, so pen odoj keren.

Vaš o berša: 6 – 14 **džanl'ipen:** A1/A2

E metoda:

1. Keren peske cikne l'itora, irinen pre lende diferentna romane buĀ (jekhbuter hine ola, so pen kerenas andre tumari lokalita) .
2. Vakeren le študentenca, pre save buĀ ola lava sikhaven, diskutinen pal sako jekh buĀ.
3. Ternedere študenta mal'nena o čitra vaš o buĀ.
4. Phuredere študenta rodona avri o informaciji pro internetos / vaj vakerena pal ola buĀ andre peskeri famel'ija the rodona fotki abo čitra / mal'nena čitra /irinena duj trin sentenciji.
5. Študenta kerena e fala, thoven opre o l'itora the ke lende thoven o fotki vaj o sentenciji.

E **buĀ** andre trjeda 2

E meta: Te kerel e anketa pal romane **buĀ**, abo pal soste **čirla** dživenas o Roma andre adi lokalita abo andre **famel'ija**, khatar o študenti.

Vaš o berša: 10 – 14 **džanl'ipen:** B1/B2

E metoda:

1. Phenen duj trin lava pal o tematos "e buĀ andre amari lokalita". Palis pen koncentrinen imar ča pro buĀ, so kerenas o Roma čirla the so keren adadives.
2. O študenta kerena duj džene jekhetane, kempel, te penge kiden sako dženo ča jekh buĀ, palis kerena o rodkeriben savore dromenca, so šaj (sar andre gendā, pro internetos, andre famel'ija tha aver).
3. Sako dujdžene kerena e prezentacija, irinena o tekstos the thovena kije o čitra, plagati the aver.
4. Sako dujdžene sikhavena e prezentacija avredženenge angle trjeda.
5. O čitra the o teksti thovena pre fala, abo andre gendi.

ROMANE MANUALNA **BUŤA**, SAVE PROFESIJI O ROMA KERENAS

		A1	A2	B1	B2
A C H A L I B E N	T E Š U N E L	<p>Lačhes achalol, te šunel anglune lava, so sikhaven pro tradična the adadživesutne buťa ko Roma, te pes ola lava phenen abo genen zorale hangoha.</p> <p>Lačhes achalol, te šunel lava, so sikhaven pro produkti andal diferentna buťa (sar petala, čeňa, angrusťa, lavutariko bašaviben the aver)</p>	<p>Achalol choc ča e primarno štruktura andre loki diskuzija, so šunel andre trjeda, mek kij ōoda achalol o vakeribena pal diferentna buťa ko romane grupi, te hine andre thode but frektventimen lava.</p>	<p>Džanel te šunel o vakeriben, abo e prezentacija pal romane buťa the pal soste o Roma dživenas u the achalol maj savoro, so has phendo, te pes vakerel polokes the lačhes pes artikulinel.</p> <p>Achalol maj savoro ando vakeriben abo andro vizualno deskripcija pal bući, so kerel Rom /Romňi (čirla abo adadžives).</p>	<p>Achalol the savore detajla andro bareder vakeriben abo andre prezentacija pal dživipnaskero štilos the buťa (the sar pes keren) abo pal soste o Roma dživenas.</p> <p>Achalol the savore detajla andro vakeriben, te džal pal oda, savi bući te lel peske avri, paš oda hin e deskripcija – save buťa hine vaš Roma adadžives lukrativna abo andre save buťa hine o Roma igen lačhe.</p>
	T E G E N E L	<p>Lačhes achalol, te genel lava, so sikhaven pro romane buťa abo pal soste o Roma dživenas čirla (abo dživen adadžives), te dikhel ola lava irinde pro lilor a abo andro loke teksti.</p> <p>Lačhes achalol, te genel lava, so sikhaven pro produkti, save pes keren andre giferentna buťa (sar petala, čeňa-angrusňa, lavutarika bašavibena the aver), te dikhel ola lava irinde pro lilor a abo andro loke teksti.</p>	<p>Džanel te genel the achalol charne loke teksti, the ajse paramisa abo vakeribena, so andre lende hin deskripciji pal romane buťa, te pes andro tekstos rakhen ča maj frekventovana lava.</p>	<p>Džanel te genel the achalol diferentna teksti pal o buťa the pal soste dživenas o Roma (o vakeribena, teksti pro internetos, historicka vakeribena the aver).</p> <p>Džanel te genel the achalol o teksti pal prominentna džene, saven hin romano kokal.</p>	<p>Džanel te genel the achalol the detajlna deskripciji pal tradična buťa the pal soste čirla o Roma dživenas.</p> <p>Džanel te genel the achalol detajlna vakeriben pal oda, soske has andre paramisi abo andre legenda pal varesavi bući u vaš soske odi bući has lači.</p> <p>Džanel te genel the achalol, so kempel te džanel abo save inštrumenti kempel len te avel vaš konkretno bući adadžives.</p> <p>Džanel te genel the achalol e biografija pal igen popularno romano dženo.</p>

ROMANE MANUALNA **BUĀ**, SAVE PROFESIJI O ROMA KERENAS

O V A K E R I B E N	O R A L N O I N T E R A K C I J A	Džanel na verbalnones, anglune lavenca, abo ča andre loke sentenciji /frazi te phenel pale pre loke phučibena pal tradična the adadivesutne buća ko Roma.	Džanel te phučel the te phenel pale pro loke phučibena pal frekventovana buća the pal oda. pal soste o Roma dživenas. Džanel te phučel the te phenel pale pro loke phučibena pal specifikovana romane grupi the lengere buća / abo pal soste dživenas. Džanel te phučel the te phenel pale pro loke phučibena pal buća abo pal soste o Roma dživena andro moderno dživipen.	Džanel te phučel the te phenel pale pro phareder phučibena pal jekhangluneder aspekti, save hine diferentna romane buća abo profesiji. Džanel te phučel the te phenel pale pro phareder phučibena pal profesiji, so keren o Roma adadives. Džanel te phučel the te phenel pale pro phareder phučibena pal prominentna džene, so len hin romano kokal.	Džanel the detajlnones te phučel phuredere manušendar andal e famelija abo e komunita pal oda, sar leperen pro tradična romane manualna buća, save profesiji o Roma kerenas . Džanel te vakerel sar pañi, te diskutinel pal tradična romane buća the profesiji.
	E D U M A	Džanel te phenel angluna lava the loke fraziji, te phenel charno (na mušinel te avel kompletno) pheñiben pal buća abo profesiji, so keren o manuša andre famelija abo komunita. Džanel te phenel angluna lava the loke fraziji, te phenel charno pheñiben pal but frekventovana buća the profesiji ko Roma andre peskero štatos abo lokalita.	Džanel te phenel but fraziji the sentenciji, te kamel te phenel vareso pal purane buća the profesiji ko Roma andre peskeri lokalita abo regionos. Džanel te phenel but fraziji the sentenciji, te kamel te phenel, so korkoro predžidilās, kana dikhelas pro Roma, sar jon kerenas peskeri bući.	Džanel te phenel buter loke sentenciji kija peste, the avka, sar kempel andre leskere berša, te kamel te vakerel pal diferentna romane profesiji the buća. Džanel te phenel buter loke sentenciji kija peste, te kamel charnes te vakerel pal ašunde, abo popularna Roma.	Džanel lačhes the logickones te phenel bareder дума savore detajlencu pal oda, save buća abo profesiji o Roma čirla kerenas u džanel tiš te sikhavel pr`oda, sar pharo has lengero dživipen vaš oda, savi has lengeri profesija. Džanel te vakerel pal adadivesutne profesiji ko Roma. Džanel te sikhavel pro diferenciji maškar o dživipena ko kočovna bućakere Roma čirla the andre moderno luma adadives. Džanel te vakerel pal popularno dženo abo prindžargutne džene, so len hin romano kokal.
I R I Š A G O S	Džanel te irinel korkoro abo te dikhel irinde anglune lava, so sikhaven pro romane buća abo profesiji. Džanel te irinel korkoro abo te dikhel irinde anglune sentenciji pal romane buća abo profesiji.	Džanel te irinel charne teksti, te thovela andre jekhprindžargutne lava, pal oda, so čirla kerenas andre leskro regionos abo lokalita o Roma. Džanel te irinel charne teksti, te thovela andre jekhprindžargutne lava, pal oda, save diferentna buća abo profesiji keren o Roma andre aver thana abo lokaliti.	Džanel te irinel charno tekstos pal dživipnaskero štilos ko bućakere Roma. Džanel te irinel charñi deskripcija pal oda, sar dživelas varesavo prindžargutno Rom. Džanel charnes te irinel, savo likeriben hin maškar diferentna romane grupi the konkretna romane buća abo profesiji.	Džanel butedere detajlencu the logisckones (avka, hoj thovel andro kontekstos) te irinel pal tradična romane manualna buća, save profesiji o Roma kernas, mi oda jel pro lokalno dikhiben abo andre cañi luma. Džanel te irinel pal popularna manuša, so len hin romano kokal, avka, hoj džanel te sikhavel, soske has e romañi kultura vaš lenge bari.	

ROMANE MANUALNA **BUŤA**, SAVE PROFESIJI O ROMA KERENAS

Džan'ipen	Džaňiben		Datumos	Datumos	Datumos
A1		Achaľuvav o lava, so sikhaven pro diferentna romane buťa the profesiji. Achaľuvav o lava, so sikhaven pro inštrumenti, so keren diferentna buťakere .			
		Achaľuvav, kana dikhav irinde ajse lava, so sikhaven pro diferentna profesiji. Achaľuvav, kana dikhav irinde ajse lava, so sikhaven pro inštrumenti, so keren diferentna buťakere .			
		Džanav te phučel the te phenel pale pro igen loke phučibena pal e buťi , savi keren o manuša adaďives .			
		Džanav te phenel čirlatune the adaďivesutne buťa the profesiji, so keren o manuša odoj, kaj me bešav .			
		Džanav te irinel o nava, so sikhaven pro čirlatune the adaďivesutne buťa the profesiji, so hin tipicka vaš o Roma. Džanav te irinel duj trin sentenciji pal ajse buťa the profesiji.			
A2		Achaľuvav loko vakeriben pal romane buťakere the pal lengeri buťi , savi kerenas.			
		Džanav te genel loko vakeriben pal oda, so savoro kerenas o Roma andre peskero sako ďivesutno dživipen .			
		Džanav te ľikerel loki konverzacija pal oda, so has tipicko vaš konkretno buťi konkretna buťakere . Džanav te phenel pale pre loke phučibena pal diferentna romane buťa , the pal o džene, so ola buťa kerenas. Džanav te phenel pale pre loke phučibena pal adaďivesutne profesiji ko Roma andre miri komunita.			
		Džanav te kerel charňi deskripcija konkretno buťi abo profesija, so man igen interesinel. Džanav te kerel charňi deskripcija pal o manuš, so akana kerel peskeri buťi .			
		Džanav te irinel charno ľil abo tekstos pal buťa abo profesiji, so kerenas čirla o Roma odoj, kaj me bešav. Džanav te irinel charno tekstos pal romane buťa the profesiji ko Roma andre diferentna lokaliti.			
B1		Achaľuvav o vakeriben pal tradična romane buťa . Achaľuvav o filmes abo rozhlasovo vakeriben pal oda, savi buťi kerel o Rom abo romaňi grupa.			
		Džanav te genel o vakeriben abo aver tekstos pal tipicko romaňi buťi abo čirlatuňi abo adaďivesutňi . Džanav te genel o tekstos pal romano dženo, so has popularno vaš peskeri buťi abo profesija.			
		Džanav te phučel the te phenel pale pro phučibena pal jekhprindžargutne buťa the profesiji, so has ko Roma čirla abo hin adaďives . Džanav te phučel the te phenel pale pro phučibena pal oda, soske hine romane buťa the profesiji anglune. Džanav te phučel the te phenel pale pro phučibena pal e profesija, so o Roma keren adaďives .			
		Džanav charnes te vakerel pal varesavo popularno romano dženo. Džanav charnes te vakerel pal diferentna romane buťa abo profesiji, so kerenas konkretna romane grupi.			
		Džanav te irinel pal dživipnaskero štilos ko romane buťakere . Džanav te irinel pal varesavo popularno romano buťakero . Džanav te irinel pal diferentna romane grupi the lengere konkretna buťa the profesiji.			

ROMANE MANUALNA **BUŤA**, SAVE PROFESIJI O ROMA KERENAS

Džanřipen	Džanřiben		Datumos	Datumos	Datumos
B2		Achaľuvav detajlno vakeriben pal romane buťa the dživipnaskero štilos. Achaľuvav, so pes phenel pal oda, sar te kidel avri e profesija, save hine sferi, andre save šaj keravas.			
		Džanav te genel detajlno vakeriben pal romane buťa the profesiji, so pes kerenas čirla. Džanav te genel vakeriben pal oda, sar angluři has e bući abo e profesija vaš adi lokalita abo vaš ada regionos. Džanav te genel detajlna informaciji pal oda , sar adadřives te chudel te kerel varesavi romaři bući abo profesija. Džanav te genel e biografija, sar dživelas varesavo romano buťakero.			
		Sar amen keras o projektos, džanav te diskutinel pal oda, sar anglune has vaš o Roma andre lengeri historija lengere buťa abo profesiji. Džanav te phučel le manušestar, so avľa andre amari škola, kaj te vakerel pal romane buťa the pal soste o Roma dživenas .			
		Džanav te vakerel pal oda, save profesiji kerenas čirla o Roma, the te phenel, soske has varesave lengere profesiji anglune vaš diferentna lokaliti. Džanav detajlnones te vakerel pal oda, save profesiji keren o Roma adadřives. Džanav te vakerel pal diferenciji, sar pes dživelas le buťakere Romenge čirla, the sar pes lenge dživel adadřives, so hin feder, so has feder čirla. Džanav detajlnones te vakerel pal popularno romano dženo the sar angluno hin vaš o manuša andre peskeri lokalita abo andre luma.			
		Džanav detajlnones te irinel pal o tradična romane buťa the sar u soske has anglune. Džanav te irinel pal oda, sar angluno has, hoj o Roma denas tiš peskeri zor andro ekonomicko the socialno dživipen.			

TEMATOS 5: SUNTE THE BARE MANUŠENGERE ĐIVESA

Andre ada tematos kampela te thovel kala kotera:

1. Bare **d'ivesa**, so aven andre manuškero dživipen:
O **ul'ipen**, e **boňa**, o kirvi the lengeri funkcija
O mangavipen the o bijav
Rituala, kana vareko merel, sar pes vartinel, sar pes **líkerel žaľa**
2. Bare **d'ivesa** tipicka vaš oda regionos o regiona, the o sunte inepi
3. Bare **d'ivesa**, kana pen sdžan o romane komuniti, sar hine:
Romengero maškarmutno baro **d'ives**(8. aprilis)
Sunto Sara (pro odpustos andre Les Saintes-Maries de la Mer v Camargue)
Kana pen bikenkeren o graja
Bare **d'ivesa** vaš romaňi kultura
4. Memoarova ceremoniji, kada perel the *Samuraripe (Murdaripen)*, O **d'ives**, kana pes leperel pro ola džene, so mule andro holocaustos.

Vaš oda, hoj o bare **d'ivesa** the mulatšaga hine ajse momenta, kana o manuša aven jekhetane, anel oda tematos peha the jekh aver koter, kaj šaj o študenta pridžaren e oralno tradicija, **gil'a**, **gil'utňa**, vakeribena the hadki -rebusa – andre oda savoro hin vareso la romaňa historijatar the romane ačhibena.

Dikh tiš: Me the miri **famel'ija** (sera 26)

E **but'i** andre trjeda 1

E meta: Te **sikh'ol**, kana hin jekhangluneder bare **d'ivesa**, soske hine, vaš soske hine **lače** u so o manuša paše keren.

Vaš save berša: 4–14

O **džan'ipen** A1/A2

E metoda:

1. **Phučen** le študentendar pro bare **d'ivesa** andre lengeri dživipen.
2. Vakeren pal oda, andre savo beršeskero koter pen kola bare **d'ivesa** líkeren – savo čhon, beršeskero koter.
3. O študenti phenen, so pes kerel andre ola bare **d'ivesa** (phenas, savo chaben, ko avel la **famel'ijatar**, **čuče d'ivesa** the aver)
4. Irinen pre **tabuľa** o registros, save hine mulatšagi, the sikhaven, andre save grupi peren – privatna inepi (o **d'ives**, kana **ul'iam**), **famel'jakere**, lokalna, štatna the specificka romane inepi.
5. Keren bari schema pre fala, kaj thovena savore **čhona** andro berš u andre sako **čhon** irinen, save bare **d'ivesa** hine andre the kaskere hine.

O SUNTE THE BARE MANUŠENGERE ĐĪVESA

		A1	A2	B1	B2
O A C H A L I B E N	T E P E S Š U N E L	Lačhes achal'ol, te šunel o nava, so sikhaven pro bare đivesa the inepi, te len phenen upreder hangoha the polokores. Achal'ol loke oralna inštrukciji, kaj te sikhavel o čitra abo inštrumenti andre trjeda, save peren kije choč save bare đivesa.	Lačhes achal'ol, te šunel primarna lava pal o bare đivesa the mulatšagi, te o kantoris andre trijeda del anglal oda tematos. Sar hiñi andre trijeda e diskuzija pal o bare đivesa, džanel te šunel the ach'ol, pal soste džal. Achal'ol, so phenen o inštrukciji, so kampela te kerel angle baro đives, te pes vakerel ajse lavenca, so sako džanel .	Achal'ol choc ča e primarno štruktura, te džal andre trijeda e diskuzija pal o bare đivesa u te pen sikhaven špecijalna vizualna inštrumenti (phenas: ilustraciji andro sikh'ardo gend'i), bo o kantoris avka kerel e kontrola, hoj o študenta achal'on. Achal'ol choc ča e primarno štruktura, kana dikhel pro video – te džal pal lokalna abo štatna bare đivesa.	Achal'ol savore detajla andro vakeriben pal oda, soske hine o bare đivesa, inepi the leperibnaskere ceremoniji. Achal'ol, so phenen o detajlna inštrukciji, so kampela te kerel angle baro đives.
		Lačhes achal'ol, te šunel o nava, so sikhaven pro bare đivesa the inepi, the bare momenti vaš e romañi komunita.	Achal'ol, pal soste hin charno vakeriben, te džal pal o baro đives abo mulatšagos, te hine andre ajse lava, so sako džanel, the te šaj, ta sikhaven pes mek o vizualna inštrumenti. Achal'ol loko vakeriben , te džal pal specificko situacija, abo so pes ačhela, kana pen o manuša sgejle, kaj te keren baro đives abo mulatšagos, leperibnaskero ceremonialis.	Achal'ol choc ča e primarno štruktura, te vareko phenel e deskripcija, save hine o bare đivesa abo ceremoniji andre romane komuniti. Achal'ol choc ča e primarno štruktura andro vakeriben abo andre gil'i, te džal pal o mulatšagos, baro đives, abo leperibnaskere ceremoniji.	Achal'ol the savore detajla andro vakeriben abo diskuziji pal romano festivalis, pal mulatšagos abo oslavě nebo leperibnaskeri ceremonija, hijaba, kaj hin adre the soske hino ajso baro đives u so kampil te kerel angle. Achal'ol the savore detajla andre bare vakeribena abo andre gil'a, so džan pal konkretna bare đivesa abo leperibnaskere ceremoniji.
	T E P E S G E N E L	Lačhes achal'ol, te genel pro plagatos o nava, so sikhaven pro bare đivesa the inepi, abo te hine charne duj teksti pal o inepi pro l'flora.	Te dikhel kijo tekstos the o čitra, džanel te genel the achal'ol loki deskripcija pal baro đives abo so pes kerel kijo mulatšagos. Džanel te genel the te achal'ol loke vakeribena pal lačhes prindžargutne aktiviti, so pen keren pro bare đivesa (sar: so pes kerel andre famel'ija, ko savoro avel the aver), kajča andro vakeriben hine ča ajse lava, so sako džanel .	Džanel te genel the te achal'ol angluñi štruktura andro tekstos pal bare đivesa, mi jel pal o čirlatune abo adad'ivesutne.	Džanel te genel o lekha pal bare đivesa the mulatšagi, achal'ol, sostar hine, pal e historija the tradiciji, so hine lenca phandle.
		Lačhes achal'ol, te genel o nava, so sikhaven pro bare đivesa the inepi, so aven sako berš andre famel'ija abo andre komunita .	Džanel te genel loki paramisi , andre savi hiñi sar angluno tematos varesavo baro đives, te hine andre lava, so sako džanel .	Džanel te genel the achal'ol angluñi štruktura andro tekstos pal baro đives abo mulatšagos, so hin karakteristikko vaš o dživipen andre romañi famel'ija abo komunita.	Džanel te genel detajlna vakeribena pal karakteristikka romane bare đivesa abo sgejl'ipena, the džanel te achal'ol lengeri historija, soske hine, the tradiciji, so pen andre l'ikeren.

O SUNTE THE BARE MANUŠENGERE ĐĪVESĀ

		A1	A2	B1	B2
O V A K E R I B E N	V A K E R D O	Te lel ča primarna lava the loke frazi /sentenciji, džanel te phenel pale pro phučibena pal oda, kana pes līkeren štatne abo lokalne bare đīvesa.	Džanel te phučel loke phučibena pal o inepe, so nane ajse popularna u sako len na prindžareel. Džanel te del peske avre šstudentenca primarna informaciji pal oda, sar pes līkeren specificka bare đīvesa ke lende khere.	Džanel te diskutinel avre šstudentenca pal la famelĵakere abo krestānska bare đīvesa the džanel te rodel diferenciji maškar lende. Džanel te phučel the te phenel pale pro phučibena pal popularna inepe, so pes keren andre aver lokaliti.	Džanel te diskutinel sar pañi the spontanones pal oda, sar šukares has pre varesavo baro đīves andre aver lokalita u džanel te phenel peskeru thoviben /dikhiben ke lende..
	I N T E R A K C I J A	Te lel ča primarna lava the loke frazi /sentenciji, džanel te phenel pale pro phučibena pal oda, so pes ačelas andre famelĵa abo komunita , so imar predžidilas.	Džanel lokes te phenel pale pro phučibena pal bare đīvesa abo ačhiben, so hine jekhbarader vaš peskeri famelĵa abo vaš e komunita, abo so pes ačhilā na čirla.	Džanel te phenel pale pro phučibena pal oda, so pes ketel, te hin baro đīves abo mulatšagos andre peskeri famelĵa abo komunita .	Džanel detajlnones te vakereĵ pal plana, so pes kerela pre ceremonija abo pro mulatšagos andre famelĵa abo komunita the palis džanel te phenel, sar so has.
	O R A L N O	Džanel te phenel, save hine jekhbareder đīvesa andro berš.	Džanel te phenel loko suboris le frazijenca the sentencijenca, te kempel te kerel loki deskripcija pal oda, sar sas pre lokalno abo štatno ceremonija.	Džanel avre šstudentenge andre trjeda te kerel deskripcija pal oda, sar šukares has pre varesavi ceremonija.	Džanel te phenel detajlnones e đindardĵi deskripcija pal o baro đīves –lačhes chronologickones the mek avka, hoj sikhavel peskere dikhibena.
	D U M A	Džanel te phenel, save hine bare ačhibena andro dživipen ke romañi famelĵa abo komunita.	Džanel te phenel loko suboris le frazijenca the sentencijenca, te kempel te phenel pal špecialna mulatšagi, so pes kerelas ke leste khere. Džanel te phenel loko suboris le frazijenca the sentencijenca, te kempel te phenel pal anglune momenti andr e ceremonija abo andro ačhiben. Džanel te phenel loko suboris le frazijenca the sentencijenca, te pes vakereĵ, save hine primarna momenti andro vakereĵ, so pes ačhilā andre varesavo baro đīves abo andro ačhiben.	Džanel avre šstudentenge andre trjeda te kerel deskripcija špecialno ačhiben / mulatšagos andre famelĵa (krestānsko inepe, sar ulolas o čavoro the aver). Džanel avre šstudentenge andre trjeda te kerel deskripcija pal oda, so has pro mulatšagos abo pro ačhiben, savo hino o bijav, abo te has te vartinel. Džanel te phenel o vakereĵ pal konkretno ačhiben/ baro đīves abo leperibnaskeri ceremonija.	Džanel detajlnones the đindardes te vakereĵ pal bare đīvesa andro dživipen ko Roma the pal oda, soske hine bare vaš e kultura andre romañi komunita. Džanel te vakereĵ đindardo vakereĵ abo te gilavel e gilĵ, so hiñi špecialno vaš varesavo baro đīves, mulatšagos, abo leperibnaskeri ceremonija.

O I R I Š A G O S	<p>Džanel te irinel korkoro (abo te dikhel irinde) ajse lava, so sikhaven pro bare d'ivesa.</p> <p>Džanel te irinel pal e tabuľa charne sentenciji pal o bare d'ivesa abo inepe.</p>	<p>Džanel te irinel loke sentenciji pal oda, sar dičhol sgejłipena, te aven o nipi pro baro d'ives (sar savo chaben, save gada, sar pes bavinen the aver).</p>	<p>Džanel te irinel charno tekstos /lil pal baro d'ives abo mulatšagos avka, hoj thovel andre the peskere dikhibena, sar pes leske pačisałol (sar somas bachtalo, nervozno, sas mange lačhes pro jilo, abo somas strapimen).</p>	<p>Džanel te irinel detajlno deskripcija pal baro d'ives abo mulatšagos u džanel te irinel, vaš soske hine ajse momenta lače, džanel te phenel peskere dikhibena the sar pes o ačhibena keren.</p>
	<p>Džanel te irinel korkoro (abo te dikhel irinde) ajse lava, so sikhaven pro bare ačhibena the bare d'ivesa.</p> <p>Džanel te irinel korkoro abo te dikhel irinde charne sentenciji pal baro ačhiben abo pal mulatšagos.</p>	<p>Džanel te irinel loke sentenciji pal o ačhiben andre famel'ija (sar te pes ul'ol o čhavoro andre famel'ija abo komunita).</p> <p>Džanel te irinel loke sentenciji pal anglune momenti andro ačhiben abo andro mulatšagos andre famel'ija abo komunita – vaj kada korkoro predžid'ila, vaj šund'a varekastar.</p>	<p>Džanel te irinel charno tekstos , o lil abo e-mail pal mulatšagos abo ačhiben, so korkoro/-i predžid'ila andre famel'ija abo andre komunita .</p>	<p>Džanel te irinel detajlno deskripcija pal špecijalna inepe abo pal ačhibena, so hine phandle la romaňa historijaha, tradicijaha abo le dživipneha andre komunita.</p> <p>Džanel detajlno nes te irinel, save hine diferenciji maškar romane inepe the mulatšaga the maškar o lokalna the štatna bare d'ivesa.</p>

O sunte the bare manušengere d'ivesa

Džani'ipen	Dža'iben		Datumos	Datumos	Datumos
A1		<p>Achaľuvav o lava, so sikhaven pro špecijalna bare d'ivesa the inepe, so pes l'ikeren andre miri lokalita .</p> <p>Achaľuvav o lava, so sikhaven pro bare d'ivesa the inepe, so pes l'ikeren andre miri famel'ija abo e komunita.</p>			
		<p>Achaľuvav, kana dikhav irinde ajse lava, so sikhaven pro bare d'ivesa abo inepe, te len dikhav andro registros, andro kalendaris abo pro plagatos.</p>			
		<p>Džanav te phučel the te phenel pale pre loke phučibena pal anglune bare d'ivesa andre miri lokalita .</p> <p>Džanav te phučel the te phenel pale pre loke phučibena pal bare d'ivesa the ačhibena andre miri famel'ija abo e komunita.</p>			
		<p>Džanav te phenel, save hine anglune bare d'ivesa, so pen l'ikeren tel školsko berš.</p> <p>Džanav te phenel, save hine inepe, so hine anglune vaš miri famel'ija abo e komunita, u džanav te phenel, andre savi vrama andro berš pes l'ikeren.</p>			
		<p>Džanav te irinel korkoro abo te dikhav irinde lava, so sikhaven pro bare d'ivesa abo mulatšaga, so pes l'ikeren odoj, kaj me bešav .</p> <p>Džanav te irinel korkoro abo te dikhav irinde duj trin sentenciji pal anglune ačhibena, so pen keren odoj, kaj me bešav abo andre miri famel'ija the e komunita.</p>			
A2		<p>Achaľuvav, hoj andro vakeriben, so šunav abo genav, džal pal varesavo angluno baro d'ives.</p> <p>Achaľuvav, te o kantoris vakerel pal špecificko baro d'ives abo ačhiben.</p> <p>Achaľuvav primarna ištukciji, so kempel te kerel anglo baro ačhiben.</p>			
		<p>Džanav te genel loko vakeriben pal baro d'ives abo mulatšagos.</p> <p>Džanav te genel loko tekstos pal oda, sar pes e famel'ija kisitnel pro baro mulatšagos.</p>			
		<p>Džanav te phučel the te phenel pale pro phučibena pal bare d'ivesa, so pal lende šunas andro vakeribena abo andro historiki.</p> <p>Džanav te phučel avre študentendar, sar pen ke lende khere keren bare d'ivesa.</p> <p>Džanav te phučel pro baro d'ives, so hino angluno vaš miri famel'ija abo miri komunita.</p>			

		<p>Džanav te phenel charñi deskripcija pal baro dřives abo mulatřagos, sar pen keren ke amende khere .</p> <p>Džanav te phenel igen charñi deskripcija, save anglune momenti hine andre bare dřivesa abo mulatřagi.</p> <p>Džanav charnes te vakerel pal řpecijalno momentos, so pes mange aćhiřa.</p>			
		<p>Džanav te irinel duj trin sentenciji pal varesavo baro dřives abo pal o mulatřagos, pre savo somas.</p> <p>Džanav te irinel duj trin sentenciji pal oda, soske pes keren varesave mulatřagi.</p>			

O sunte the bare manušengere **d'ivesa**

Džan'ipen	Dža'iben		Datumos	Datumos	Datumos
B1		Acha'uvav o informaciji pal baro d'ives abo mulatšagos, the pal oda, so kampil te kerel angle ola ačhibena. Acha'uvav e primar'ni štruktura andro filmos, kaj sikhaven varesavo specificko baro d'ives abo mulatšagos. Acha'uvav e primar'ni štruktura andro vakeriben abo andre gil'i, te daži pal varesavo baro d'ives, mulatšagos abo leperibnaskeri ceremonija.			
		Šaj genav the acha'uvav e deskripcija, sar pes keren bare d'ivesa abo ceremoniji. Acha'uvav e primar'ni štruktura andro žurnalisticka abo internetova lekha pal o inepi.			
		Džanav te diskutinel the te sikhavel diferenciji maškar oda, sar pes keren bare d'ivesa abo ačhibena andre diferentna famel'ji the komuniti. Džanav te phučel pal oda, sar pes keren inepi andre aver lokaliti, u te na džanav lengeri historija, džanav te phučel tiš pal late. Džanav te phenel sar pes likerel varesavo baro ačhiben andre amaro kher abo amari komunita.			
		Džanav te kerel deskripcija, sar has mange pre dzeka, sar somas pre varesavo baro d'ives (festivalis abo ačhiben), so has ke amende khere abo andre amari komunita. Džanav te kerel deskripcija, so pes kerelas tel o inepos u so šunavas pro jilo. Džanav te phenel vakeriben, so hin phandlo kije varesavo ačhiben.			
		Džanav te irinel lil pal baro d'ives abo mulatšagos andre miri famel'ija abo odoj, kaj bešav u džanav te phenel, so šunavas pro jilo tel oda ačhiben.			
B2		Acha'uvav, pal soste hin o vakeriben pal e historija abo soske hin varesavo baro d'ives abo mulatšagos. Acha'uvav the o detajla andr'oda, save aktiviti pen keren tel baro d'ives abo mulatšagos (sar savo chaben, jekhangluneder džene the aver).			
		Džanav te genel mange pal o festivali the acha'uvav, save hine lengere kulturna the historicka tradiciji.			
		Džanav te diskutinel pal oda, so diferentna džene šunenas pro jilo, sar gejde pro festivalis abo baro d'ives u džanav te phenel miro dikhiben pro ola ačhibena – so šunavas pro jilo me. Džanav te diskutinel pal o plana, so kampela te kerel anglo baro d'ives, u džanav te thovel upre anglune aspekta.			
		Džanav detajlnones te vakerel pal baro d'ives the kij'oda phenava pal leskeri historija the tradicija, so hine phandle ole ačhibnaha. Džanav detajlnones te vakerel pal oda, sar baro momentos vaš amaro dživipen abo amare komuniti hin, te pes kerel varesavo baro d'ives. Džanav te phenel lava andal e gil'i, so hi'ni phand'i kije varesavo inepos abo kije leperibnaskeri ceremonija. Džanav te phenel vakeriben, so pes tradičnones vakerel kije varesavo inepos abo kije leperibnaskeri ceremonija.			
		Džanav te kerel deskripcija pal baro inepos abo mulatšagos u džanav te phenel, soske pes likerel, vaš soske hin lačho u so hin andre specificko. Džanav te irinel detajlnones, save hine diferenciji maškar prindžargutne bare d'ivesa the inepi.			

TEMATOS 6: ANDRE ŠKOLA

E meta andre varesave deskriptora vaš ada tematos hin te bararel o **džanl'ipen** khere pal o aktiviti, so kerel e škola. Sar: *Achalol primarna informaciji pal e buti andre škola, the akor, sar o čhavore na sikhlon (half days), pal o dilos, sar hin e škola andre phandli, te džal kijo doktoris, te ačhel aver školno režimos, o ora andro sikhluvipen, the aver.* E godi hin (Šunas A2) te kerel o drom maškar e škola, the kherutno dživipen, kaj hin e romaňi duma peršo čhib.

Andro štandardno sikhluvipnaskero planos šaj thovas tradično Romengero dživipen the o phučibena pal e romaňi identita.

E **buti** andre trjeda 1

E meta: Te prindžarel o thana, kaj dživen o romane partija (geograficko dikhiben)

Vaš o berša: 8–14   O **džanl'ipen**: A1–B2

E metoda:

- 1 O kantoris phučel le študentendar, kaj dživen ada **džives** romane partija.
- 2 O študenta den spontanno duma, the phenen pale.
- 3 O študenta bararen o informaciji pal diferentna štata – *Oda hin paš ada štatos, oda hin upre, kaj hin baro šilalo klimatos the aver.*
- 4 O študenta roden o štata pre mapa the thoven o simbola, abo sar pen vičinel o than, kaj dživen romane partija.
- 5 O študenta roden o informaciji pal ala štata the kisitinen charno tekstos, la karakteristika pal sako štatos.
- 6 O teksta pen sikhaven jekhetanes la mapaha.

E **buti** andre trjeda 2

E meta: Angluno pal e **romaňi** historija (historicko dikhiben)

Vaš o berša: 7–14   O **džanl'ipen**: A1–B2

E metoda:

1. Sako študentos peske kisitinel vramakeri osa, leskere dživipnaha, the sikhavel upre anglune **ačhibena**, andre leskero dživipen.
2. Džal e diskuzija pal o tematos, so savoro o študenta džanen pal e „historija“.
3. O kantoris phenel pal o tematos e romaňi historija.
4. O študenta penge len o mapi, the dikhen sar džanas o Roma khatar e Indija, pro mapi irinen angluna datuma.
5. O kantoris phenel e paramisi khatar romaňi historija.
6. O študenta pen kisitinen pro teatros, hoj jon avena ola Roma pro drom, the sar džana le dromeha, ta phenena o paramisa pal oda, so **predžidile**.
7. O študenta irinen o paramisa pal drom, the genen len andre trjeda, abo len bavinen le marionetenca.

Bareder verzija: vaš o berša 10-14

Vaš o berša: 10–14   O **džanl'ipen**: A2+ – B2

O študenta šunen /genen o vakeriben/ e paramisi pal o čirlatuno dživipen ko Roma.

ANDRE ŠKOLA

		A1	A2	B1	B2
A C H A L U V A S	Š U N A S	Achaľol primarna reguli the normalna proceduri andre škola the e trjeda, te hine lokes achalarde the hin paš oda kerde the lače gesta. Džanel te prindžarel o lava, so pen phenen pro nabitkos, the aver veci andre škola the achalol lende hine andro inštrukciji. Achaľol primarna inštrukciji andro khelĭben pro ihriskos, the achalol len.	Achaľol primarna inštrukciji andre trjeda, pro ihriskos, the aver. Achaľol primarna inštrukciji pal e buĭ andre škola the sar na sikhľol, kana hin e škola andre phandľi, sar te džal kijo doktoris, sar ačhel aver o školno režimos/o sikhľutna ora. Achaľol andro normalno džanľipen, so sikhľon andre trjeda, te hin o sikhľuvipen mištes achalardo.	Achaľol detajlno inštrukciji andre trjeda, the andre škola. Achaľol e prezentacija, te hin vaš leskere berša, so phenel aver študentos, pro tematos, so prindžaren (<i>so man interesinel, miri famelĭja, so na čirla predžidĭľom, the aver.</i>)	Achaľol bareder duma, sar hin o vakeriben, abo e prezentacija pal školno sikhľaripen, the achalol argumentačno linija. Achaľol andro detajlos o filmes, abo audio andre prindžardĭ čhibakeri varianta, te hin pal o inštrumentos, abo tematos, so hin pal e škola.
		Achaľol angluna lava, so phenen e daj, o dad, andro inštrukciji pal e škola.	Achaľol o informaciji, so kempel te del la dake, le dadeske.	Achaľol o inštrukciji, so del o kantoris, abo o ačhibena, so hine pal romane študenta.	Achaľol andro detajlos o vakeriben, abo e prezentacija, so phenel andre škola manuš khatar e romaňi komunita, abo o ekspertos pre romane ačhibena.
	G E N A S	Achaľol o lava, abo primarna mota pro plagata andre diferentna kotera andre trjeda, abo e škola (sar -o plagatos, kaj hin sikhado, sar pen keren o phučibena) the achalol len. Achaľol o lava the o numera pro plagata the pro čitra andre trjeda (o đivesa andro kurko, o đivesa andro čhon, the aver) the achalol len. Achaľol angluna lava andre školna sikhľutna ora, abo sikhľutno planos, the achalol len.	Džanel te genel o teksta pal e škola, kaj hin bari frekvencija le lavenca, so imar prindžarel, abo na čirla sikhľiľa, the achalol len.	Džanel te genel o teksta pal o školno sikhľaripen the achalol len, te o phare angluna lava, abo o špeciľalna nava leske anglal vareko achalarel.	Džanel te genel o teksta pal o školna ačhibena, abo pal o problema, savenca hine o študenta konfrontimen, the achalol o gođa, so hin andre phende.
			Džanel te genel na phare paramisa pal romane čhavore andre škola, te hin andre but lava, so prindžarel.	Džanel te genel o hiri pal o čhavore, save, sar phiren andre škola, hine marde peskera diferencijaha.	Džanel te genel o lekha, abo so vareko irinel pal o problema, save hin romane študenten, the le manušen khatar aver cikne naciji andro školi.

ANDRE ŠKOLA

		A1	A2	B1	B2
E D U M A	O R A L N O I N T E R A K C I J A	<p>Džanel andre trjeda te mangel , te vareso kamel, the džanel te kerel vareso, te les o kantoris dikhel.</p> <p>Džanel na verbalnones te del e reakcija (sar te kerel le šereha „he“, abo „na“, abo jekhe laveha, abo čepo lavenca te phenel pale pal o školna, abo trjedakera temata.</p> <p>Džanel mištes, kana te phenel o lava „mangav“ the „palikerav“ .</p> <p>Džanel te mangel o inštrumenta andre trjeda abo aver školna inštrumenta, save prindžarel (sar - e gendī, e tužka, o blavazis, papiris, the aver).</p>	<p>Džanel te kerel avka, te les andre trjeda dikhen, the šunen.</p> <p>Džanel jekhe kantoriske te phenel šargo hiros, so aver kantoris phendā le študentoske, kaj ole kantoriske te phenel.</p> <p>Džanel te likerel e konverzacija avre študentoha paš jekhetañi buñi andre trjeda (te malñinen o čitros, keran modelos, keran o ukolis, the aver.)</p> <p>Te leske del o kantoris o vast, džanel te phenel, savi hiñi e situacija (sar - te pen halasinen avre študentoha).</p>	<p>Džanel te del spontanno reakcija pro ihriskos, te džal maškar aver študenta, sar pen bavinen, abo keran aver aktivita.</p> <p>Džanel te phučel pal konkretno tematos andre trjeda, abo andre normalno diskuzija, the te phenel pale.</p>	<p>Džanel mištes te vakere andro diskuziji pal prindžarde temata, pal e škola, the džanel mištes te phenel peskeri godī.</p> <p>Džanel andro detajla te diskutinel sar hin akana angluno o sikhñaripen vaš o terne.</p>
		<p>Džanel te phenel la dake, le dadeske, neve lava, so sikhñiñla andre škola, the te sikhavel lenge peskere sikhñutna gendā.</p>	<p>Džanel la dake, le dadeske lokes te phenel pal o ačhiben, abo e situacija, save has andre škola.</p> <p>Džanel te phenel pale pre loka phučibenal la dake, le dadeske, the te phenel lenge, soske rado phirel andre škola, the so odoj sikhñol.</p>	<p>Džanel andre diskuzija la daha, le dadeha, abo aver manušenca khatar e famelñija, te vakere pal oda, so has andre škola.</p> <p>Džanel te phučel pro detajla pal o dživipen andre škola, the pal oda, so vareko predžidñiñla, the te phenel pale.</p>	<p>Džanel spontanno дума, le manušenca, vaš save e čhib hiñi dajakere pal o temata pal e škola, the pal oda, so predžidñiñla andre škola, the andro sikhñaripen.</p>
	O V A K E R I B E N	<p>Džanel te phenel angluna lava the loka fraziji/sentenciji te vakere pal o režimos andre trjeda, abo pal o regulñ pre ihriskos.</p>	<p>Džanel te phenel but fraziji the sentenciji, te kamel te phenel, pre soste dikhel andre televizija, sar kerel o ukola, khere pal o dilos, the so kerel, sar avel khere.</p>	<p>Džanel avre študentenge andre trjeda te phenel, so predžidñiñla andre škola, (sar - te phirelas andre škola andro aver than the aver).</p>	<p>Džanel te phenel ačhalardñi detajlno prezentacija pal o tematos, so hin phandlo la školaha (sar - pal e suñaza, pal o fotbalis, sar has varekhaj, abo ke varekaste te dikhel the aver).</p> <p>Džanel mištes te phenel peskeri godī pro tematos abo phučiben.</p>
	<p>Džanel te phenel angluna lava, te la famelñjake phenel, so kerel andre škola.</p>	<p>Džanel te phenel but fraziji the sentenciji, te kamel la famelñjake, abo manušenge khatar e komunita te phenel, so kerel andre škola, so nekhfeder andre škola kamel, savo les hin ukolis, the savo športos les/la interesinel.</p>	<p>Džanel te phenel loki дума pal peskeri škola, the džanel te phenel, soske kampil le čhavorenge te phirel andre škola.</p>	<p>Džanel te phenel peskeri godī pal oda, sar angluno hin sikhñaripen.</p>	

ANDRE ŠKOLA

O I R I Š A G O S	Džanel korkoro/i te irinel , abo te irinel pal e tabuľa o litera the anglune lava, the le frazijenca, abo loke sentencija phandle le tamatoha, so sikhľónas andre trijeda. Džanel te irinel , abo te irinel khatar o mustros anglune lava andro školna sikhľaribnaskere ori,, abo andro programos pal o sikhľuvipen.	Džanel te irinel igen charnes, so dikhel andre trjeda, abo pal o školaka, so leha hine andre trijeda. Džanel te irinel igen charno tekstos, pal oda, so na čirła sikhľónas. Džanel te irinel andre jekh projektos, igen charno tekstos pal jekh koter andro Romengero dživipen, abo pal lengeri historija.	Džanel te irinel o hiros, pal sakodřivesutno režimos andre škola. Džanel te irinel pal peskere amala andre škola the pal oda, so joj/jov rado kerel (šaj oda avel ľil). Džanel te kerel e anketa the te del o projektos pal Romengero dživipen, e historija, e tradicija, the andre romaňi komunita te phučkerel, sar oda čačas hin.	Džanel te irinel achalřutno, baro tekstos (oda šaj avel esejis, abo ľil) pre buter temata, sar hine, oda so predřidřila andre škola, save les hin konkretna interesa, so sikhľón andre škola, so kerenas andre škola, the aver. Džanel korkoro, abo jekhetanes avrenca te kerel projektos, pal jekh, abo buter kotera, khatar o romano dživipen, abo Romengeri kultura.
	Džanel la dake, le dadeske te sikhavel, sar džanel te irinel anglune lava, so sikhľřila andre škola.	Džanel te irinel charno ľil, manuśeske khatar e famelřja, abo le amaliske, the irinel andre, sar dičhol leskeri trjeda, the o školaka andre leskeri trjeda.	Džanel te irinel o ľil, o e-majlos, abo charno hiros pal sakodřivesutno režimos andre škola, the so leske kerel andre škola lači kedva.	Džanel te irinel achalřutno the baro hiros pal oda, so savoro andre škola pale the pale sikhľřol, the džanel te irinel, sar angluno hin o formalno sikhľuvipen.

Andre škola

Džanřipen	Džanřiben		Datumos	Datumos	Datumos
A1		Achalřuvav o režimos andre škola, the andre trjeda. Achlřuvav, sar pen vičinen buter veci andre trijeda. Achalřuvav, te amenge o kantoris phenel, so kampil te kerel.			
		Džanav te genel o titulki pro plagata, abo andre mire sikhľřutne gendřa. Džanav te genel o lava, so mange den o vast, kaj te džanav te vakerele andre romaňi čhib. Džanav te genel o avri thode informaci the anglune lava andro tekstos. Džanav te rodel miro nav andro registros pal o řtudenta. Džanav te genel, kana man hin o sikhľřutne ori. Džanav te genel o dživesa andro kurko the o čřona andro berř.			
		Džanav te mangel andre trjeda, te mange vareso kampil. Džanav te mangel le kantoris, te man del o vast. Džanav te phenel pale pro phučřiben „he“ / „na“, abo čeporo lavenca. Džanav te mangel o predmeti andre trjeda.			
		Džanav te phenel, so andre trjeda kerav.			
		Džanav te phenel, abo te irinel o fraziji, so hine pař o tematos, savo sikhľřuvav. Džanav, te dikhav, te irinel o lava, abo korkoro/i irinav o lava , andre tabuľka.			
	A2		Achalřuvav le kantoriskere inřtrukciji. Achalřuvav o informaci pal e škola. Achalřuvav varesave informaci pal o tematos, so sikhľřuvas.		
		Džanav te genel, pal oda, so andre trjeda sikhľřuvas, te man anglal sikhľřarav o lavora, so na džanav.			
		Džanav le kantoriske te phenel, so phendřa aver manuř, te me leske te phenav. Džanav te del duma avre řtudentoha pal e aktivita andre škola. Džanav le kantoriske te achalřarel o problemas.			
		Džanav te phenel, savo ukolřis somas te kerel khere. Džanav te vakerele pal o televizno programos, abo pal o filmes, so dikhelřom. Džanav te-vakerele pal oda, so kerav khere.			

	Džanav te irinel charno esejis pal miri škola, e trjeda, abo pal e bući , so kerav andre trjeda. Džanav te irinel vaj keci sentencija pal oda, so andre trjeda sikhľuvav.			
--	---	--	--	--

Andre škola

Džanľipen	Džanľiben		* Datumos	** Datumos	*** Datumos
B1		Achaľuvav but khatar o inštrukcija the informacija, so amen hin andre trjeda, abo e škola. Achaľuvav e prezentaciji, so phenel aver manuš, te mange anglal štuđinav upre o tematos. Achaľuvav angluno andro filmes, te džal pal tematos, so prindžarov.			
		Džanav te genel o školna teksta, abo o paramisa, te mange phare lava anglal štuđinav upre, the achaľuvav len.			
		Džanav te del le štuđentenca andre trjeda e duma, pal oda, so keras. La daha, le dadeha dav duma, pal oda, so keras andre škola. Džanav te phenel pale, te mandar phučel o kantoris, e daj, o dad.			
		Džanav te phenel, sar dikhav pre aktivita, abo pro projektos. Džanav te del charńi duma pal varesoste, so sikhľuvav, abo pal oda, so kerav, te na som andre škola.			
		Džanav te irinel charno esejis, o ľil, abo o e-majlos pal sakodivesutno režimos andre škola, the irinav andre buter pal ajse, the ajse aktiviti. Džanav te irinel o ľil, abo o e-majlos pal o manuša, so len prindžarov. Džanav te irinel pal o veci, so rado kerav mire amalenca.			
B2		Achaľuvav e duma, abo prezentacija pal e škola, pal o sikhľuvipen, abo te hin duma pal oda, sar oda has varekana, sar phirenas o manuša andre škola. Achaľuvav angluno andro filmes, abo andre radiovo relacija pal e škola, sar hin akana, the sar has čirla.			
		Džanav te genel e lekh, abo o hiros pal e škola, abo pal o sikhľuvipen, the achaľuvav o gođa , so hin andre phende. Džanav te genel e lekh pal o problema, so hin le terne manušen, sar phiren andre škola, the achaľuvav o gođa , so odoj hin irimen.			
		Džanav te vakerele le manušenca, so vakeren ciknovarbarar ala čhibaha pal o temata pal e škola, pal sakodivesutna aktiviti, the so predžidľom . Džanav te del spontanno duma andre škola, sar džal e debata the e diskuzija.			
		Džanav te vakerele pal prindžarde aktiviti andre škola, the te del forma andre mire ideji the dikhibena. Džanav te del bareder duma pal oda, so pes ačhil'a , the savi aktivita has andre škola. Džanav te phenel miri godľ pal oda, sar oda hin andre škola, abo pal o sikhľuvipen.			
		Džanav te irinel achaľutno the baro ľil pal oda, savi bući , abo aver aktivita keras andre škola. Džanav te irinel baro esejis pre konkretno tematos, so man interesinel. Džanav te irinel baro tekstos pal oda, so predžidľom andre škola, abo sar sikhľuvavas konkretno sikhľuvipen. Andro phandľipen le projektoha džanav te irinel baro tekstos pal o sikhľuvipen, so štuđinav.			

TEMATOS 7: O MANUŠA PRO DROMA

T Ada tematos šaj sikhavel le študenten oda, so džanas pal o drom, sar avile o Roma khatar e Indija (save dromenca džanas) the tiš šaj phenel buter pal oda, sar dživen andre ala **dīvesa** o travelera (kaj phiren, soske phiren le dromenca, soske varekhaj **terđon**, the aver).

Tiš hin andre o than pro **phučibena** pal o tradiciji, so hine phandle le dživipnaha andro tabora (te kempel te džanel, kaj te **terđol**, kana te džal pro droma, sar te kerel o than andro taboris, kaj te džal vaš o chaben, vaš o **pañi**, the aver).

O **buća**, kerde andre trjeda, kempel te kerel avka, kaj amenge te sikhavas, save štiloha dživen o Roma, so bešen pre jekh than, the ola, so varekana andro berš phiren le dromenca.

O dživipen pro droma tiš kempel te dikhel pal oda, savi **bući** o Roma keren, oda šaj avel, andro cirkusos, šaj phiren te bikenel o tovaris andro fora, gava, the aver.

Šaj tiš dikhen: Miri komunita (sera 39)

Romane **buća**, o profesiji, so o Roma keren (sera 45)

E **bući** andre trjeda 1

E meta: Te **sikhľarel** o primarna lava, so kempel te džanel, te džan o manuša pro droma.

Vaš o berša: 4-8

O **džanľipen** A1

E metoda:

1. Keren o brejkstormingos (sako phenel peskeri god'i), pal o formi, sar te džal pro droma, oda šaj avel pro pindre, pro bicigľos, le motoriha, pro somaris, la mašinaha, the aver).
2. Irinen sako lav andre tabuľka, kaj hin irimen o nav, savo študentos o lav phenda.
3. E tabuľka thoven pre fala, te o študenta šaj dikhen o lava, te na džanena.
4. O terneder školaka maľinena o čitros, the sikhavena odoj angluno koter khatar o drom.
5. O phureder študenta irinena charno tekstos (šaj aven 5 sentenciji) pal o drom, pre savo jon korkore has.

Sar baro hin o sikhľuvipen:

Genen e paramisi pal o drom, te hin andre o prindžarde lava.

E **bući** andre trjeda 2

E meta: O projektos, savo dikhel, sar has Romengero dživipen pro droma andre historija the tradicija angluno.

Vaš o berša: 11-14

O **džanľipen** B1_B2

E metoda:

1. Vakeren pal Romengeri historija, pal o tradiciji phandle le Romenca, so dživenas pro droma.
2. Phenen, sar e tradicija dičhol akana, andre moderno situacija, andre buter štata.
3. Thoven le školaken andro trin manušengere partiji.
4. Sako partija vakerel, sar kisitinena o projektos, pal o Roma, so phiren le dromenca.
5. Kampela lenge te kerel e anketa, rodkeriben, (te phučel le Romendar, te genel o teksta, o internetos the aver), palis te thovel o god'a andro buter kotera .
6. O partiji kisitinena o plagata, kaj avena o čitra the o tekstos. Šaj keren the o audio.
7. O partiji pengere projekta sikhavena andre lengeri trjeda.

O MANUŠA PRO DROMA

	A1	A2	B1	B2
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">O ACHALI BEN</p> <p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">TESUNAS</p>	<p>Prindžarel o primarna lava, so kampen, te manuš džal pro droma (la mašinaha, pro motoris, le replanoha, the aver). Achaľol len, te hine irimen, abo te len vareko phenel zorale hangoha.</p>	<p>Achaľol, te vareko andre trjeda vakerel, pal buter formi, sar o manuša džan pro droma, the andro paramisa, andre aver teksta, save hin andre trjeda gende zorale hangoha.</p>	<p>Achaľol angluna segmenta, te vareko vakerel pal o drom.</p> <p>Achaľol angluna segmenta andro temata, so hine pal o droma, the sar te džal pro drom, pal save den дума andre tradično trjeda.</p> <p>Džanel o lava, so pen phenen pale the pale, sar phiren o manuša pro droma, the achaľol len.</p> <p>Džanel pal soste hin дума, te vakeren pal manušengeri mobilita, the soske džan o manuša te dživel andre aver štata.</p>	<p>Džanel, pal soste hin e дума, abo so hin irindo, te oda hin inšpirimen le dromeha, kaj hin but informaciji pal o formi, sar pes del te džal pro drom.</p>
	<p>Džanel o primarna lava, te vareko del дума pal o droma, pal oda, sar džalas le dromenca andre Romengere kulturna tradiciji the achaľol len.</p>	<p>Achaľol o lava andro paramisa, the pal oda, sar varekana o Roma phirenas pal o droma.</p>	<p>Džanel te achaľol angluna segmenta, te vareko vakerel, abo džal relacija andro radios, te hin e дума pal o droma.</p> <p>Džanel te achaľol, te o Roma vakeren, sar (save verdanenca) varekana phirenas pal o droma, aľe adadives imar vaš lenge nane tipicka.</p> <p>Achaľol, te vareko phenel, sar dživinas o Roma andro taboris (pro thana, kaj avle le verdanenca).</p> <p>Achaľol, soske džan o Roma la famel'jaha, abo partijaha te bešel andre aver štata.</p>	<p>Achaľol e paramisa, abo vakeriben pal o Roma, so phiren pal o droma, the oda, te vakeren pal o tradiciji, so džan jekhetanes le dživpnaha pro droma, the andro taboris.</p> <p>Achaľol savoro, te o phureder khatar e famel'ja, abo e komunita, vakerel pal o Roma, so phiren le dromenca.</p> <p>Achaľol o vakeriben pal e migracija the soske, phiren o Roma than thanestar.</p>
	<p>Džanel te achaľol o lava pro čitra, the plagata pal oda, save formi hin, te manuš džal pro droma.</p> <p>Džanel andre na pharo tekstos te sikhavel o primarna lava, save manušeske kampil, te džal pro droma, the achaľol len.</p>	<p>Džanel te genel o angluna lava andre charno tekstos pal o droma, the achaľol len.</p> <p>Džanel te genel angluna lava andro charno tekstos, pal e migracija, the sar oda palis hin le čhavorenca, the achaľol oda.</p>	<p>Džanel te kerel buťi le anglune lavenca the le čitrenca/graficka sikhavibnenca, te kamel te arakhel detajlno tekstos pal o droma.</p> <p>Džanel o angluna lava, te dikhel pal o informaciji, so hine andro tekstos (oda šaj aven - Kaj oda has?, Ko odoj has?).</p>	<p>Nane vaš leske pharo te genel e paramisi abo o hiros pal o droma.</p> <p>Nane vaš leske pharo te genel o hiros, sar o manuša džan jekhe thanestar, andro aver štata.</p>
<p>Prindžarel o lava, so phenen, sar phirenas romane partiji pal o droma, te džanas than thanestar.</p> <p>(oda šaj has- baro motoris le dachoha pro materialis, o vagonos pro materialis, o karavanos).</p>	<p>Džanel te genel the achaľol angluňi ideja andro vakeriben pal oda, sar džanas o manuša le dromenca.</p> <p>Džanel te genel the achaľol angluňi ideja, te vareko pisinel, save buťa o Roma keren, the soske vaš oda phiren than thanestar.</p>	<p>Džanel te irinel pro internetos angluna lava, te rodel o informaciji pal o Roma, so phiren than thanestar.</p> <p>Achaľol angluno andro hiros, vakeriben, abo historicko tekstos pal Romengere droma.</p> <p>Achaľol angluno andro hiros pal adadivesutňi Romengeri mobilita.</p>	<p>Džanel te genel o hiros, e paramisi, abo historicko tekstos pal Romengere droma čirla, the akana.</p> <p>Achaľol o informaciji, so sikhľile the predžidľile o Roma pro droma.</p> <p>Achaľol o hiros, abo internetovo tekstos pal Romengeri mobilita andre ala divesa.</p>	

O MANUŠA PRO DROMA

		A1	A2	B1	B2
E D U M A	O R A L N O I N T E R A K C I J A	<p>Džanel charnes te phenel pale pro phučiben, šaj paš oda kerel o gesta, te kempel: „Sar adadžives avlal andre škola?“</p> <p>Te leske/lake del o vast o kantoris, džanel te phenel anglune lava (the asje, so sikhaven pro farbi, sar baro the savo hin o inštrumentos) the loke fraziji, te irinel diferentna formi, sar te phirel pro droma.</p>	<p>Džanel te phenel pale pre primana phučibana, sar rado/na rado phirel pal o droma.</p> <p>Džanel te phenel, so predžidila pro droma.</p> <p>Džanel te phučel avre študentendar, so predžidile jon pro droma</p>	<p>Džanel andre diskuzija te vakerele pal oda, sar pes del te phirel pal o droma, the te phenel, so jov/joj preferinel.</p> <p>Džanel te kerel buti le ilustracijenca andre sikhľutňi gendňi, oda akor, te kamel te sikhavel, sar pes phirelas le dromenca čirla, the akana.</p> <p>Džanel so o študenta duminen pal oda, pre soste, the sar pes phirel pro droma.</p>	<p>Džanel te vakerele andre diskuzija, so predžidila pro droma, abo so hin lačo, the so na, te manuš hin pro droma.</p> <p>Džanel te del andre diskuzija e duma sar nekhfeder te kerel e anketa the sar te kisitinel o projektos, abo e prezentacija pal o droma.</p>
		<p>Džanel na verbalnones, jekhe laveha, abo ča loke lavenca te phenel pale, te lestar phučen, soha geje la famelňjaha pro drom, the ča has pre baro drom.</p>	<p>Džanel te phučel, soha džanas la famelňjaha pro drom, the džanel upre tiš te phenel pale.</p> <p>Džanel te phučel avre študentendar, so predžidile jon pro droma, the džanel lenge tiš te phenel pale.</p>	<p>Džanel te phučel pre tradično romano dživipen pro droma, the te phenel upre pale.</p> <p>Džanel te phučel le phuredere manušendar andre famelňja, so leperen pal e vrama, sar o Roma phirenas than thanestar.</p> <p>Te kisitinel o projektos, ta džanel butere manušenca te del e duma pal o Roma, the lengere droma.</p>	<p>Džanel andro detajla te vakerele andre diskuzija pal historicko the adadživesutno godňi, pal oda, te o Roma džan than thanestar.</p> <p>Džanel le detajlenca te del duma, pal e mobilita, the so hin, abo nane feder, te o Roma, ko kominiti, o famelňji, phiren upre tele, abo bešen pre jekh than.</p> <p>Džanel le detajlenca te vakerele, sar nekhfeder te kerel anketa, the te kisitinel e prezentacija pal o Roma, so phiren upre le dromenca.</p> <p>Džanel te duminen pal oda, so o Roma sikhľile pro droma the pal o tradiciji te phirenas upre tele, le phuredere manušenca andre famelňja, abo e komunita.</p>
	O V A K E R I B E N	<p>Džanel te phenel angluna lava the loke fraziji, te phenel soha, the sar o Roma phirenas, the so hine pro plagata, the o čitra.</p>	<p>Džanel te phenel but fraziji, the sentenciji, te phenel, sar phirel sako džives andre škola.</p> <p>Džanel te phenel, the na detajlenca te vakerele, soha the sar pes del te džal dromeha, the so prindžarel khatar o aktiviti andro čuče dživesa. (oda šaj hin-pro baro motoris, pro motoris, le autobusiha, pro bicigľos, the aver).</p>	<p>Džanel te phenel charňi duma, soha the sar phirelas, andro aktiviti, so kerel, andro čuče dživesa.</p> <p>Džanel te vakerele, so predžidila pro baro drom, avka, sar džanen o čhavore andre leskere berša.</p>	<p>Džanel te phenel bareder duma pal oda, so predžidila, sikhľila pro droma andre lokalno koter, abo andre aver than. Džanel te phenel bareder duma, sar pen šunen o terne manuša, te phiren pro droma.</p>

		<p>Džanel te phenel anglune lava the loke fraziji, te phenel sar o Roma phirenas pal o droma, te hine malimen pre tradična, abo moderna čitra, kaj hin o Roma, so phirenas than thanestar.</p>	<p>Džanel te phenel but fraziji the sentenciji, te kamel te phenel, so has angluno, te romane fameliji, abo partiji phirenas drom dromestar (varekana, the ada d'ives). Te kamel te vakerel pal o drom, džanel te sikhavel le marionetenca.</p>	<p>Džanel te phenel charňi дума, kaj has, the so predžidila pro droma, abo so predžidile o Roma čirla, the ada d'ives pro droma.</p>	<p>Džanel te phenel bareder дума pal oda, so hin aver andro Romengere tradiciji, te džan than thanestar, abo bešen pre jekh than, the so hin, abo nane feder. Džanel te phenel bareder дума pal angluno andro dživipen pro droma, the save tradiciji paš oda o Roma likeren.</p>
--	--	--	---	--	--

O MANUŠA PRO DROMA

	A1	A2	B1	B2
I R I Š A G O S	Džanel te irinel, te o lava dikhel, abo korkoro/i te irinel angluna lava pal o droma. Džanel te sikhavel o plagatos abo o čitros, kaj hin sikhado, soha the sar šaj o manuša džan pro droma. Džanel te irinel pal e tabuľa charna sentenciji, pal o droma, oda šaj avel- <i>Sako d'ives phirav andre škola le autobusiha</i>).	Džanel te irinel igen charno tekstos pal oda, soha the sar pes del te phirel pal o droma, te leske kempel, ta dikhel andre sikhľutňi gendĭ. Džanel te irinel o sentenciji pal prindžardo drom (oda šaj hin- kheral andre škola).	Džanel te irinel charno ľil, andre savo aver manušeke irinel, sar phirel andre škola.	Džanel te irinel detajlno hiros pal o droma, kaj bešel, kaj hin o informaciji keci mol love o tovaris, pal o problema, pal o phureder manuša, the aver. Džanel te irinel detajlno ľil, abo e-majlos, kaj irinel pal peskero drom.
	Džanel te irinel pal e tabuľa, abo korkoro/i te irinel anglune lava pal o tradična, the moderna Romengere droma.	Džanel te irinel charno tekstos (e karta, o e-majlos the aver), kaj hin irimen, so predžidĭľa pro droma la famelĭjaha.	Džanel te irinel pal o drom, kaj has korkoro/i.	Džanel te irinel le detajlence, save dromenca džanas, andro tradično romano dživipen. Džanel te irinel detajlno hiros, sar angluno vaš o Roma hin o drom, the pal e tradicija, so ľikeren o Roma pro droma varekana the adadĭves.

O manuša pro droma

<i>džanľipen</i>	<i>džanľiben</i>		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		Achalľuvav o lava, soha the sar o manuša phiren pro droma. Achalľuvav anglune lava, so kempel le manušege pro droma.			
		Džanav, te hin pro plagata, abo o čitra o lava pal oda, soha the sar o manuša phiren pal o droma.			
		Džanav te phenel pale pre loko phučiben, sar ada dĭves avľom andre škola. Džanav te phenel pale pre loko phučiben, sar the soha miri famelĭja phirel pro droma.			
		Džanav te phenel, sar the soha o manuša phiren pal o droma. Džanav te phenel pre soste the sar phiras amen (šaj oda avel - la mašinaha, le replanoha the aver). Te dikhav pro čitra, džanav te phenel, sar the soha o manuša phiren.			
		Džanav te irinel o lava, so hine phandle le dromenca. Džanav te irinel o lava, so has phandle le dromenca andre čirlatuňi vrama.			
A2		Džanav e pojinta, te hin andro vakeriben phendo pal o droma.			
		Džanav te genel angluno andro charno vakeriben pal o manuša, so džan te bešel pre aver than. Džanav te genel angluno andro vakeriben, pal o manuša, so phiren pal e buťi.			
		Džanav te phenel, soha the sar rado phirav pro droma. Džanav te phenel, so sikhľilľom pro droma. Džanav te phučel le manušendar, pre savo drom has. The so predžidĭľe.			

		<p>Džanav te phenel, sar phirav sako d'ives andre škola.</p> <p>Džanav te phenel, sar o Roma phirenas le dromenca varekana, the adad'ives.</p> <p>Džanav te phenel, sar the kaj bi kamavas varekana te džal.</p>			
		<p>Džanav te irinel e karta, the irinav odoj, sar džavas le dromeha.</p>			

O MANUŠA PRO DROMA

džanl'ipen	džaňiben		Datum	Datum	Datum
B1		Achaľuvav angluno andro paramisi, abo hiros, te džal pal o droma. Achaľuvav angluno andro filmes, abo rozhlasovo relacija pal o droma.			
		Te man hin paš o vast e mapa, abo o schematos, ta džanav te genel o hiros pal o droma. Džanav te kerel buťi anglune lavenca, te rodav o informaciji pal o manuša, so phiren dromenca andre ala dřivesa , či čirla . Džanav te kerel buťi anglune lavenca, te mange jekhetanarav o informaciji andal o tekstos pal o phiriben le dromenca, abo pal o drom. Džanav te kerel buťi anglune lavenca, te kamav te achalol o tekstos pal ada dřivesutňi Romengeri migracija.			
		Džanav te vakerele andre diskuzija pal o phiriben le dromenca, the so kamav/ na kamav. Džanav te phenel, so hin aver, sar o Roma phirenas varekana, the ada dřives . Džanav te phučkerel , so predžidřile aver manuša pro droma.			
		Džanav te phenel charňi дума pal o drom. Džanav te phenel charňi дума pal manušengeri mobilita ada dřives . Džanav te phenel charňi дума pal oda, so me džanav pal o dživipen pro droma. Džanav te phenel charňi дума, so predžidřile pro droma o Roma čirla .			
		Džanav te irinel o řil pal oda, so predžidřilom pro droma. Džanav te irinel pal o ačhiben , abo paramisi, so me abo amen predžidřilam , te džahas than thanestar.			
B2		Achaľuvav detajlno vakereben pal o dživipen pro droma andro moderno, abo historicko kontekstos. Achaľuvav e godři , so sikhřile the predžidřile , the save tradiciji řikerenas o Roma pro droma.			
		Džanav te genel e paramisi pal o drom. Džanav te genel historicko tekstos, so phenel pal oda, so predžidřile the save problema has le manušen čirla , te phirenas than thanestar. Achaľuvav e paramisi, abo e godři pal e migracija, the sar palřis e famelřija dživel			
		Džanav andre diskuzija te phenel, so džanav pal o dživipen pro droma, the so hin lačho , abo nane pre kajso dživipen. Džanav te del bareder дума pal oda, sar nekhfeder te prezentinel o projektos pal o dživipen pro droma. Džanav andre diskuzija te phenel, so hin angluno andre mobilita akana the čirla . Džanav te del detajlna phučibena , te kamav te kerel e anketa pal oda, so aver manuša džanen pal o dživipen pro droma.			
		Džanav te del bareder дума pal oda, so me korkori/o džanav pal o dživipen pro droma. Džanav te del bareder дума pal oda, so o dživipen pro droma anel terňa generacijake adadřives . Džanav te del bareder дума pal aver Romengero dikhiben pro dživipen pro droma, abo te bešen pre jekh than. Džanav te del bareder дума pal o romane tradiciji, so džan jekhetanes le dživipnaha pro droma.			
		Džanav te irinel charno hiros pal o dživipen pro droma andre amari lokalita. Džanav te irinel detajlno řil, kaj irinav, so džanav pal o dživipen pro droma, the sar man paš oda řunav. Džanav te irinel o hiros sar angluno has o dživipen pro droma andre historija, the Romengeri tradicija.			

TEMATOS 8: O CHABEN THE O URAVIBEN

Ada tematos hino pal oda, sar angluno predal o Roma hin o **tradično** uraviben, the sar den **paťiv** le manuŝenge. Kampelas bi, kaj o **buťa** andre trjeda te avenas pal o žužipen andre **tradično** uraviben the pal o chaben.

Dikh tiš: O sunte the bare **d'ivesa** the o mulatšagos (sera 50)

E **buti** andre trjeda 1

E meta: Te **sikh'ol** o lava, sar pen **vičinen tradična** kotera andro romano uraviben.

Vaš o berša: Savore

O **džan'ipen**: A1

E metoda:

1. Phenen le študentenge anglal o lava, sar pen **vičinen** o kotera, so pen uren, o topanki, o khosno, e **stadí**, o mirikle, the aver.
2. Irinen o lava pre **tabuľa**.
3. Terneder študenta **malfinen** o **čitra**, kaj avena e **džuvfi** the o murš andro **tradično** ramano uraviben, the irinen pro **čitros** o lava, so len hin upre urdo, abo irinen pal e **tabuľa**.
4. Phuredere študenta irinen pal e **tabuľa**, abo korkore charne sentenciji, pal o uraviben.

E **buti** andre trjeda 2

E meta: Te **sikh'ol** angluna lava, so phenas, te dikhas avre manuŝes, avka sar oda hin andre **romaňi** tradicija.

Vaš o berša: 6–14

O **džan'ipen**: A1–A2

E metoda:

1. Pale te phenel o lava, so phenas, te amen dikhas avre manuŝeha, abo te džas het.
2. Te phenel le študentenge, so mek kempel te das avre manuŝes e **paťiv**- Bešen tele, mangav tumen; Pijen **čeporo paňori?**, the aver.
3. Duj džene študenta jekhetanes ksitinen charno vakeriben, kaj jekh avres te del **paťiv** ke peste khere, mangel les te chal, te pijel, the phenel leske „**ačh Devleha**“.
4. O študenta sikhaven o vakeriben anglal e trjeda.
5. O kantoris phenel, so kerde mištes.

E **buti** andre trjeda3

E meta: Te džanel o tradiciji, sar den o Roma e **paťiv** avre manuŝenge te aven ke lende khere.

Vaš o berša: 10–14

O **džan'ipen**: B1–B2

E metoda:

1. Keren o brejkstorminkos pro tematos e **paťiv**, mi phenen o študenta, sar jon džanen te del e **paťiv**, abo sar lenge vareko **sikhađa** e **paťiv**.
2. Phenen penge pal oda, sar den/na den e **paťiv** andre majoritno kultura, te ke lende vareko avel khere.
3. O študenta irinen o hiros, pal oda, save tradiciji **líkeren**, te ke lende vareko avel khere.
4. O kantoris genel e paramisi, abo aver tekstos, kaj hin **sikhađi** e **paťiv** andre **romaňi** komunita.
5. O študenta irinen
  - a. E **buti** kaj dikhen o **regulí** pal e **paťiv** maškar soduj kulturi
  - b. So hin tipicko andre **romaňi paťiv**
  - c. O esejis pal oda, sar **angluňi** hin e **paťiv** andre komunita, abo maškar savore manuša.

O CHABEN THE O URAVIBEN

	A1	A2	B1	B2	
A C H A L U V A S	Š U N A S	<p>Džanel te prindžarel o lava pal o uraviben (o gerekos, o topanki the aver) the achalol len.</p> <p>Prindžarel o lava pal o uraviben andre škola the achalol len.</p> <p>Prindžarel o lava pal o chaben, so penge o čhavore hordinen andre škola (sar - makhlo maro the upral mek vareso thodo, e phabaj) the achalol len.</p> <p>Achalol o inštrukciji andre škola pal o chaben, abo o uraviben (sar - <i>Te tumenge hin o topanki cinde, čhiven len tele</i>).</p>	<p>Achalol o loke inštrukciji, abo o informaciji pal o uraviben te varekhaj džan (školno viletos, o uraviben te hin avri šil, the aver).</p> <p>Džanel te achalol primarna informaciji pal oda, so hin mištes, abo nane mištes te chal (oda šaj avel-o chaben, so hin predal amende lačo, the savo na).</p>	<p>Andre trjeda džanel te achalol e дума, the e paramisi, kaj hin igen but lava pal o chaben/ o uraviben.</p>	<p>Džanel andro detajlos te achalol o prezentaciji, televizna relaciji, audio the o relaciji andro radios, andre prindžardí varieta pre tematos o uraviben, e moda, o chaben the o taviben.</p>
		<p>Džanel te achalol anglune lava pal o tradično romano uraviben.</p> <p>Džanel te achalol o lava, pal o tradično chaben andre romane famelji the pre romane mulatšaga.</p>	<p>Džanel te achalol o inštrukciji pal uraviben andre bare anglune d'ivesa.</p> <p>Džanel te achalol o inštrukciji pal o žužipen andro uraviben the paš oda, sar kisitnel o chaben.</p> <p>Džanel te achalol o primarna inštrukciji, sar khere te kisitnel o chaben.</p> <p>Džanel te achalol, te leske vareko phenel, sar das manušes paťiv le chabnaha.</p>	<p>Džanel te achalol e дума andre famelja, the e komunita, the ajsi paramisi, jak hin o lava, pal o tipicka, abo tradična chabena, the tradično uraviben pre bare anglune d'ivesa.</p> <p>Džanel te achalol e дума pal o tradiciji, pal paťivale moresa khere, the pal e paťiv.</p> <p>Džanel te achalol o segmentna andre paramisi, savi phenel pal lačni paťiv kijo manuša.</p>	<p>Džanel te achalol andro detajla e diskuzija, abo e prezentacija, pal oda, ko so dikhel angluno andro uraviben.</p> <p>Džanel andro detajla te achalol o vakeriben le phureder manušestar khatar e komunita, so vakerel pal o romane chabena the sar pen čirla o Roma urenas.</p> <p>Džanel te achalol o segmentna andre paramisi, savi phenel pal lačni paťiv kijo manuša.</p>
	G E N A S	<p>Džanel te prindžarel o angluna lava, so phenen pal primarno chaben, the achalol len.</p> <p>Džanel te prindžarel anglune lava pal o primarna kotera andro uraviben, the achalol oda.</p>	<p>Džanel te genel pro chabena, so šaj cinel andre sklěpa, savi hiňi paš leste, andro supermarketos, abo sar vičinen o dživa (/zarni) the o prajta, the achalol len.</p> <p>Džanel te genel loka teksta pal o chaben, abo o uraviben, save hine irimen andre paramisi, the achalol len.</p>	<p>Džanel te genel o teksta pal sasto chaben, the te lel peske paš o vast chabnaskeri piramida, te šaj kerel e ilustracija, the achalol len.</p>	<p>Džanel te kerel buťi le schematenca, le grafenca, the aver. džanel te genel o lekha, o hiri, abo propagačna plagata, šaj avel pal o chaben the pal e ekonomika khere.</p> <p>Džanel te genel o goda andro lekha, pre phučibena, pal o uraviben, kaj hin firemna loga, pal čhavorengeri buťi andro modno prumislos, the aver, the achalol len.</p>

	<p>Džanel te prindžarel o anglune lava, sar vičinen primarno chaben khere, the achafol len.</p> <p>Džanel te achafol anglune lava sar vičinen nekhangluneder uraviben, andre paramisi abo aver irimen tekstos the achafol len.</p>	<p>Džanel te genel pal o primarna chabena, so amenge kampen khere, (šaj avel. receptos - sar khere te tavel).</p> <p>Džanel te genel o fraziji the loke sentenciji pal o tradično uraviben, te len dikhel andre paramisi, abo aver irimen tekstos.</p>	<p>Džanel te genel o teksta pal oda, sar pen keren, the kisitinen o chabena predal o manuša andre famelija, the achafol len.</p> <p>Džanel te genel o teksta, sar kempel o chaben te kerel the pal oda, sar o Roma chan, the achafol len.</p>	<p>Džanel te genel o detajlna inštrukciji sar te kisitinel o chaben, the achafol len.</p> <p>Džanel te genel pal o ačhibena, andre save hin o tradično uraviben, abo o chaben igen anglune.</p>
--	--	--	---	---

O chaben the o uraviben

		A1	A2	B1	B2
E D U M A	O R A L N O I N T E R A K C I J A	<p>Džanel te mangel anglune chabena/paňi andre školno kuchiňa, avri pro tarhos, abo andre sklěpa.</p> <p>Džanel te phučel, keci so mol love.</p> <p>Džanel te del na verbalno reakcija (šaj avel- kerel le šereha „he“, abo „na“), abo jekhe laveha, abo čepo lavenca pro phučibena pal o chaben/pal oda so pijen o manuša, the pal o uraviben, so kamel, the na kamel.</p>	<p>Džanel te ophučel pre loke phučibena pal oda, savo chaben rado chal, the te phenel pale, the džanel te del na bari informacija avre manušenge, so kamel, abo na kamel.</p> <p>Džanel te del duma na but lavenca andre diskuzija pal o ľil le chabenenca, abo pal o chabena, sar hin varesavo baro đives, mulatšagos, the te kidel peske avri, so hin leske/lake le chabnastar pre dzeka.</p> <p>Džanel te phučel pro uraviben, the so pes urel, šaj avel - sar amen te uras te hin avri e balvaj, o jiv the aver, the džanel upre te phenel pale.</p>	<p>Džanel te del duma andre diskuzija pal o uraviben/e moda, pal o chaben /so o manuša pijen, the phenel so jov/jov kamel feder.</p>	<p>Džanel mištes te del duma andre diskuzija le manušenca andre lengeri čhib, pal o phučibena, sar te kidel avri o chaben, abo sar te tavel pre varesavo baro đives.</p> <p>Džanel aktivno duma andre diskuzija pal o uraviben, pal e moda, pal oda, keci love mol o uraviben, the či kaj pes del te cinel o uraviben.</p>
		<p>Džanel pařivales te mangel o chaben, abo o paňi khere, abo maškar e komunita.</p> <p>Džanel jekhe laveha, abo na verbalnonaha reakcijaha khere, abo maškar o manuša te phenel, savo chaben rado chal.</p>	<p>Džanel te phenel loke fraziji andre diskuzija pal oda, sar te kisitinel o ľil le chabnaha , te kempel te tavel la famelĵake pre mulatšagos, abo sar penge keren e kedva.</p> <p>Džanel te phučel pal Romengero štilos andro uraviben, the pal oda, so jov/jov rado urel, the te phenel upre pale.</p>	<p>Džanel tiš te phenel, save chabena šaj kisitinen pre mulatšagos, so kamen te keren.</p> <p>Džanel andre diskuzija te vakereľ pal o tradično uraviben, the pal o thana, kaj pes del o tradično uraviben te cinel.</p> <p>Džanel andre diskuzija te phenel, sar angluno hin te del manušes pařiv andre romaňii komunita.</p>	<p>Džanel andre diskuzija te vakereľ pal oda, savo chaben te kidel avri pre famelĵakero mulatšagos, abo predal buter manuša, the džanel te phenel soske oda avka kamel.</p>
O V A K E R I B E N		<p>Džanel andre duma te phenel anglune lava the loke fraziji/sentenciji, te kamel te vakereľ pal oda, so kamel, the so na kamel (oda šaj avel-<i>Na kamav želena phaba, pačisalol pes mange miro nevo gerekos</i>).</p>	<p>Džanel te phenel buter fraziji the sentenciji, te vakereľ pal o chaben, savo igen rado chal.</p> <p>Džanel te phenel buter fraziji the sentenciji, te vakereľ pal oda, sar andre famelĵa taven o chaben, te hin špecialno đives (oda šaj avel-krešťansko Devleskero pařavibnaskero đives, famelĵakero mulatšagos, the aver).</p>	<p>Džanel te phenel mek jekhvar detaljno inštrukciji, so phend'a o kantoris, pal o chaben, abo o uraviben.</p> <p>Džanel te vakereľ pal oda, so jov/jov rado urel, the te phenel, soske oda rado urel.</p> <p>Džanel te achafarel sar angluno hin varesavo chaben, the varesavo uraviben andre leskeri/lakeri famelĵa, abo e kultura.</p>	<p>Džanel te phenel lači, detaljno prezentacija pal oda, sar angluno hin vareso uraviben, abo o chaben predal terňi generacija andre moderno luma.</p>

Džanel te phenel angluna lava, loke fraziji, sentenciji, te kamel te phenel, savo chaben the o uraviben kamel nekhfeder andre fame/lija, andre komunita the savo chaben the o uraviben na kamel .	Džanel te phenel but fraziji the sentenciji, te kamel na but lavenca te phenel pal baro angluno chaben abo uraviben , so chan, abo uren o manuša sar džan pre varesavo baro mulatšagos.	Džanel te del charňi дума pal o tradično Romengero štilos andro uraviben, the te achalarel, soske hin angluno predal romaňi identita. Džanel te del charňi дума pal oda, sar džan pal peste o ačhibena, sar o manuša chan chaben pro mulatšagos, abo angluňi akcija. Džanel te phenel, so andre leskeri famelfja keren, te len aven te dikhel o manuša.	Džanel te phenel detajlno pezentacija pal o tradično romano taviben, the pal o štilos andro uraviben, the te phenel, sar angluno oda hin predal romaňi identita, the te phenel, save problema aja tradicija andre aja vrama kerel.
---	---	---	--

O chaben the o uraviben

	A1	A2	B1	B2
I R I Š A G O S	Džanel te irinel te dikhel, abo te irinel o registra pal o chabena the tiš len te thovel andro kategoriji (ovoce, zelenina, save hin masa, the aver.). Džanel te irinel te dikhel, abo te irinel o registra pal o uraviben, kana the pre soste pen uren (te džan o manuša avri, te džan andre spoločnosta, andre buti, andre škola, pro športos).	Džanel te irinel charno tekstos pal o ačhiben, kaj hin igen angluno o chaben (famelfjakero mulatšagos, Devleskero, abo etnicko baro đives). Džanel te irinel charne teksti pal oda, so rado urel.	Džanel, avka sar kampil andre leskere berša te irinel pal o uraviben/e moda the pal o chaben, the so o manuša pijen. Džanel te irinel o inštrukciji, sar te kisitinel o chaben, savo rado chal, abo savo hin angluno, te hin varesavo baro đives.	Džanel te irinel achalardo, detajlno tekstos le informacijenca, le argumentenca, abo te irinel peskere goda, pro phučibena pal o chaben the o uraviben.
	Džanel te irinel, abo te dikhel, anglune lava khatar o regostros pal o chaben the o uraviben, so dikhel khere.	Džanel le primarne sentencijenca te irinel charno tekstos, pal oda, sar pes tavel o chaben khere. Džanel te irinel primarne sentencijenca charno tekstos pal tradično uraviben, abo sar pen uren o manuša, te hin specialno baro đives. Džanel te irinel primarne sentencijenca charno tekstos pal e situacija, kana den khere e paživ manušenge, so ke lende aven.	Džanel te irinel le detajlencja o recepta pro chaben, so taven khere, šaj avel, hoj leske phenenas khere e daj, abo o dad, abo vareko aver khatar e famelfja. Džanel te irinel, sar dičhol avri tradično uraviben, the le detajlencja, the džanel te irinel, kaj pen o uraviben urel. Džanel te irinel, so hin tipicko, te das paživ le manušenge , te aven kija amende khere, abo andre komunita.	Džanel te irinel achalardo, detajlno tekstos pal oda, sar hin angluno o chaben, te hin andre famelfja, abo e komunita, o mulatšaga, the džanel te irinel, sar pes o chaben tavel, the sar hino dikhlo andre tradicija. Džanel te irinel achalardo tekstos, pal o tradično uraviben the pal phučibena pal o tradiciji, andre moderno vrama. Džanel le detajlencja te irinel pal o phralipen, the e paživ, the sar hine anglune.

O chaben the o uraviben

džan'ipen	džan'iben		* Datum	** Datum	*** Datum
A1		<p>Achaľuvav o lava pal o kotera khatar o uraviben, so urav.</p> <p>Achaľuvav o lava, so phenen pal o kotera khatar o uraviben ,so uren aver manuša.</p> <p>Achaľuvav o lava so phenen pal o chaben, so chav andre škola, abo khere.</p> <p>Achaľuvav le kantoris, te phenel vareso pal o chaben, abo o uraviben.</p>			
		<p>Džanav te genel o lava, pal diferentna chabena.</p> <p>Džanav te genel o lava pal diferentno uraviben.</p>			
		<p>Džanav te mangel o chaben, abo te pijel, andre skľepa, abo pro tarhos, abo te amen fukčnones bavinias andre trjeda.</p> <p>Džanav te mangel o koter le uravibnastar andre skľepa, abo pro tarhos, abo paš o fukčno khelfiben andre trjeda.</p> <p>Džanav te phučel, keci love o tovaris mol.</p> <p>Džanav te phenel, či chav rado konkretno chaben.</p> <p>Džanav te phenel, savi farba pre uraviben nekhfeder kamav.</p>			
		<p>Džanav te phenel, savo chaben rado, abo na rado chav.</p> <p>Džanav te phenel, savi farba, abo koter khatar o uraviben kamav/ na kamav.</p>			
		<p>Džanav te irinel o registra le diferentna chabenenca pal o kategorija.</p> <p>Džanav te irinel o registra pal o uraviben, pre diferentna akciji.</p>			

A2		Achaľuvav o informaci pal o tipi uravibena, so pen uren pre školna vileta, abo ŝportovo aktivita. Achaľuvav o informaci, savo chaben hin lačo, the savo na vaŝ miro sastipen.			
		Džanav te genel o ľil le chabeneha (menu) the achalľuvav o chabena, so hin odoj irimen. Džanav te genel o nava pro chaben andro supermarketos. Džanav te genel o nava pro uraviben, so bikenavkeren andre sklępa , abo pro tarhos. Džanav te genel o lava pal o chaben, abo o uraviben, te hine andre paramisi, the achalľuvav len.			
		Džanav te phučel le manuŝendar, savo chaben kamen, the so rado pijen, abo so chale, the pile pro mulatŝagos, abo kana has o sunte abo bare dľvesa. Džanav te phučel pro chabena, the so rado pijen o manuŝa, the džanav te phenel pale. Džanav andre diskuzija te phenel, savo uraviben rado hordinav, the kana man andre urav upre. Džanav te phučel, savo uraviben pes urel pre varesavo ačhiben, the džanav te phenel pale.			
		Džanav te phenel savo chaben na čirla chavas. Džanav te phenel pal miro nekhfeder chaben, savo menu chav rado. Džanav te phenel so chahas paŝ o dilos, sar amen has andre famelľija o mulatŝagos. Džanav te phenel so urav, abo so uren aver manuŝa, sar hin baro dľves.			
		Džanav te irinel charno tekstos pal o ačhiben, kaj chalom ŝpecialno chaben. Džanav te irinel charno tekstos pal miro nekhfeder uraviben, abo pal o uraviben, so urav ča pre ŝpecialna akciji.			
B1		Achaľuvav, te o manuŝa andre trjeda, abo khere den дума pal konkretno chaben. Achaľuvav, te o manuŝa vakeren pal o uraviben, savo bi kamenas, abo so amenge kempel te urel pre konkretna akciji. Achaľuvav e paramisi pal oda, sar angluňi hin e paťiv maŝkar o manuŝa.			
		Džanav te genel pal o saste chabena, the pal o chabena, so amenge kampen te chal, te ačas saste. Džanav te genel o teksta pal o uraviben, so o manuŝa uren, abo pal o ŝtilos andro uraviben, pal e moda. Achaľuvav, te phenen andre paramisi, abo aver дума, so has urdo pro manuŝ.			
		Džanav te phenel mek jekhvar e inŝtrukcija pal o uraviben, so phendľa o kantoris. Džanav te del detajlna informaci pal o chaben. Džanav le amalenca te del дума pal o modna trenda andro uraviben. Džanav andre diskuzija te vakereľ pal o uraviben, savo kempel pre konkretno akcija. Džanav te del e дума, pal o chaben, so rado chav.			
		Džanav le detajlenca te phenel, sar pes kisitinel konkretno chaben. Džanav le amaliske te del o inŝtrukciji, sar te kerel o chaben. Džanav le amaliske te phenel, so kempel te urel pre konkretno akcija. Džanav te del дума, pal o ŝtilos andro uraviben, savo hin angluno vaŝ miri famelľija, abo e kultura.			
		Džanav te irinel pal o chaben, so has pro mulatŝagos, abo ŝpecialno akcija. Džanav te irinel pal o uraviben, so uren o manuŝa pre ŝpecialna akciji. Džanav te irinel o inŝtrukciji, sar te kisitinel, abo te tavel o chaben. Džanav te irinel the te phenel soske, chav rado, abo na chav konkretno chaben.			

O chaben the o uraviben

džanřipen	Džanřiben		[*] Datum	^{**} Datum	^{***} Datum
B2		<p>Achafuvav andro detejlos o relaciji andre televizija, abo radios pal o chaben.</p> <p>Achafuvav andro detajlos o programa andre televizija, abo radios pal o uraviben, pal e moda.</p> <p>Achafuvav andro detajlos o inřtrukciji sar te kisitinel o chaben.</p> <p>Achafuvav andro detajlos e paramisi, abo paramisi vař o čhavore pal e pařiv mařkar o manuřa, the o tradiciji, so hine pař e pařiv.</p>			
		<p>Džanav te genel o lekha andro řurnala, abo novinki pal o uraviben, the pal o phučiben, sar siven the keren o uraviben.</p> <p>Džanav te genel o lekha pal o chaben.</p> <p>Džanav te genel o propagačna materiala pal o chaben.</p> <p>Džanav te genel o hiri pal o chaben the pal o sastřipen.</p>			
		<p>Džanav andre diskuzija te del дума le manuřenca andre lengeri čhib, pal o chabena, abo sar pen kititinel konkretno chaben.</p> <p>Džanav lokes te del дума pal o uraviben the pal e moda.</p>			
		<p>Džanav te del bareder дума pal oda, sar hine anglune varesave řtili andro uraviben predal miri famelřja, abo e kultura.</p> <p>Džanav te del bareder дума pal oda, sar angluno has andre historija o řtilos andro uraviben.</p> <p>Džanav te del bareder дума pal tradično chabena pař o mulatřaga, abo pre řpecialna akciji.</p>			
		<p>Džanav te irinel detajlno hiros pal o chaben the uraviben pre konkretno akcija.</p> <p>Džanav te irinel le detajlenca pal o uraviben ,the te del o informaciiji sar has o uraviben angluno andre kultura.</p> <p>Džanav te irinel mire godřa pro řtili andro uraviben the pal o phučibena, so hine pař oda, sar siven the keren o uraviben, the pal o marketinkos.</p>			

TEMATOS 9: E VRAMA, ŠTAR BERŠESKERE KOTERA, SAVO KLIMATOS HIN AVRI

Andre ada tematos džala pal oda, sar anglune has o klimaticka ačhibena, sar perumos, brišind the balvaj andre romane vakeribena, paramisa abo andre poezija.

E **buti** andre trjeda 1

E meta: Te **sikh'ol** o lava, sar te phenel o **čhona** andro berš, the beršeskere kotera.

Vaš o berša: 4–10

O **džan'ipen**: A1

E metoda:

1. Kisitinen baro schematos pre fala, the ulaven les pro **čhona** andro berš.
2. Phenen le študentenge o lava, sar te phenel o **čhona**, andro schematos keren e blakica, the irinen andre **čhonengere** nava, the thoven kija pende beršeskere kotera.
3. Den duma pal oda, so hin tipicko vaš beršeskere kotera – o klimatos, školna čuče **divesa**, te džas, abo avel ke amende o manuš, manuša, bare sunte **divesa**.
4. **Mañinen** andro schematos angluna ačhibena- školna čuče **divesa**, bare sunte **divesa**, kana ulfile o študenta the aver.

E **buti** andre trjeda 2

E meta: Te **sikh'ol** o lava, sar te phenel o diferenciji andro klimatos.

Vaš o berša: 4–10

O **džan'ipen**: A1

E metoda:

1. Keren o schematos le **divesenca**, kana phiren o **čhavore** andre škola.
2. Kikiden avri o simbolis vaš diferenciji andro klimatos (rakhena len pro internetos), so sikhavel, te hin avri o khamoro, te del brišind, phurdel e balvaj, del jiv, the aver.
3. Sar chuden te **sikh'arel**, ta jekh študentos kidel avri **lačho** simbolis, te phenel, savo hin **dives**, o **čhon**, sar hin avri, the thovel **lačho** simbolis andro schematos.

E **buti** andre trjeda 3

E meta: te phenel pal o aktiviti, andro konkretno klimatoberšeskero koter.

Vaš o berša: 10–14

O **džan'ipen**: B1

E metoda:

1. Irinen pre **tabuľa** o lava, sar te phenel štar kotera andro berš.
2. Keren o brejkstorminkos pal specificka aktiviti, andro beršeskere kotera.
3. Thoven o informaciji andro kategorii: **buřakeri** aktivita, **čučo** vrama, e škola the aver.
4. O študenta irinena charno tekstos, kaj irinena pal peskero nekhfeder beršeskero koter the irinena, soske o konkretno koter kamen. Andro bi kampelas te irinel o aktiviti, so andre beršeskero koter keren.

E vrama, beršeskere kotera, savo klimatos hin avri

		A1	A2	B1	B2
A C H A L U V A S	S U N A S	<p>Džanel te prindžarel lava, pal oda, sar hin avri (oda šaj avele - khamoro, o břišind, o jiv, tato, e šil) the achalfol len.</p> <p>Džanel te prindžarel o lava pal beršeskere kotera the o čhona andro berš, te len vareko phenel, abo zorale hangoha genel, the achalfol len.</p> <p>Džanel te šunel loke inštrukciji, sar andre trjeda, abo andro sikhfutne genda te rakhel o čitra, abo o inštrumenta, so hine phandle le klimatoha, abo beršeskere koterenca.</p> <p>Džanel o lava, pal o đivesa andro kurko the achalfol len.</p>	<p>Achalfol na pharo vakeriben pal o klimatos the pal beršeskere kotera, te anglal študinelas angluna lava the hin leske/lake kije dispozicija tiš e vizualizacija.</p> <p>Džanel te achalfol e paramisi the o vakeriben adre trjeda pal o klimatos, the pal o aktiviti andre beršeskere kotera.</p>	<p>Džanel te šunel, the te dikhel andre televizija, te phenen, sar ela avri, the achalfol angluna segmenta.</p> <p>Achalfol angluna segmenta andro vakeriben andre trjeda pal o beršeskere kotera the pal o sunte, abo bare đivesa, te les del o vast e vizualizacija (oda šaj avel-e ilustracija andre gendfi) džanel te kontrolinel, so o kantoris phenel.</p> <p>Džanel te achalfol angluna segmenta andro video, kaj hin tipicka aktiviti, so pen keren andre beršeskere kotera.</p> <p>Achalfol o inštrukciji, abo o vakeriben pal o projektos, savo hin pal e vrama, beršeskere kotera, abo o klimatos, the o aktiviti, so keras, pal oda, sar hin avri.</p>	<p>Achalfol andro detajla o vakeriben, kaj hin nekhbuter дума pal beršeskero koter the/abo pal o klimatos.</p> <p>Achalfol andro detajlos o relaciji andre televizija, abo radios pal o klimatos (oda šaj avel-arakhiben predal o phuj klimatos, o goda pro droma).</p> <p>Achalfol andro detajlos e paramisi, o aktos andro teatros, abo televizno programos, te hin andre angluno tematos pal o klimatos.</p>
		<p>Achalfol o lava, abo o fraziji, so šunel andre famelija, abo e konunita, te den дума pal điveseskeri/raťakeri vrama, beršeskere kotera the savo klimatos šaj avel.</p>	<p>Achalfol o inštrukciji pal o klimatos (oda šaj avel- te bajinel pal o kher, pal o džviri).</p> <p>Džanel pre univerzalno džanlipen te del дума pal o klimatos, the pal leskere aspekta pre famelija.</p> <p>Achalfol angluno, te hin e дума predal leskere berša, pal o klimatos, kana hin đives, kana e rat, abo te hin e дума pal varesavi vrama andro đives, te hin andre дума but prindžarde lava.</p>	<p>Achalfol angluno andro vakeriben, abo diskuzija kaj hin frekventimen o lava pal vramakere kotera, kana visafon o kotera andro berš, abo o klimatos, the achalfol len, te hine phandle romaňa kulturaha.</p> <p>Achalfol, hoj e famelija the e komunita andro dživipen dikhel, savo klimatos andro beršeskere kotera hin.</p>	<p>Džanel lokes te achalfol e diskuzija, o vakeriben, abo e prezentacija pal o phučiben, sar beršeskero koter, abo savo klimatos hin avri, hin angluno predal romaňi famelija, abo e komunita.</p> <p>Achalfol andro detajla o vakeriben, pal oda, sar o klimatos andre sezona, hin angluno predal e famelija, abo e komunita, the sar hine le klimatoha phandle jekhetanes o aktiviti.</p>
	G E N A S	<p>Achalfol primarna lava pal o klimatos, te len dikhel pre mapa, abo pro karti, so les den o vast, abo adno loko tekstos.</p> <p>Džanel te prindžarel o lava pal beršeskere kotera, abo pal e vrama andro berš, pro čitra, pro plagata, pro karti, so les den o vast, abo andro loko tekstos the achalfol len.</p> <p>Džanel o đivesa andro kurko the achalfol len.</p>	<p>Džanel le čitrenca andre sikhfutni gendfi, te kerel ajsi buti, hoj identifikinel angluna informaciji pal o klimatos (o brišind, e balvaj, tato the aver), the achalfol len.</p> <p>Džanel te identifikinel o lava pal o klimatos, abo beršeskere kotera andro paramisi, the aver teksta, the achalfol len.</p> <p>Džanel te genel loka paramisa, kaj hin prindžarde lava, pal tipicko sezonno aktivita, the klimatos (oda šaj avel - o gava jesoste, o landipen paš baro paňi, Devleskero đives, the aver.) the achalfol len.</p>	<p>Džanel te identifikinel angluna lava -oda šaj avel andro geograficko tekstos pal o klimatos, the achalfol len, the džanel len te thovel andro informaciji, so hin andro tekstos (oda šaj avel - so džanel e balvaj).</p> <p>Džanel te genel e paramisi, kaj hin o klimatos, abo beršeskero koter specialnones angluno, the achalfol angluna segmenta andre paramisi.</p>	<p>Džanel te genel o lekha the o hiri pal o klimatos, abo pal oda, so o klimatos džanel te kerel andre priroda, the savoro andro detajlos achalfol.</p> <p>Džanel te genel pal beršeskere kotera, abo pal o klimatos andre moderno poezija, the andro detajlos achalfol.</p>

	Džanel te prindžarel o lava pal vramakere kotera andro d'ives-tosara, pal o dilos, raťi, the aver, the primarna lava, pal o klimatos, te len dikhel andre paramisi, the achaľol len.	Džanel te achaľol angluno pal vramakere kotera andro d'ives, abo pal o klimatos andre loka paramisa, so prindžarel.	Džanel te genel e paramisi, abo aver irimen tekstos, andre savo hin romano dikhiben pre vrama, beršeskere kotera, abo kaj hin angluno o klimatos.	Džanel te genel e lekh, abo aver irimen tekstos pal oda, sar andre beršeskere kotera, abo pal oda, savo hin o klimatos, dživen o Roma.
--	--	---	---	--

E vrama, beršeskere kotera, savo klimatos hin avri

		A1	A2	B1	B2
E D U M A	O R A L N O	Džanel te del na verbalnones reakcija (oda šaj avel-kerel le šereha „he“, abo „na“), abo jekhe laveha, abo ča čepo lavenca pre primarna phučibena pal o klimatos (<i>oda šaj avel-Hin avri šil?</i>); savo klimatos kamel, abo na kamel, kana pen visal'on o kotera andro berš the savo klimatos hin tipicko vaš o kotera andro berš.	Džanel te phučel pal beršeskere kotera, save o manuša kamen, the te phenel pale pre ajse phučibena. Džanel andre loka diskuziji pal o klimatos andre leskero/lakero štatos te del duma pal o uraviben, savo kampil le manušenge, sar hin aver klimatos.	Džanel te phučel pal o klimatos, sar hin o klimatos angluno andro dživpnaskero štilos, the te phenel pale. Džanel te phenel the te del e reakcija pre oda, so andre leskeri famel'ija, abo e komunita keren andro beršeskere kotera.	Džanel andre diskuzija mištes te vakerele pal o ačhibena andre beršeskere kotera, the andro klimatos. Džanel mištes te phenel peskeri godf.
		Džanel te del na verbalno reakcija (oda šaj avel-kerel le šereha „he“, abo „na“), abo jekhe laveha, abo ča čepo lavenca, te les/la hin šil, abo kerades, the pal oda, so kamel, the so na kamel andro klimatos. Džanel te phenel angluna lava pal oda, so hin tipicko andro beršeskero koter, abo vramakero koter (oda šaj avel-o klimatos, o aktiviti, o mulatšaga.	Džanel te del loka phučibena pal baro d'ives, abo aver akcija, savi hiñi andre konkretno vrama andro berš, the te phenel pale. Džanel te del loke phučibena pal o sezonna aktiviti, abo bare d'ivesa, save hin andre konkretno vrama.	Džanel te phučel pal o klimatos, abo pal sezonna aktiviti, save le Romen igen interesinen.	Džanel andre diskuzija te vakerele le manušenca lengera čhibaha pal o ačhibčena, so džan jekhetanes le beršeskere koterenca the le klimatoha. Džanel mištes te phenel peskeri godf. Džanel andre diskuzija te del duma pal konkretna akciji, abo aktiviti, the andro detajlos te ačha'arel, soske hine andre konkretno d'iveseskeri vrama, abo beršeskero koter.
	V A K E R I B E N	Džanel te phenel o lava the o loke fraziji, te kamel te del ča charñi duma pal o klimatos, the džanel te phenel savore beršeskere kotera. Te lestar phučen, ta džanel te phenel o d'ivesa andro kurko.	Džanel te phenel but fraziji, the loke sentenciji, kaj hine lačhe adjektiva, te vakerele pal momentalno klimatos. Džanel te phenel but fraziji the loke sentenciji, te vakerele pal o školna čuče d'ivesa, abo pal e dovolenka, savi la famel'ijaha predžid'ile andre aver štatos. Džanel te phenel, savo d'ives hin leskero/lakero nekhfeder, the te phenel soske.	Džanel te dikhel pal o klimatos odoj, kaj dživel, the andre aver štata. Džanel te phenel charno vakerele pal o ačhiben, e situacija, abo so predžid'ila, andro kontekstos phandlo le klimatoha the le beršeskere kotereha.	Džanel te del detajlno hiros, abo te phenel pal o ačhiben, či e aktivita, so pen den te kerel ča andre sezona, te hin pre oda lačho klimatos. Džanel te phenel le detajlenca pal beršeskero koter, the pal oda, soske the kana hin o klimatos aver, the aver.
		Džanel te phenel angluna lava the loke fraziji, te kamel te phenel pal o klimatos (oda šaj avel - ada d'ives hin šil). Džanel te phenel o d'ivesa andro kurko, o čhona anro berš the beršeskere kotera.	Džanel te phenel but fraziji, abo loke sentenciji te vakerele pal leskero/lakero nekhfeder klimatos, beršeskero koter, abo nekhfeder d'ives andro kurko, oda le aspektoha pre Romengero dživipen.	Džanel te phenel, savo klimatos predžid'ila andro jekh specificko - čhon, beršeskero koter, pre buter thana. Džanel andre peskero vakerele (pal oda, so predžid'ila) te thovel the oda, kana andro berš oda has, beršeskero koter the o klimatos.	Džanel mištes, le detajlenca te vakerele pal o ačhiben, so hin tipicko vaš varesavo beršeskero koter, koter andre beršeskeri vrama, abo vaš o klimatos.

E vrama, beršeskere kotera, savo klimatos hin avri

	A1	A2	B1	B2
O I R I Š A G O S	<p>Džanel te irinel pal e tabuľa, abo korkori/o te irinel angluna lava pal o klimatos, the beršeskere kotera.</p> <p>Džanel te irinel pal e tabuľa, abo te irinel korkori/o charna sentenciji, pal o klimatos the beršeskere kotera (oda šaj avel- te irinel pal o „nevipena“).</p>	<p>Džanel te irinel o sentenciji pal o uraviben, savo kampil pre diferentna klimata the andre beršeskere kotera.</p> <p>Džanel te irinel charno tekstos pal nekhfeder dıves.</p>	<p>Džanel te irinel charno řil pal o klimatos, pal o uraviben, so kampil andro konkretno klimatos.</p> <p>Džanel te irinel charno řil, pal oda, sar o manuša dživen andre diferentna klimata andre luma.</p> <p>Džanel te irinel charno tekstos pal o aktiviti, oda šaj avel - te džal pro řiži, sar landol, sar džal pre turistika the aver, the savo klimatos paš o aktiviti has, the mek odoy irinel sar leske has pre dzeka (či pes leske igen pačisalolas, či has nervozno, bachatalo/i, či na birinelas).</p>	<p>Džanel te irinel detajlno řil, pal oda, so predžidıle, save aktiviti kerenas, the savoro thovel andro kontekstos le beršeskere kotereha, the le klimatoha.</p> <p>Džanel te irinel e paramisi, andre savi hin angluno tematos beršeskero koter, abo o klimatos.</p> <p>Džanel te irinel detajlno hiros pal o klimatos, savo predžidıle andre oka dıvesa, the te dikhel u irinel pal o diferenciji, so phenenas andro meteorologicko anglopheńiben pal o klimatos, the savo čačas andre ola dıvesa has.</p>
	<p>Džanel te irinel angluna lava pal o dıves, o čhon, beršeskero koter, abo o klimatos, te len šaj sikhavel avre manušenge khatar e famelija.</p>	<p>Džanel te irinel o sentenciji pal oda, sar e famelija, abo e komunita dživel andre beršeskere kotera the aver klimatos andre sako beršeskero koter.</p>	<p>Džanel te irinel charno tekstos pal o ačhiben andre famelija, abo e komunita, kaj o klimatos hin igen angluno (oda šaj avel- te dikhen, savo ela o klimatos, te kamen te džal pro droma).</p>	<p>Džanel te irinel paramisi, pal o ačhiben andre Romengeri historija, abo aktualno predžidıpen, kaj hin o klimatos igen angluno.</p>

E vrama, beršeskere kotera, o klimatos

Džan'ipen	Džaňiben		Datumos	Datumos	Datumos
A1		Achaľuvav o lava pal o klimatos, the savo šaj avel. Achaľuvav o lava pal o čhona andro berš, the beršeskere kotera.			
		Džanav te prindžarel o lava pal o klimatos pre mapa, abo andro tekstos, the achal'uvav len. Džanav te prindžarel o lava pal beršeskere kotera, abo vramakere kotera andro berš pro čitra, pre plagata, abo pro karti, so leske den o vast, the achal'uvav len.			
		Džanav te phenel pale pro phučibena pal o kerad'ipen, e šil, o kham, o čhona andro berš, abo beršeskere kotera. Džanav te phenel, či kamav, abo na kamav varesavo klimatos andro berš. Džanav te phenel, savo klimatos hin andre diferentna beršeskere kotera.			
		Džanav te phenel sar hin avri. Džanav te phenel, savo beršeskero koter hin. Džanav te phenel, savo čhon hin.			
		Džanav te irinel o lava, pal o čhona andro berš, beršeskere kotera. Džanav te irinel o lava, pal o klimatos, savo šaj avel (šil, tato, balvaj...).			
A2		Andre trjeda achal'uvav angluna lava pal o klimatos, the beršeskere kotera. Achaľuvav angluňi ideja, te hine beršeskere kotera abo o klimatos thode andre paramisi.			
		Achaľuvav o informaciji, so hine sikhade pre mapa, abo andre gend'i. Džanav andro tekstos te rodel o lava pal o klimatos, abo beršeskere kotera. Džanav te genel e paramisi pal oda, so keras andre konkretna beršeskere kotera.			
		Džanav te phenel pale pre phučibena pal o klimatos the beršeskere kotera. Džanav andre diskuzija te phenel, so kempel te urel anre diferentna klimata. Džanav te phučel pal angluna ačhibena andre diferentna beršeskere kotera, the te phenel pale. Džanav te phučel vareso pal o klimatos, abo pal o sunte d'ivesa, so hine andre konkretna beršeskere kotera.			
		Džanav te phenel, sar hin avri. Džanav te vakerel pal oda, so keren o manuša andre čuče školna d'ivesa. Džanav te phenel, savo beršeskero koter kamav nekhfeder.			
		Džanav te irinel o sentenciji pal diferentna beršeskere kotera. Džanav te irinel o sentenciji pal o klimatos, so hin akana, the savo has čirla. Džanav te irinel o sentenciji pal mire nekhfeder d'ives, abo e vrama andro berš.			
B1		Achaľuvav angluna segmenta, te phenen andre televizija, sar ela avri. Achaľuvav e ideja andro vakeriben pal konkretno vramakero koter andro berš. Achaľuvav angluno andro filmes, abo videos, kaj hin sikhado konkretno beršeskero koter, abo o aktiviti, save amenge jekhetaňaras konkretnone čhoneha, abo beršeskere kotereha.			
		Achaľuvav e paramisi, abo o tekstos, andre savo hin irimen pal o klimatos. Achaľuvav e ideja andre paramisi, kaj hin angluno o klimatos, abo beršeskero koter.			
		Džanav te phučel pal o klimatos, the sar dživas andre konkretno klimatos, the te phenel pale. Džanav te del duma pal oda, so keras khere, te hin avri šukar, abo phuj klimatos. Džanav andre diskuzija te phenel, so kerava andre čuče školna d'ivesa.			

		Džanav te phenel charno vakeriben pal oda, so predžidilom andro konkretno beršeskero koter. Džanav te phenel, so kerav andro konkretno beršeskero koter, te na som andre škola. Džanav te vakerel pal o klimatos, te vakerav pal varesavo ačhiben , abo so predžidilom			
		Džanav te irinel charno lil pal o klimatos. Džanav te irinel pal oda, so kerav/keravas andro konkretno beršeskero koter. Džanav te irinel pal oda, so o manuša keren andro diferentna beršeskere kotera, the andre diferentna klimata. Džanav te irinel pal oda, sar o klimatos hin angluno, andre oda, save štiloha pre luma o manuša dživen.			

E vrama, beršeskere kotera, o klimatos

Džanl'ipen	Džanl'iben		Datumos	Datumos	Datumos
B2		Džanav andro detajlos te acha'ol e ideja andro vakeriben, abo e prezentacija, kaj hin angluno o klimatos, abo beršeskero koter. Džanav andro detajlos te acha'ol e ideja andre televizno relacija pal o problema le klimatoha, leskere diferencijenca, the savi bibacht šaj anel.			
		Džanav te genel o lekha pal o problema, so anel o klimatos, the te dikhel o džanl'ipena pal o klimatos. Džanav te genel o lekha, abo o hiri, save den bari god'i pal oda, sar hin angluno o klimatos andro dživipnaskero štilos, the andro aktiviti. Džanav te genel o lekha andro novinki, kaj hin detaljna informaciji, pal oda, sar o klimatos ačhel aver, abo save problema hin, te ačhen aver beršeskere kotera. Džanav te prindžarel, kana hin o klimatos, abo beršeskero koter angluno andro romanos, abo poezija.			
		Džanav te diskutinel avre manušenca, the le manušenca, vaš save hiñi e čhib dajakeri, pal o problema, so hine phandle le klimatoho. Džanav te diskutinel avre manušenca the le manušenca, vaš save hiñi e čhib dajakeri, pal o plana, the dikhiben pre konkretno beršeskero koter. Džanav te phenel peskeri god'i andre diskuzija pal konkretno vramakero koter andro berš, abo pal o klimatos.			
		Džanav bareder vrama te vakerel pal oda, so keravas andro konkretno klimatos. Džanav te kerel e prezentacija pal peskere čuče školna d'ivesa , the phenav so has karakteristikicko andro klimatos. Džanav le detaljenca te phenel e karakteristika pal oda, sar ačhen aver beršeskere kotera, the o klimatos, the sar le manušengero dživipnaskero štilos tiš ačhel aver. Džanav te acha'arel , sar angluno hin o sunto, abo baro d'ives , abo o ačhiben , so hin andro konkretno beršeskero koter.			
		Džanav te irinel o lil , kaj hin detaljnones irimen, so predžidilom , the kaj has o klimatos igen angluno. Džanav te irinel e paramisi, kaj hin igen angluno o klimatos. Džanav te irinel detaljno džanl'ipen pal o klimatos, the te thovel andre o informaciji, so has kidle upre andre konkretno vrama.			

TEMATOS 10: E PRIRODA THE O DŽVIRA

O tematos phenel, sar hin e priroda angļuņi predal o Roma, phenel sar hin o Roma sikhade te dživel jekhetanes andre priroda, le džvirenca, the del o vast la prirodake le rešpektoha. Bareder interesis pal aja problematika bi elas, te vakerela pal o tematos phureder manuš khatar e komunita.

O tematos del šanciji te dikhel andro diskuziji, anketi the prezentaciji andre trjeda, andre save formi **líkerenas** o romane partiji andre historija pre buter kotera andre Evropa konkretna džvira (šaj avel e drezura the džvirengero **sikhľaripen**, e **buťi** le grajenca, andro cirkusis, e **buťi** le džvirenca, save anen le manušenge e chasna the aver) – the tiš o manualna **buťa** the o aktiviti, so hin phandle ale džvirenca.

Andro tematos bi kampelas te avel tiš e дума pal e **paťiv** kijo **paňi** andro romane tradiciji, sar hin angluno o klimatos, the leskere specifika, sar o perumos, o brišind the e balvaj andro paramisa, the andre **puraňi** romengeri poezija.

Dikh tiš: Romane manualna **buťa** the o profesiji, so o Roma keren (sera 45)
                  O manuša pro droma (sera 62)

E **buťi** andre trjeda 1

E meta: Te **sikhľol**, o lava, sar **vičinas** le džviren, the te džanel e forma, te hine irimen.

Vaš o berša: 4–14

O **džanľipen**: A1

E metoda:

1. Kisitinen tumenge o karti, paš save o študenta thovena o **čitra** le džvirenca.
2. Phenen pal o tematos le **phučibnaha**, či hin varekas khere varesavo džviros.
3. Thoven kija peste o lava, sar **vičinen** romanes le džviren, irinen len pre **tabuľa**, the thoven len andre primarna partiji – šaj avel kherutna/pro statkos/andre priroda.
4. Sikhaven le študentenge o karti, the mangel len, te roden ajso lav pre **tabuľa**.
5. Šunen, či o študenta phenen o lava mištes..
6. Thoven o karti pro skamind, te nane te dikhel, so upre hin, o **čitra** pre jekh sera pro skamind, the o karti le lavenca pre aver sera.
7. O študenta **visaľon** duj karti pal peste, jekh khatar jekh sera, the jekh khatar aver sera. Te rakhen o lav, so kempel kijo **čitros**, ta thoven o karti pre sera, te hin te dikhel, so upre hin.
8. Te o karti paš pende na džan, ta len pale **visaľon**, te šaj kidel avri aver študentos.

E aktivita andre trjeda 2

E meta: Te **sikhľol** o lava, so phenen, save varieti maškar o džvirina hin, the te **sikhľol**, sar o Roma **paťanas**, so e priroda sikhavelas, the o manualna **buťa** le džvirenca.

Vaš o berša: 4–14

O **džanľipen**: A1–A2

E metoda:

1. Andro brejkstorminkos kiden upre o romane lava, sar **vičinen** le džviren, save e trjeda džanel.
2. Phenen le študentenge the aver lava/termina.
3. Den дума pal oda, sar o Roma **paťan**, the sar pen **líkeren** paš o džvira.
4. Keren o schematos pre fala le kategorijenca pal o džvira, the dikhen paš oda, pre ala aspekta:
  - a. So dživen andre priroda / dživen paš amende khere;
  - b. Prirodno than the e lokalita;
  - c. Sar has predal o Roma anglune čirla / the andre ala **divesa**;
  - d. Savo than has le džviren čirla andre oda, so o Roma **paťanas**.
  - e. **Phandľipen** le manualne romane **buťenca**, abo aver aktivitaha;
  - f. Sar pes del pal lende дума andre paramisa, literatura, the aver.
5. O študenta mangel o informaciji khere andre **famelija**.
6. O študenta keren e **buťi** duj džene, abo cikne partiji, the kisitinen e prezentacija pal avri kidlo džviros/partija džvira, the sar hine anglune predal **romaňi** kultura. E prezentacija bi kampelas te jel le irimen tekstoha, le **čitrenca** andre plagatovo forma, the tiš odoj kempel o komentaris, abo e paramisi, le manušendar khatar e **famelija**, the o materiala pal e anketa.

E PRIRODA THE O DŽVIRA

		A1	A2	B1	B2
A C H A L U V A S	Š U N A S	Džanel o primarna lava, pal o džvira the pal o prajta, pal save hin e duma, abo len šunen, sar vareko hangoha genel, nekhbuter, te hin len paš o vast o čitra, pal e mimika, the aver. the achalol len.	Džanel andre trjeda te achalol angluna segmenta, andre duma pal o džvira, abo o prajta, the o paramisa the aver teksta, save genel le hangoha o kantoris. Džanel andro normalno džanalipen te achalol nevo sikhlariben, kaj hin duma pal o džvira, o prajta (šaj avel - environmentalna študiji), te angluna lava imar anglal sikhliŕa.	Achalol angluna segmenta pro videos, abo televizno relacija pal e priroda. Achalol, so hin angluno andro neve sikhlaripena pal prirodakeri luma.	Achalol bareder detajlno vakeriben, kaj hiŕi e priroda igen angluŕi. Achalol andro detajlos e paramisi, abo e godŕi, kaj hin anglune prirodna thana, abo džvirengeri luma. Achalol andro detajlos bareder vakeriben, savo del o vast the o rešpektos la prirodake, so mek hin khatar amende.
		Achalol o lava so phenen pal o varieti andro draba, čara, prajta the džviri, save hine angluna andre tradicija, abo Romengero džvivipen, the achalol len.	Achalol andro normalno džanalipen e godŕi pal Romengeri historija, abo e aktivita, so keren moderna Roma, savi džal avri 1) sar dikhen e priroda 2) e buŕi le džvirenca.	Achalol angluna segmenta andre paramisi, abo e godŕi pal Romengero džvivipen, save hine pal prirodakeri luma, abo manualna buŕa, so pen keren jekhetanes le džvirenca. Achalol andre duma pal o čirikle, abo pal o džvira, andro paramisa the aver irimen teksta. Achalol o teksta, save irinen, so o čirikle, the varesave džviri džanenas te kerel, andre romane purane paramisa, the o Roma oda paŕanas.	Achalol e diskuzija, maškar manuša andre lengeri čhib, kaj hin e duma pal e priroda. Pal o ačhibena andre priroda, pal o džvira the romano paŕaviben pal e priroda. Achalol detajlno duma pal manualna buŕa, abo profesiji, so hine phandle le džvirenca.
	G E N A S	Džanel te kerel buŕi le čitrenca, te prindžarel o lava pal o džviri the prajta, te hine irimen (šaj avel- čitrengero lavengero, e mapa pre fala), kaj te achalol. Džanel te prindžarel o lava pal o džvira, so hine angluna andre romane tradiciji, abo romano džvivipen, the achalol len.	Džanel te genel igen charna teksta pal o džvira andre priroda, te hin andre but lava, so prindžarel the hin les paš oda the e vizualizacija.	Achalol andro tekstos pal e priroda angluna segmenta, te hin andre angluna prindžarde lava the hin les paš oda the graficko sikhavipen, so les del o vast te achalol, the thovel o informaciji kija peste.	Džanel te genel detajlno tekstos, abo o vakeriben, kaj hin e priroda igen angluŕi.
		Prindžarel o lava pal o džvira, save hine anglune andro romane tradiciji, abo romano džvivipen, the achalol len.	Džanel te genel charne teksta, šaj aven o paramisa, kaj hin e duma pal o džvira, abo pal e luma, te hin andre but lava, so prindžarel, the hin les paš oda e vizualizacija.	Achalol angluna segmenta andro tekstos, šaj avel e paramisi, kaj hin e priroda igen angluŕi, the hin odoj but prindžarde lava, so leske den o vast, te peske thovel o informaciji kija peste.	Džanel te achalol e informacija, abo hiros andro tekstos, kaj hin but detajla pal e priroda the o džvira, the hin andre e tradicija, abo so o Roma paŕanas.

E PRIRODA THE O DŽVIRA

		A1	A2	B1	B2
E D U M A	O R A L N O I N T E R A K C I J A	<p>Džanel te phenel angluna lava the loke sentencijii te phenel pale pre primarna phučibena pal o džvira, so likerel khere (gularde), sar kamel le džviren the aver.</p> <p>Džanel te phenel angluna lava the loke sentenciji te phenel pale pre primarna phučibena, sar oda hin te o luludā baron.</p>	<p>Džanel te phenel pale pre primarna phučibena, pal oda, save džvira kamel, abo na kamel.</p> <p>Džanel te del loke phučibena pro temata sar pen likerem džvira, abo džvirengere gularde the te phenel pale.</p>	<p>Džanel te diskutinel le študentenca pal oda, sar te thovel o tematos pal o džvira the o prajta andro projektos, andro funkčno khelben, andro projektos sar te kerel o plagatos, the aver.</p> <p>Džanel te del o informaciji pal oda, sar te bajinel pal o džvira, abo o prajta.</p>	<p>Džanel te diskutinel le študentenca pal oda, sar te orgažizinel o projektos pal o džvira the e priroda, the te phenel soske, hin vaš leske jekh buřakero procesis feder sar aver.</p> <p>Džanel te diskutinel avre študentenca sar angluno hin te bajinel pal o džvira the e priroda khatar amende the te phenel, andre soste kempel, abo na kempel te del o vast.</p>
		<p>Džanel te phenel angluna lava the loke fraziji, te phenel pale pal oda, sar te bajinel pal o prajta the e želeňina, pal oda, so kamel/na kamel pro džvira, so hin /nane lačo, te amen hin khere amare gularde džvira, abo aver džvira, the aver.</p>	<p>Džanel te del loko phučiben pal o phučibena pal o džvira, so likerem khere, abo aver manuša, the te phenel pale.</p> <p>Džanel te phučel loko phučiben pal o džvira, so kamel/na kamel, the te phenel pale.</p>	<p>Džanel te del duma avre manušenca pal oda, sar hin angluňi e priroda khatar amende the o džvira andre diferentna džživnaskere štila.</p> <p>Džanel te phučel phureder manušendar andre komunita, sar has čirla vaš o Roma o džvira angluna.</p> <p>Džanel te phučel avre manušendar andre komunita pal romane manualna buřa, abo o profesiji, so has phandle le džvirencia.</p> <p>Džanel te phučel pal oda, sar andro tradiciji, the o pařaviben has o džvira, the phenel pale.</p>	<p>Džanel andro detajla te diskutinel, sar angluno hin te bajinel pal priodakero environments.</p> <p>Pal e diskuzija la daha, le dadeha, abo phuredere manušenca khatar e komunita džanel te kidel upre o informaciji pal tradično štilos andro romano džživpen, savo hin phandle le džvirencia (šaj avel - sar chudenas le medvjeden (ričen), sar lačharenas le grajen, kerenas o petala, bavinenas andro cirkusis) the aver.</p>
	O V A K E R I B E N	<p>Džanel te phenel, sar vičinen le džviren, so mištes prindžarel.</p> <p>Džanel te phenel sar pen vičinen o tipi maškar o prajta, so thoven o manuša andre phuv, abo baron korkore andre diferentna klimata (šaj avel - o luludā, o kašta, o produkta pro maľa, e želeňina the aver).</p>	<p>Džanel te phenel but fraziji the loke sentenciji, te del duma pal oda, sar pen likerem o džvira, abo sar te bajinel pal o gularde džvira khere.</p> <p>Džanel te phenel but fraziji the loke sentenciji andro vakeriben pal o džvira, so dživen andre priroda the džanel te phenel, kaj dživen.</p>	<p>Džanel andre konkretna detajla te achalarel, sar te bajinel pal o džvira, so amenge anen e chasna, the so likerem sar gularde khere.</p> <p>Džanel te vakerel e paramisi, pal o džvira.</p>	<p>Džanel te del detajlno bareder duma vaš o študenta andre trjeda, pal moderno dikhiben pre priroda.</p>

Džanel te phenel sar vičinen le džviren, save penge tradičnones o manuša jekhetafaren romane komunitenca andre diferentna štata.	Džanel te phenel but fraziji the loke sentenciji te del e karakteristika pal oda, sar has o džvira čirla angluna predal o Roma. Džanel te phenel but fraziji the sentenciji te del дума pal oda, sar o Roma pašanas pal o čirikle, abo džvira (šaj avel- e bacht, e bibacht, o hiros). The aver.	Džanel te achalarel, sar varekana čirla varesavi partija/ Romengere partiji dživenas the kerenas buči jekhetanes le džvirenca. Džanel te phenel e paramisi, so šundā avre manušestar andre famelija, abo e komunita.	Džanel te del detajlno, bareder дума pal oda, sar angluna has o džvira andre romaši historija. Džanel andro konkretna detajla te phenel pal o romane manualna buča, the profesiji, so hine phandle le džvirenca, abo la prirodaha (šaj avel- džvirengeri drezura, grajengero lačharipen, sar kerenas o petala, sar phirenas pro draba the aver).
--	---	---	---

E PRIRODA THE O DŽVIRA

	A1	A2	B1	B2
O I R I Š A G O S	Džanel te irinel, te dikhel, abo korkoro/i te irinel pro čitra, kaj hin malimen o džvira, lengere nava.	Le lavenca, save prindžarel, džanel te irinel loke sentenciji pal o džvira, so hin le manušen, abo so dživen andre priroda, abo sar likeravas khere gulardo džviros.	Džanel te irinel hiros pal oda, so predžidila le džviroha (šaj avel - o rukono cirdla le čavores avri andal o paši, o džviros andre priroda pes na diňa avre džvirenge). Džanel te irinel charnes, so has andre paramisi pal o džvira.	Džanel te irinel achalardo detajlno hiros, save variet džvira tradičnones dživen andre leskero/lakero štatos. Džanel te irinel achalardo detajlno tekstos pal oda, te prirodakeri luma melalarahaha, ta lake keraha bari bibacht.
	Džanel te irinel (te dikhel, abo korkoro/korkori) o nava ole džvirengere, save has /hine predal o Roma angluna.	Džanel te irinel loke sentenciji pal oda, sar romane partiji dikhenas le džviren, the te irinel, sar pen o partiji vičinen.	Džanel te irinel charno tekstos pal oda, sar romaši partija /i dživelas/dživenas the kerenas e buči le džvirenca.	Džanel te irinel achalardo detajlno hiros pal oda, sar diferentna romane partiji, dikhenas pro džvira.

E priroda the o džvira

Džanlipen	Džanlipen		Datumos	Datumos	Datumos
A1		Prindžarav o nava, so phenas pro diferentna džvira the prajta, the achaluvav len.			
		Džanav pre mapa, abo andre gendī te genel džvirengere the prajtengere nava.			
		Džanav te phenel pale pre varesave loke phučibena pal o džvira, save likeravas khere sar gularde the pal o džvira, so dživen andre priroda. Džanav te phenel pale pre varesave loke phučibena pal o džviros, so likerav sar gulardo khere. Džanav te phenel pale pre varesave loke phučibena pal diferentna prajta, so baron andre diferentna klimata (šaj avel-o luluda, o kašta, o produkta pre mala, the aver).			
		Džanav te phenel džvirengere nava, so dikhfom. Džanav te phenel džvirengere nava, so dikhav andre gendī le paramisenca. Džanav te phenel džvirengere nava, so lenca o Roma čirla kerenas e buči.			
		Džanav te irinel džvirengere nava, so prindžarav. Džanav te irinel džvirengere nava, pal save hin e дума andro paramisa.			
			Achaluvav angluno andre paramisi, abo o hiros pal e buči le džvirenca, te hin andre o lava, so phenen pal o džvira, abo prajta. Achaluvav e дума pal o gulardo džviros khere.		
		Džanav te genel o paramisa pal o džvira andre diferentna kotera andre luma. Džanav te genel o paramisa pal o džvira.			

A2		Džanav te phučel pal o džvira, so dikhľom , the so kamav/na kamav, the te phenel pale. Džanav te phučel pal o džvira, so amen andre famelija hin, the te phenel pale. Džanav te phučel pal o džvira, save čirla has le romane partijen, the te phenel pale.			
		Džanav te phenel, sar te bajinel pal o džvira. Džanav te vakerel, pal o džvira, so dživen the kaj dživen andre priroda. Džanav te vakerel pal oda, sar o Roma čirla kerenas e bući le džvirenca. Džanav te vakerel pal o paťaviben , so hin phandlo le džvirenca.			
		Džanav te irinel varesave sentenciji pal oda, sar khere te ľikerel guľarde džvirov. Džanav te irinel varesave sentenciji pal o džvira pro statkos. Džanav te irinel varesave sentenciji pal o džvira, so has andro romano džživipen, the o Roma lenca kerenas e bući .			

E priroda the o džvira					
Džanľipen	Džanľiben		Datumos	Datumos	Datumos
B1		Achalľuvav angluna segmenta andro filmes, abo relacija andro radios pal oda, sar pen ľikeren o džvira. Achalľuvav angluna segmenta andro filmes, abo relacija andro radios pal e bući le džvirenca.			
		Achalľuvav angluna segmenta andro irimen hiros pal e bući le džvirenca. Achalľuvav angluna segmenta andre paramisi, abo irimen hiros pal manualna buća , kaj hine o džvira angluna. Achalľuvav e godí pal tradično paťaviben , so paťanas o manuša pal o džvira.			
		Džanav te diskutinel pal oda, sar te kisitinel o projektos. Džanav te phučel , sar te ľikerel le džviren the te phenel pale. Džanav, te keras o projektos, te phučel pal romane profesiji, so hine phandle le džvirenca, the te phenel pale. Džanav te phučel , so andre tradicija paťanas o manuša pal o džvira, the te phenel pale. Džanav te phučel pro Romengero džživipnaskero štilos, kaj has tiš e bući le džvirenca.			
		Džanav te vakerel pal oda, sar hin angluňi e priroda khatar amende. Džanav te vakerel, pal o džvira, the sar has anglune predal Romengeri bući , the džživipnaskero štilos. Džanav te phenel pale e paramisi, abo o hiros, so šundľom le manušendar andre famelija , abo e komunita.			
		Džanav te irinel o hiros, kaj džal pal o džvira. Džanav charnes te irinel pal e paramisi, the so has andre pal o džvira. Džanav te irinel pal oda, sar diferentna romane partiji kerenas o profesiji le džvirenca.			
B2		Achalľuvav andro detajlos o vakeriben, kaj hin e priroda igen angluňi . Achalľuvav andro detajlos e paramisi, abo te hin e дума pal prirodakeri luma, abo sar o manuš dživel jekhetanes le džvirenca. Achalľuvav andro detajlos o vakeriben, sar te arakhel priroda khatar amende the pal o ekologicko džanľipen . Achalľuvav andro detajlos o vakeriben pal romane tradiciji, so hine phandle le džvirenca, the la prirodaha. Achalľuvav andro detajlos o hiros pal romaňi manualno bući , so hiňi phandľi le džvirenca.			
		Džanav te genel e paramisi, kaj hin e priroda igen angluňi . Achalľuvav e paramisi, kaj hin angluno paťaviben phandlo le džvirenca.			
		Džanav te diskutinel pal oda, sar te kisitinel o projektos, abo e prezentacija pal e priroda, the te dikhel o informaciiji pal oda, sar hine angluna. Džanav te phučel , te kamav te džanel o informaciiji, sar o Roma dživen le džvirenca. Džanav te diskutinel, sar kampil te del rešpektos la prirodake so khatar amende mek hin, the te phenel soske.			

		<p>Džanav te phenel bareder дума pal o moderna dikhibena pal prirodakeri luma.</p> <p>Džanav te phenel bareder дума, sar hin angluno, mi ačhel prirodno barvalipen andre aja vrama.</p> <p>Džanav te phenel bareder дума, sar has angluna o džvira adre historija the Romengeri tradicija.</p> <p>Džanav andro detajlos te phenel, sar varesave romane manualna buća hine phandle le džvirenca, the pal manušengero džživipnaskero štilos, so ala buća keren.</p> <p>Džanav te phenel e paramisi, abo so has čirła phendo, savore anglune detajlenca khatar prirodakeri luma.</p>			
		<p>Džanav te irinel achalardo detajlno tekstos pal e priroda andre miro štatos.</p> <p>Džanav te irinel but pal o problema, so prirodake (so mek khatar amende hin) kerel o na žužipen the aver.</p> <p>Džanav andro detajlos te phenel sar diferentna romane partija dikhen prirodakeri luma.</p> <p>Džanav te irinel achalardo detajlno tekstos pal o tradiciji, the purano Romengero pačaviben pal e priroda.</p>			

TEMATOS 11: SO O ROMA RADO KEREN THE UMELECKA ARTIKLI

Andre oda jekhetaňardo tematos peren športovna aktiviti, hobi, te pes keren umelecka artikli, filmi, bašaviben, the aktiviti, so pes keren khere pal e **buťi**.

Maškar o špecificka deskriptora, so hine koncentrimen pro Roma, peren but ajse aktiviti, so keren the o **čhave**, **aľe** šaj rakhas o **phandľipen** ke **buťi**, so kerel **calľ famelfja**, sar hin e akrobacija, abo te thovel e jag andro kirlo the aver aktiviti, so pes sikhaven andro cirkusi. Peren andre the bašaviben (lavutara) the **khelľben**, save pes rakhen andre savore romane mulatšaga. O **gilľa** the **gilutňa** – sar oralno tradicija ko Roma – kampela ekzaktnones te analizinel avka, sar the o vakeribena, so o Roma maškar peste phenen, **aľe** the o emociji, so pen andre sikhaven, abo **ačhibena**, pre save o Roma andre lende leperen.

Andr´oda tematos kampela te thovel the analiza, so o manuša karenas andre lengeri vrama pal e **buťi** čirla the so keren **adaďives**. Šaj thovas paš peste oralno tradicija, sar **gilľa**, vakeribena abo hadki pre jekh sera, the **adaďivesutne** aktiviti sar te bešel paš o kompjutros, te bavinel pre leste o „**khelľbena**“, te surfinel pro internetos u te irinel o e-maili.

Buťa, sar hin **chartľiko** abo kotlarsko **buťi**, šaj thovas tel o **phučiben**: sar ola **buťa** denas vast kijo moderna umelecka artikli the designos.

Te keraha projekta andre ada tematos (pal športos, umelecka artikli, hobi) šaj rodas popularnone Romen, so **ačhile** popularna vaš oda, hoj sas mašker jekhfeder andre lengeri disciplina (sar športovci, filmova „star“ lavutara, **malľara** the aver

Maškar ajse manuša šaj thovas vaj: Sidonie Adelsburg (**mulľas**, sar has mek **čhaske**, andro **koncentračno** taboris Aušvicate - dokumentarno filmos, o berš 1991), Carmen Amaya (khelel o flamenco), Maria Bako (ungriko filmovo herečka), János Bálász (ungriko **malľaris**, so the irinel **gilutňa**), **Věra Bílá** (**adaďivesutňi Romňi**, so la sako prindžarel, sar **gilľavel**), Philomena Franz (mek **adaďives** khelel the **gilľavel**, andr´oda kamel te sikhavel the te rakhel purano romano folkloris), **Žarko Jovanovič** (lavutaris pal e Serbija), Rosa the Katerina Taikon (soduj **džeňa** andal e Švedsko, Rosa kerel rupune **čeňa**, **angrustľa**, e Katerina irinel e literatura vaš o **čhave**), the aver

Maškar o Roma, so len prindžaren andre **calľ** luma, perel the: Yul Brynner, E daj Tereza, Pablo Picasso, Ava Gardner, Clark Gable, Charlie Chaplin, Django Reinhardt, Manitas de Plata, Michael Caine, Bill Clinton, the aver¹¹

Dikh tiš: Romane manualna **buťa** the savi **buťi** o Roma keren (sera 45)

E **buťi** andre trjeda 1

E meta: Te **sikhľol** o lava, save sikhaven pro manušengere hobi, so le manušen interesinel, the mek te **malľarel** o **čitri** / te irinel charno tekstos pal oda tematos.

Vaš o berša: 4–14 O **džanľipen**: A1

E metoda:

1. Phenen le študentenge o lava, so sikhaven pr´oda, so o manuša rado keren (športi, kompjutri, save “bavišagi” rado bavinen the aver).
2. O študenta phenen, soske ola aktiviti rado keren, pre **tabuľa** irinen ajse lava, so karakterizinen ola aktiviti.
3. Terneder študenta **malľinen** o **čitri** – pal odi aktivita, so rado keren (the irinen telal, sar es odi aktivita vičinel – korkore abo pal e **tabuľa**).
4. Phureder študenta irinen loke sentenciji pal oda, savi aktivita keren jekhradeder – thoven andre the ola lava, so hine pre **tabuľa**.

¹¹ Viz Ian Hancock, *We are the Romani people*, (Amen Roma sam) Hatfield, Hertfordshire: University of Hertfordshire Press, 2002, s.127–138.

E **buti** andre trjeda 2

E meta: Te džanel o informaci pal ajse Roma, so **ačhile** popularna vaš oda, hoj andre peskeri disciplina **ačhile** jekhfeder – sar bašaviben (lavutara), umelecka aktiviti, športos the aver (dikh o nava, so hine irinde opral).

Vaš o berša: 10–14   O **džan'ipen**: B1/B2

Te rakhel o **džañibena** pal o dživipen, abo so baro kerde bare manuša abo grupi, šaj keras diferentna formi, sar projekta, prezentaciji the irinde **buťa**.

HOBI THE UMELECKA ARTIKLI

		A1	A2	B1	B2
O A C H A L I B E N	T E P E S U N E L	Džanel te arakhel anglune lava so sikhaven pro športi the aver aktiviti, so o manuša keren sar rekreacija andre proroda, peskere hobi, the so rado keren pal e bući, the o aktiviti sar teatros, te študinel o bašaviben abo te khelel, the achalol lenge.	Džanel te achalol anglune momenti andre loke vakeribena andre trjeda, choč ola vakeribena hine pal o hobi abo so pes kerel pal e bući, save aktiviti keren aver čhave abo andre aver štati. Džanel te achalol loke inštrukciji, sar te bavinel. Džanel te achalol anglune momenti, te šunel, sar diferentnones o manuša kernas hobi čirla the adadžives.	Džanel te achalol anglune momenti, te šunel o vakeriben pal o športos, bašaviben, filmi abo aver aktiviti, so pes keren, sar skončinel e škola. Džanel te achalol anglune momenti te šunel pre kazeta abo pro video pal o ačhiben, sar športovno mariben, konzertos, mulatšagos abo aver akcija.	Džanel detajlnones te achalol te šunel o vakeriben pal o športos, filmos, teatros abo aver hobi abo aktivita, so pes kerel sar skončinel e škola. Džanel detajlnones te achalol, pal soste hin o vakeriben, te hin andre pal o športos abo kheľiben abo aver aktiviti, so pes keren sar skončinel e škola abo bući.
		Džanel te arakhel lače lava, so sikhaven pro bašaviben, gil'a the kheľiben, so hine tipicka vaš romane mulatšagi the achalol lenge. Džanel te arakhel lače lava, so sikhaven pro aktiviti - hobi, so pes keren khere, sar te khelel o karti, te rodel o lava andre hadanki, the aver, the achalol lenge. Džanel te arakhel lače lava, so sikhaven pro aktiviti, so hine tipicka vaš cirkusis the aver dikhiben vaš o publikos the achalol lenge.	Džanel te achalol anglune momenti andro vakeriben, gilutña abo gil'a (te hine andre frekventimen lava), so vakeren pal o ačhiben abo so vareko predžidil'a. Džanel te achalol anglune momenti andre hadka. Džanel te achalol loke inštrukciji, sar te kerel e fizicko aktivita, sar akrobacija. Džanel te achalol loke inštrukciji, sar te kerel charno dikhiben vaš o publikos.. Džanel te achalol anglune momenti andre diskripcija, so diña e čirlatuñi romañi vuzualno kultura vaš adadživesutno umelecko bući the designos.	Džanel te achalol anglune momenti, te šunel o vakeriben pal tradično aktiviti, so kernas romane čhave. Džanel te achalol o vakeriben, te hin andre leste sar e inšpiracija ajse aktiviti, so keren romane čhave, the achalol, soske pes ajse aktiviti keren. Džanel te achalol anglune momenti, te šunel o vakeriben pal oda, so nevo dine o Roma (adadžives the čirla) andro umelecka buća (sar te kerel chartiko bući, bašaviben, te malñinel the aver)	Nane vaš leske pharo te achalol, te šunel o vakeriben maškar phureder džene andal e famelñja pal oda, save aktiviti pes čirla kernas andre romañi komunita. Džanel detajlnones te achalol, te šunel, sar vareko vakerel pal oda, sar kerelas športos, abo bašavelas, khelelas vaš o publikos the aver. Džanel detajlnones te achalol, pal soste hin o vakeriben, te džal pal o športos abo kheľiben abo aver aktiviti, so pes keren, sar skončinel e škola abo bući. Džanel detajlnones te achalol e informacija pal oda, so nevo dine o Roma vaš umelecka aktiviti (bašaviben, kheľiben, sar malñinen).
	T E P E S G E N E L	Džanel te arakhel lače lava, so sikhaven pro športi, hobi the aver aktiviti, te hine irinde pro špecijalne l'flora, plagati abo andre charno loko tekstos, the achalol lenge.	Džanel te genel charne loke teksti (vakeriben, internetovo tekstos, the aver), so vakeren pal o ačhiben abo pal e aktivita, so pes kerel sar skončinel e škola abo bući (sar koncertos, kolektivno bavišagos, the aver), the achalol, vaš soske hine lače.	Džanel te genel o teksti pal športovno abo umelecka aktiviti, so pes keren, sar skončinel e škola abo bući – če te džanel anglal, save anglune lava andre ela the achalol len.	Džanel te genel o detajlno hiros abo kriticko pheñiben pal e športovno abo aver akcija, so pes kerelas pal e bući sar hobi, the achalol, soske hin ajso. Džanel te genel detajlna inštrukciji pal peskero hobi abo pal aktivita, so rado kerel, the achalol, so hina andre.

	<p>Džanel te arakhel lače lava, so sikhaven pro giľa the kheľbena, pal tipicka kherutna hobi – aktiviti, so o manuša rado keren, the kheľben vaš o publikos, te pal lende genel andro špecijalna ľlora, plagati abo andre loko tekstos, the achalol, so hin andre.</p> <p>Džanel te arakhel lače lava, so sikhaven pro športi, so hine andre leskero /lakero dživipen anglune (sar boksos, fotbalıs, brusleňis, the aver).</p>	<p>Džanel te genel charne teksti, so sikhaven, save aktiviti kerenas o čhave čirla, the achalol, vaš soske has lače.</p> <p>Džanel te genel charno tekstos pal tipicko aktivita, so kerel romano čhavo, te dživel andre umelecko famelľja (kerel vaj bašaviben, kheľben, vaj aktiviti vaš o cirkusis, the aver), the achalol, vaš soske hin lače.</p> <p>Džanel te genel charne loke teksti (o vakeriben, internetovo tekstos, the aver), te phenel pal športovno ačhiben (sar fotbalovo mariben, mariben andro boksos, the aver), the achalol, vaš soske hin lače.</p>	<p>Džanel te genel o teksti pal oda, save aktiviti keren o Roma, sar mariben andro boksos, abo pal o umelecka dikhibena vaš o publikos (sar te pes gilavel, bašaviben, teatros, cirkusis, the aver) - te šunde anglal, save neve lava andre ena.</p>	<p>Džanel te genel detaljno informacija pal oda, save aktiviti hine tipicka vaš rmaňi komunita the achalol, vaš soske hine lače.</p> <p>Džanel te genel detaljno calodživipnaskero tekstos pal popularno športovcos, maľaris, filmovo „čercheňa“ lavutaris, the aver popularno dženo, so les hin romano kokal.</p>
--	--	---	--	--

HOBI THE UMELECKA ARTIKLI

		A1	A2	B1	B2
O V A K E R I B E N	V A K E R D O	Džanel te phenel gestenca, mimikaha, the anglune lavenca the loke frazijenca pal hobi abo e aktivita, so rado abo narado kerel. Džanel te phenel anglune lava the loke fraziji /sentenciji, the phenel pale pro phučibena pal oda, so rado kerel, andre save sužeži abo športovna maribena abo aver akciji imar sas (sar športovno akcija, filmos the aver)	Džanel te phučel loke phučibena pal oda, sar andro teatros abo andro bavišagos - džanas o ačhibena jekh pal aver, te džanel te phenel pale. Džanel te phučel loke phučibena pal o filmos the džanel tiš te phenel pale. Džanel te phučel loke phučibena pal hobi, so pes keren sar skončinel e škola the džanel te phenel pro ajse phučibena pale.	Džanel te diskutinel pal oda, so les interesinel, pal hobi the aktiviti, so pes keren pal e buči abo pal e škola the pal umelecka aktiviti. Džanel spontanones te phenel pale andre diskuzijampal temata, so lačhes prindžarel.	Džanel d'ind'ardes the andro detajli te diskutinel pal oda, sar angluno hin te kerel športi, hobi, the aver aktiviti, so pes keren pal e buči abo pal e škola. Džanel spontanones the bijo barijeri te džal andre diskuzija pal oda, soske hine ajse aktiviti (choč diferentna) lačhe the so lačho amenge anen andro dživipen.
	I N T E R A K C I J A	Džanel te phenel vastenca, mimikaha abo anglune lavenca the loke frazijenca abo sentencijenca, te sikhavel pro hobi, aktiviti abo športovna maribena, abo aver aktiviti, so pes keren, sar skončinel e škola abo buči, andre save imar gejl'as.	Džanel te phučel loke phučibena pal špecificka aktiviti, so rado keren o manuša andre leskeri famel'ija abo khere, the džanel te phenel pre ajse phučiena pale. Džanel te phučel loke phučibena pal tradična aktiviti, so rado kenas romane čhave čirla, the džanel tiš te phenel pale. Džanel te vakerel pal oda, so rado kerel, sar skončinel e škola.	Džanel te diskutinel pal phučibena pal športovna abo scenicka aktiviti, džanel tiš te phenel pro ajse phučibena pale.	Džanel spontanones the bijo barijeri te džal andre diskuzija pal tipicko romaňi aktivita the te phenel pale, te lestar phučen aver džene, džanel tiš te thovel peskere argumenti, soske pal oda gondolinel avka the avka.
	O R A L N O D U M A	Džanel te phenel o lava, so sikhaven pro aktiviti, so pes keren sar skončinel e škola, the save kerel rado.	Džanel te phenel but fraziji the loke sentenciji, kana vakerel pal o hobi abo aktivita, so kerel rado.	Džanel te phenel sar paňi, te phenel charňi informacija pal oda, so pes kerel angle varesavo dikhiben (školno avrisikhaviben, koncertos, the aver). Džanel te del charňi дума pal oda, so pes kerel angle športovno mariben the pal oda, sar oda mariben džal'as). Džanel te del charňi дума pal konkretno aktivita abo hobi.	Džanel detajlnones the d'ind'ardones te vakerel pal o aktiviti, so rado kerel, the džanel the te argumentinel, vaš soske hine andro leskero dživipen anglune, sar džanel buter pal o dživipen, sar te kooperinel evre dženenca, the aver.

		<p>Džanel te phenel o lava, so sikhaven pro aktiviti, save keren buterdžene khere abo andre komunita.</p>	<p>Džanel te phenel buter fraziji the charne sentenciji, te vakerel pal aktiviti, so pes keren sar hobi pal e škola abo pal e buči.</p>	<p>Džanel te del loki duma pal peskere hobi the aktiviti, so kerel, sar skončinel e škola (sar gil'avibnaskero suboris, literarno abo dramatickou grupa).</p> <p>Džanel te del loki duma pal oda, soske hin lači romaňi umelecko aktivita.</p>	<p>Džanel te phenel detajlno prezentacija pal romane aktiviti (tradična, historicka abo adadživesutna) the džanel te argumentinel, soske hine vaš ola džene lače.</p> <p>Džanel te phenel detajlno prezentacija pal oda, so dine romane umelecka aktiviti (sar chart'iko buča, bašaviben, khel'iben, te pes mal'inelas) andro umelecko dživipen.</p> <p>Džanel te phenel detajlno informacija pal popularno romano dženo, so ačhilas jekhfeder andre peskeri specijalizacija (sar bašaviben, filmos, maľarišagos, cirkusova aktiviti the aver)</p>
--	--	---	---	--	--

HOBI THE UMELECKA ARTIKLI

O I R I Š A G O S	Džanel te irinel korkoro abo te dikhel irinde o lava, so sikhaven pro hobi abo aver aktiviti, so es keren andre škola abo sar skončinel e škola.	Džanel te irinel charno tekstos (o lil o e-mailos) – te thovel andre o frekventovana lava – pal hobi abo aktivita, so rado kerel.	Džanel te irinel charno the logicko tekstos pal o hobi abo e aktivita, so o manuša rado keren, the pal oda, soske odi aktivita keren rado.	Džanel te irinel o detajlno tekstos (avka, hoj šaj achaluvas) pal oda, vaš soske hine lače o hobi abo športovna abo kulturna aktiviti, so pes keren pal e škola. Džanel te irinel detajlno hiro pal o hobi, so korkoro imar kerelas.
	Džanel te irinel korkoro abo te dikhel irindo lava, so sikhaven pro aktiviti, so pes keren pal e škola, the savenca pes phirel te sikhavel pes anglo publikos..	Džanel te irinel (te lel peske frekventovana lava) charno tekstos (o lil ano e-mailos) pal romaňi aktivita, so pes kerel pal e škola, the savi krerel rado.	Džanel te irinel loki logicko informacija pal e aktivita sar hobi/ športos /umelecko aktivita, so hin tipicko vaš romaňi kultura abo vaš romane tradiciji. Džanel te irinel loki logicko informacija pal jekh konkretno koter andre romaňi kultura	Džanel te irinel o detajlno tekstos (avka, hoj šaj achaluvas) pal tipicko tradično romaňi aktivita. Džanel te irinel o detajlno tekstos (avka, hoj šaj achaluvas) pal romano popularno dženo, so pes ačhiľa jekhfeder andre peskeri disciplina (sar bašaviben, filmes, maľarišagos the aver). Džanel te irinel o detajlno tekstos (avka, hoj šaj achaluvas) pal oda, so lačo o Roma ande andre evropsko kultura.

Hobi the umelecka artikli					
Džanřipen	Džaňiben		Datumos	Datumos	Datumos
A1		<p>Džanav te rodel lava, so sikhaven pro športi, hobi the aktiviti sar dramaticko umelecko aktivita, giľavipen, bašaviben the a scenicko aktivita.</p> <p>Džanav te rodel lava, so sikhaven pro romano bašaviben, giľa, khelřiben.</p> <p>Džanav te rodel lava, so sikhaven pro aver aktiviti, sar hin andro cirkusis.</p> <p>Džanav te rodel lava, so sikhaven pro aktiviti, so pes keren pal e škola, kana sam imar khere.</p>			
		<p>Džanav te genel the te achalol lava, so sikhaven pro športi the hobi, te hine irinde pre mapa abo plagatos.</p> <p>Džanav te achalol lava, so sikhaven pro bašaviben, dramaticko umelecko aktivita, giľaviben, khelřiben, maľarišagos the scenicka aktiviti pre mapa abo pro plagatos.</p> <p>Džanav te achalol lava, so sikhaven pro športi, hobi the aktiviti, so rado kerav.</p>			
		<p>Džanav te phenel, save športi, hobi the aver aktiviti kerav rado the save kerav na rado.</p> <p>Džanav te phenel pale pro loke phučibena, save športi, hobi the aver aktiviti kerav but (sar choč ča sako kurko).</p> <p>Džanav te phenel pale pro loke phučibena, save aktiviti sar hobi keras amen rado ke amende khere.</p>			

		<p>Džanav te phenel, save aktiviti kerav mire amalenca andre škola, the save pafis, sar skončinel e škola.</p> <p>Džanav te phenel, save aktiviti sar hobi kerav khere the save andre komunita.</p>			
		<p>Džanav te irinel o lava, so sikhaven pro športos the hobi.</p> <p>Džanav te irinel o lava, so sikhaven pro bašaviben, gıfıvıben, khelfıben the aver formı, so peren andre scenicka aktiviti.</p> <p>Džanav te irinel o lava, so sikhaven pro športi the hobi, so kerav andre škola.</p>			

Hobi the umelecka artikli

Džanřipen	Džanřiben		Datumos	Datumos	Datumos
A2		<p>Achaluvav anglune momenti andre loko vakeriben pal o športos, pal scenicko aktivita abo aver aktivita, so pes kerel sar hobi.</p> <p>Achaluvav loke inřtrukciji, sar te bavinel o baviřagos.</p> <p>Achaluvav loke inřtrukciji, so te kerel sar teatros andre trjeda.</p> <p>Achaluvav loke inřtrukciji, sar te kerel fizicko aktivita, sar hin řportovno baviřagos, akrobacija, the aver.</p>			
		<p>Džanav te genel charno loko informacija andro novinki abo pro internetos, so phenel pal řportovno akcija, pal baviřagos abo teatros.</p> <p>Džanav te genel charno, loko tekstos pal baviřaga, so bavinenas o čhave čirla.</p> <p>Džanav te genel charno, loko vakeriben pal romano čhavo, so leskeri famelřja dživelas olestar, hoj sikhavelas varesave aktiviti anglo nipi.</p>			
		<p>Džanav te phučel loke phučibena pal oda, so pes akana ačhel andro teatros (te dikhav pro artisti, so keren), the džanav tiř te phenel pale.</p> <p>Džanav te phučel loke phučibena pal filmes, savo dikhřom, the džanav tiř pre ajse phučibena te phenel pale.</p> <p>Džanav te phučel loke phučibena pal oda, so rado keras, te na sam andre řkola, the džanav tiř pre ajse phučibena te phenel pale.</p> <p>Džanav te phučel loke phučibena pal oda, save aktiviti keras andre miri famelřja rado, the džanav tiř pre ajse phučibena te phenel pale.</p> <p>Džanav te phučel loke phučibena pal oda, save tradična aktiviti kerenas romane čhave čirla, the džanav tiř pre ajse phučibena te phenel pale.</p>			
		<p>Džanav te phenel, savo hin miro hobi abo jekhfeder aktivita.</p> <p>Džanav te phenel, save ajse aktiviti (hobi) sikhřřom khere.</p>			
		<p>Džanav te irinel e karta, andre savi charnes irinav pal řportovo mariben, abo filmovo abo aver dikhiben, so dikhřom.</p> <p>Džanav te irinel duj trin sentenciji pal oda, so rado kerav, sar skončinel e řkola.</p> <p>Džanav te irinel duj trin sentenciji pal miro jekhfeder hobi, so kerav khere.</p>			
	B1		<p>Achaluvav anglune momenti, te řunav o vakeriben pal řporti abo umelecka aktiviti (teatros, bařaviben, gilři, dikhiben, the aver).</p> <p>Achaluvav anglune momenti andro filmes pal o řportovcos abo artistas.</p> <p>Achaluvav anglune momenti, te řunav o vakeriben pal aktiviti, so kerenas o romane čhave čirla, te kampelas te sikhřřol pro artistas abo lavutaris.</p>		
		<p>Džanav te genel informacija pal řportovno abo kulturno ačhiben.</p> <p>Džanav te genel charři informacija pal oda, savo dživipen predžidřřa o popularno romano řportovcos abo umelcos.</p>			
		<p>Džanav te diskutinel pal oda, so rado kerav, save hobi man hin the sar ola aktiviti kerav.</p> <p>Džanav te phenel pale pro phučibena pal mire hobi, so rado kerav.</p> <p>Džanav te phučel pal řpecijalno sikhřřuviben, so avre dženeske kampelas te řtudinel, kaj te avelas mařkar jekhfeder andre peskeri řportovno abo aver disciplina (bařaviben, mařariřagos, gilřavipen, teatros, the aver).</p>			
		<p>Džanav te vakerel pal oda, so kempel te kerel anglo ačhiben, sar hin teatros andre řkola.</p> <p>Džanav te del loki duma pal miri aktivita, so rado kerav sar hobi.</p> <p>Džanav te del loki duma pal mire aktiviti, sar skončinel e řkola.</p> <p>Džanav te phenel loki informacija pal filmovo abo aver dikhiben abo pal řportovno mariben, so dikhřom.</p> <p>Džanav te del loki duma pal oda, so diřa e romaři kultura vař e evropko kultura (andre bařaviben, mařaripen, khelřiben, the aver).</p>			
		<p>Džanav te irinel o řil pal mire hobi.</p> <p>Džanav te irinel e deskripcija, sar dičholas e řportovno abo kulturno ačhiben, kaj somas the so dikhřom.</p>			

Hobi the umelecka artikli

Džanřipen	Džaňiben		* Datumos	** Datumos	*** Datumos
B2	→ 	<p>Achafuvav o detalji, te šunav o vakeriben pal konkretno športos abo kulturno ačhiben.</p> <p>Achafuvav, te vakereľ varesavo dženo, so ačhiľa popularno andre peskeri disciplina – športovno abo kulturno.</p> <p>Achafuvav o vakeriben pal o dživipen, so predžidĩľa varesavo popularno manuš (vaj andal o športovno abo kulturno luma).</p> <p>Achafuvav o vakeriben pal oda, so o manuš rado kerelas, save hobi abo aktiviti (kulturna abo športovna), the so ola aktiviti dine andre leskero dživipen.</p>			
		<p>Džanav te genel e informacija pal športovno ačhiben andre novinki abo pro internetos.</p> <p>Džanav te genel e biografija pal ajsa manuš, so calo peskero dživipen kerelas vareso baro andro športos abo e kultura.</p> <p>Džanav te genel o vakeriben andal o športovno abo kulturno sfera.</p>			
		<p>Džanav te diskutinel pal oda, soske o hobi hine anglune the so me rado abo na rado kerav.</p> <p>Džanav te diskutinel pal diferentna aktiviti, sar hin športos, bašaviben, teatros, the aver the pal oda, so dine le manušen, so len aktivnones keren.</p> <p>Džanav te phenel pale pro phučibena pal tipicka romane aktiviti, sar so pes kerel andro cirkusis, te giľavel, te kheleľ, the aver.</p> <p>Te amen keras pro rojektos abo pre prezentacija, džanav te diskutinel pal o tematos „ športovna abo kulturna aktiviti“ the džanav te rodel maškar o informaciji anglune.</p>			
		<p>Džanav te del bareder дума le detaljenca pal o aktiviti, so rado kerav, šaj phenav, sar me sikhľuvav, kana, so mange kij ´oda kempel, the aver the soske hine ola aktiviti vaš mange bare (so man den).</p> <p>Džanav te del bareder дума pal o metodi, sar te hazdel opre o talentovana romane čhave andro športos, khelřiben, giľavipen the aver aktiviti.</p> <p>Džanav te phenel bareder informacija pal oda, so diňa e romaňi kultura vaš evropko kultura.</p> <p>Džanav te del bareder дума pal romano manuš, so ačhiľa popularno (maškar jekhfeder) andre peskeri kulturno abo športovno aktivita.</p>			
		<p>Džanav te irinel pal športovna abo aver aktiviti, so pesk keren, sar skončinel e škola, so rado kerav, the džanav te phenel miri godř pal oda, so man ola aktiviti dine.</p> <p>Džanav te irinel detejľno informacija pal oda, so me korkoro predžidřľom andre kulturno abo športovno sfera.</p> <p>Džanav te irinel detejľno informacija pal tipicko abo tradično – vaj kulturno vaj športovno – aktivita, so keren o Roma.</p> <p>Džanav te irinel pal oda, so dine o Roma andro šporots abo kultura.</p> <p>Džanav te irinel pal romano manuš abo pal manuš, so les hin romano kokal, so ačhiľa popularno andre športovno sfera abo andre kultura – sar maľaris abo andro khelřiben, bašaviben the aver.</p>			

Dothoviben 1

E **god'i**, so del o Komitetos le **miñistrenca** khatar o štata, so hine andre Evropsko Rada n. R (2004) 4 pal o **sikh'luvipen** vaš romane **čhavore** andre Evropa.

(Ila les o Komitetos le miñistrenca andro d'ives 3-to februaris 2000 pre 696-to bešt'ipen le zaačhadenca vaš o miñistra)

O Komitetos le miñistrenca, pal e **god'i** andre lekh 15 koter b andro Statutos, so il'a e Evropsko Rada,

duminel, hoj e Evropsko Rada kamel buter te **jekhetañarel** pengere manušen, the hoj aja meta šaj keren **ča** jekhetane dromeha andro **sikh'luvipen**;

džanel, hoj igen kampil te thovel neve **god'a** andro **sikh'luvipneskere** strategiji vaš o Roma, so dživen andre Evropa, nekhbuter te džanas, keci manuša maškar lende hine na gramotna, abo **ča čepo** gramotna, but študenta, so na phiren avri savore berša andre škola, **čepo** študenta, so phirenas andre škola the hin len primarno **sikh'luvipen** the o problema, hoj o **čhavore** andre škola na phiren sar kampil savore **d'ivesa**;

konstatinel, hoj o problema, so hin le Romen andro **sikh'luvipen**, baronas andre **polítika** pal o **sikh'luvipen** andro but berša pale, bo ajsi **polítika** anelas e asimilacija, abo e segregacija vaš o romane **čhavore** andre škola, **ča** vaš lengero „socialno the kulturno hendikepos“;

duminel, hoj na **lačho** Romengero postos maškar evropska kompaniji našti avel aver, te romane **čhavoren** na ela **čačipen** avka, sar sakones, pre jekh šanciji andro **sikh'luvipen**;

duminel, hoj romane **čhavorengero** **sikh'luvipen**, kampil te jel prioritata andre štatno **polítika** predal o Roma;

džanel, hoj o **polítiki**, so dikhen pal o problema, so hin le Romen andro **sikh'luvipen**, kampil te avel kompleksna, he kampil lenge te dikhel pal o **čačipen**, hoj andre problematika andro **sikh'luvipen** vaš o romane **čhavore** hin buter aver faktora the dikhibena, ekonomicka, socialna the kulturna aspekta, the le maribnaha mujal o rasismos the e diskriminacija;

džanel, hoj andre **polítika** pal o **sikh'luvipen** vaš romane **čhavore** kampil tiš te phandel aktivno **sikh'luvipen** vaš phureder manuša the e **polítika** andro špecialno **sikh'luvipen**;

duminel, hoj avka sar hin dokumentos pal o **sikh'luvipen** vaš o romane **čhavore**, so hin **čačo** vaš o štata andre Evropsko unija (e **god'i**, so del e Rada the o **miñistra**, so bešenat andre Rada andro **d'ives** 22. majos 1989, 89/C 153/02 pal oda, sar te del o vast, kaj o romane **čhavore** the travelerengere **čhavore** te phiren mištes andre škola), kampil te kerel ajsi dokumentos, so les ela **čačipen** andre savore štata andre Evropsko Rada;

džanel pal Ramcovo dovakeriben, so **zaačhel** cikne naciji the Evropsko charta pal o regionalna **čhiba**, abo o **čhiba**, so lenca vakeren, **ča** nacijengere cikņipena;

dikhel pal e **god'i** n. 563 (1969) the 1203 (1993), so diña o Parlamentno **sgej'ipen** khatar e Evropsko Rada, savi phenel pal baro **kamplišagos** andro **sikh'luvipen**, so kampil le Romenge andre Evropa;

džanel e **god'i** n. 125 (1981), 16 (1995) the 249 (1993) the e **god'i** n. 11 (1995) so diña o Kongresos thaneskre the regionalne organenca pal Romengeri situacija;

džanel e **god'i**, so hiñi phend'i pal e **polítika** vaš o manuša n. 3 la Evropsko komisijatar pal o mariben le rasismoha the **bibachtal'ipeneha** (na manušibneha) mujal o Roma andre Evropa;

džanel e aktivita, so kerel e Rada vaš kulturno **jekhetañi but'i** (CDCC) avka sar phenel o dovakeriben n.125 (1981) the tiš o hiros „O Roma the o travelera“ (1985), reevidimen andro berš 1994 (O Roma, o travelera, **diña** avri e Evropsko Rada);

dikhel mištes pro memorandumos, so kisitinda o Komitetos le ekspertenca vaš e romaňi komunita, savo dine nav, o Dokumentos pal o sikhľuvipnaskeri politika vaš romane čhavore: „strategicka segmenta andre sikhľuvipnaskeri politika vaš romane čhavore andre Evropa“ (MG-S-ROM (97) 11),

del e godi, kaj o rajaripena andal o partnerska štati andre realizacija, sar kerena peskere sikhľuvipneskere politiki:

- te likerem so has dovakerdo, the hin phendo andro dothoviben andre aja godi;
- te pal o dovakeriben phenen štatne organenge andro peskere štata.

*****

Dothoviben kije **godi** n. R (2000)4

So hin angluno andre sikhľuvipnaskeri politika vaš o romane čhavore andre Evropa

1. O Štruktury

1. Sikhľuvipnaskeri politika vaš o romane čhavore našti jel bijal o materialno zaačhiben, the kempel tiš o fleksibilna štrukturi, kaj avela te dikhel diferencija andre romaňi populacija andre Evropa, the dikhen pal o čačipen, hoj hin partiji Roma, so phiren than thanestar, abo andro berš varesavi vrama bešen pro jekh than. Andre ada dikhiben bi kampelas te duminlel pal distančno sikhľuvipen, andre savo avena neve komunikačna tehnologiji.
2. Kempel bareder apelis pre koordinacija andro maškarmutne, nacijkere, regionalna the thaneskere džanľipena, te e zor na avel na sistemovo, the te zoralol jekhetani bući.
3. Vaš oda kempel, te o miňisterstva pal o sikhľuvipen khatar partnerska štata dikhen ada phučiben vaš romane čhavore sar špecialno.
4. Kaj o romane čhavore te šaj sikhľon, igen kempel te bararel o sistemas imar anglal e škola, savo avela the vaš ala čhavore.
5. Špecialno dikhiben kempel tiš andre komunikacija le dajenca, le dadenca, odoj šaj den o vast o manuša khatar e komunita, avka bi elas tiš vaš o manuša šancija pre bući. Kempel te del le dajenge, le dadenge konkretna informaciji the o goda pal oda, sar angluno o sikhľuvipen hin, the save mehanismi len šaj den o vast, te džana o famelji pro amtos andro foros, o gav. Kempel o achalben maškar e famelja the e škola. Te le dajen the le daden nane o informaciji, jon korkore nane avri sikhľarde (varekana šaj aven the na gramotna) palis lengere čhavore na mištes peren andro sikhľaripneskero sisitemos.
6. Kempel te kerel lače uprehazďipnaskere štrukturi, save dena romane čhavoren jednaka šanciji, sar avren čhavoren andro školi, the oda anglunes pozitivno dromeha.
7. Partnerska štata hine bantimen upre, te den o materialno zaačhiben pre realizacija, andro politiki the nevo dikhiben, save kerena cikneder e bibacht maškar romane čhavore the o čhavore khatar e majorita.

II. Sikhľuvipnaskere štrukturi the sikhľuvipnaskero materialos

8. Sikhľuvipnaskere politiki vaš romane čhavore kempel te realizinel maškar bareder interkulturalna politiki the te dikhel pre diferencija andre romaňi kultura the na lačo postos, savo hin le Romen andre Evropa.

9. Sikhľuvipnaskerre štrukturi sar jekh koter the o sikhľuvipnaskero materialos, vaš oda musaj andre koncepcija te dikhel, pal kulturno identita, so hin le romane čhavoren. Andro sikhľuvipnaskere materiala kempel te thovel e romaňi historija the e kultura, kaj te hazden opre e romane čhavorengeri identita. Kempel tiš te šunel le manušen khatar e romaňi komunita, sar pen kisitinen sikhľuvipnaskere materiala pal Romengeri historija, e kultura the e čhib.
10. Kajča kempel te dikhel partnerska štata, kaj pro agor olestar te na avelas o programos ča vaš romane čhavore, bo palıs bi predal lende šaj kerenas špecialna trjedi.
11. Partnerska štata tiš šaj den o vast, sar pen kisitinen sikhľuvipnaskere materiala pal imar prindžarde metodi, save dena o vast le kantorengre andre lengeri sakodıvesutňi buťi le romane čhavorenca.
12. Andro štata, kaj vakeren romaňa čhibaha, kempel te del romane čhavorengre e šancija, te šaj sikhľon andre dajengeri čhib.

III. Sar te kidel avri le kantoris the so leske kempel te džanel

13. Hin angluno, te le manušen, so sikhľarena, hin špecialno džanľipen the džanľiben, the te absolvinen špecialno angluňi buťi, te feder te achalon romane čhavoren. O sikhľuvipen, kaj sikhľona o romane čhavore, kempel te ačhel dureder andro normalno sikhľuvipnaskero sistemos.
14. Kampelas bi, kaj romaňi komunita ajse sikhľuvipneskere štrukturi te kerel jekhetanes le ekspertenca, the te del o informaciji the le manušen, so sikhľarena.
15. Kempel tiš te sikhľaren the te lel pre ajsi buťi le manušen khatar e romaňi komunita.

IV. Kidas upre the dikhas pal o informaciji

16. Andre partnerska štata kampa te del o vast inovativno rodkeribnaske/cikne projektengre, te thaneskere kampľišaga šaj kerenas avka, sar andro than kempel. Pal oda, sar oda kerde, kempel te phenel buter manušenge.
17. So the sar pes kerel andro sikhľuvipnaskeri politika, pal oda kempel mištes te dikhel. Savore subjektengre, so hine phandle andro romane čhavorengero sikhľuvipen (školska amti, o kantora, o daja, dada, na rajaripenkere organizaciji) kempel te del o vast, te šaj dikhen pal o procesis, the so has kerdo.
18. Andro dikhiben pal sikhľuvipnaskeri politika vaš o romane čhavore kempel te dikhel pro but kriterija, jekh hin manušeskero the socialno bararipen, o dikhiben na kempel te dikhel ča pre oda, sar phiren o čhavore andre škola, the keci lendar na phirenas andre škola savore berša.

V. E konzultacija the e koordinacija

19. Sako štatos kempel te del o vast savore serenge (o miňisterstvos pal o sikhľuvipen, školska amti, romane famelfiji the o organizaciji) sar pes kisitinel, realizinel the dikhel pal sikhľuvipnaskeri politika vaš o Roma.
20. Andre ajsi buťi kempel te vičinel le manušen khatar romaňi komunita, anglunes vaš oda, te avel lokeder e komunikacija le Romenca, la majoritaha the le

školenca, the te na aven o konflikta andre školi; oda kempel te kerel andro calo školno sistemas.

21. O Miñisterstva pal o sikhľuvipen kampen te dikhel pal oda, te den lačhe, the buter informaci sar phenel o punktos I. andre **stať 3**, the te del o vast andre koordinacija the bareder **buťi** savore serenge, the te dikhel, te penge den o informaci o organa, so dikhen pal o sikhľuvipen pre diferentna posti.

22. Kampela, kaj o partnerska štata hazdena opre, kaj o kantori maškar pende vakeren: te den o džaňibena the lačhe droma jekh avreske.

Dothoviben 2

E Varšavsko deklaracija

Amen, šerale khatar o štata the o rajaripena, so hine andre Evropsko Rada, save avle pre trito summitos andre Varšava andro d'ivesa 16. the 17. majos 2005, anas o čačipen pal o jekhetañiben andre Evropa, savo andre historija mek šoha na has. Jekh nevo drom te avel e Evropa phundradí, bijal o barieri, kampil te dikhel pal jekhetañi kvalita, savi kampil te thovel andro Statutos andre Evropsko Rada, oda hin e demokracija, o zaačhiben vaš le manušengere čačipena the o štatos, kaj hin le manušen o čačipena.

Le summitostar andre Vidña (1993) the andro Štrasburkos (1997) e Rada bariľa the ada d'ives hine lakere partnera šaj phenas, hoj savore štata khatar e Evropa. Mištes džanas, hoj bari butí andre kerďa o Parlamentno sgejlípen the o Kongresos thanengere the regionalne organenca. Užaras, kana ela andre Evropsko Rada the o Bělorusko.

Šovardeš berš pal o dujto baro mariben, tranda berš pal oda, sar has tele irindo o Helsinsko agorutno aktos, bišthepandž berš, sar ačhiľa e nevo politicko trendos Solidarita, the dešthepandž berš sar has čhidí tele e berlinsko fala, das baro holdos savorengere, ko pen marenas vaš feder achalíben maškar o manuša the vaš oda, buter štata lošal'on bareder zaačhibnastar, so len del e demokracija. Ada d'ives e Evropa phenel politicko filozofija pal o partnersko butí the komplementarita, the le maškarthemutne čačipeneha kamel but diferenciji.

The akana tiš džanas pal o konflikta, so hine andre varesave kotera pro evropsko kontinentos, o konflikta šaj anen o rizikos andre bezpečnosť, jekhetañiben the stabilno demokracija andre partnerska štata, so peren andre Evropsko Rada, the le manušen, kaj o konflikta hine, na den smirom. Jekhetaña butaha rodaha o achalíben the politicka dovakeribena, te avel sa pal o maškarthemutna normi the o čačipena.

Ada summitos amen del šancija te sikhavel, hoj das paťiv the líkeras jekhetane manušengere normi (so lačho, so nalačho) the regulí, save džan avri kahatar evropsko, kulturno, krest'ansko the humanisticko purano barvalípen – jekhetano the paš oda diferentno. Zoral'ola tiš politicko mandatos so hin la Evropsko Rada the dela šancija mek buter te bararel jekhetañi stabilita the dživipen bijal e bibacht andre vrama, kana la Evropa užaren neve the bareder probi the o bibachtalípen, save kamen jekhetañi the efektivno reakcija.

Akana šaj dikhas pre ala probi the šaj džas dureder andre butí, sar te kerel jekhetañi Evropa, pal oda, so savore paťas, the interesinel amen, avka, hoj zoral'araha e solidarita maškar partnerska štata. Dureder daha o vast andre butí le regionenge paš amende the avre koterenge andre luma.

1. E Evropsko Rada dureder kamela te dikhel pal peskeri primarno meta, oda hin, hoj zaačhela le manušengere čačipena, e demokracija the čačikano (pravno) štatos. Savore lakere aktiviti musaj te dikhen aja primarno meta. Phenas, hoj bararaha ala regulí, te šaj e realizacija džal andre savore partnerska štata. Paš oda, sar phenaha pal o regulí, kamas, te avel la Evropsko Rada bareder lav, bo hiñi akčno mehanismos andre

evropsko jekhetani bući andre savore phandlipena. Tiš kamas dureder te koordīninel e aktivita, so kerel e Evropsko Rada, te aven o štrukturi the o metodi andre bući feder, te hine buter transparentna the efektivna, te e Evropsko Rada, andre Evropa, savi džal neve dromeħa, šaj kerel ajsi bući sar kempel.

2. Hin angluno, te avel andre praksija o Dovakeriben pal o zaačhiben vaš manušengere čačipena the primarna phundradipena (šlobodi) the efektivno bući, so kempel te kerel o Evropsko sudos vaš manušengere čačipena, lenger o lav hin angluno, andre formulacija, sar den o vast, the phenen pal o standarda pal manušengere čačipena. Vaš oda kamas andre vrama, so maj avela, te realīzinel kompleksno suboris le zaačhibnenca vaš savo hazdle o vast, pro 114. beštīpen so has le Komitetos le miñistrenca, o suboris dikhel buter kauzi, save rodkerel avri o Evropsko sudos vaš manušengere čačipena, the kamas sigeder e ratifikacija andro protokolis 14. kijo upreder irimen Dovakeriben, avka te les hin pravno čačipen. Dureder kidl'am avri e grupa le ekspertenca, save duminena pal kompleksno strategija, savi but berš pal peste anela efektivno fun kčno sistemas, the andre strategija dikhena perše god'a khatar o protokolis n.14 the aver god'a, save has ile andro majos 2004.

3. Duminas, hoj čačikañi demokracija the lačho dikhiben pal manušengero dživipen andre savore kotera, hine anglune indiciji, mujal o konflikta, den zor andre stabilita the den o vast andro ekonomicko the socialno uprehazdlipen. Kempel len tiš vaš e stabilita maškar o manuša, save dživen the keren bući, the avka kamen te dživel the te phirel andre bući the aver berša, so avena. Kija ala meti šaj džas ča akor, te o manuša andre komunita korkore avena aktivna. O partnerskone štatenge andre Evropsko Rada vaš oda kempel te arakhel the te bararel efektivna the transparentna demokratska inštituciji, the o inštituciji džanena, save len hin kompetenciji, andre manušengere kamplišaga, the andre oda, so savore manuša kamen. Imar avla e vrama, te andre Evropsko Rada das maksimalno zor andre ala meti. Paš oda amen dela o vast, te keraha o Forumos vaš e demokracija, savi avela andre aver berša.

4. Phenaz, hoj dikhaha pal o reguli andro čačikano (pravno) štatos andre savore kotera pro evropsko kontinentos, paš oda kamas te dikhel o potencialos, so hin la Evropsko Rada, te keras o standarda, the dikhaz lakeri bući, andro maškarthemutno pravno čačipen. Paš ala lava phenaz, hoj igen kempel funkčno judikatura andre partnerska štata. Kamas te bararel jekhetani bući andre Evropsko Rada, te feder bajinas pal o manuša khatar o partnerska štata, the mištes keras e bući pre caloevropsko džanlipen , avka sar hine o meti andro Statutos pal e Evropsko Rada.

5. Kamas te thovel andre praksija oda, vaš soste hazdl'am o vast, sar partnera andre Evropsko Rada. Kija oda kempel lačho dialogos maškar partnerska štata, save phende, hoj dena e zor andre demokratsko diskuzija the čačikano (pravno) štatos, dikhena, so has mištes kerdo, vakerena pal lače metodi, the dena o vast, te džan andre praksija, oda amen, dureder kamas. Kamas, te o dovakeribena khatar e Evropsko Rada len sar peskere so nekhbuter štata, dikhaha pal lengeri realizacija, te hine feder jekhetane standarda andro zaačhiben pal manušengere čačipena, e demokracija the čačikano (pravno) štatos.

6. Daha o vast andre evropsko jekhetaniben, la identitake, save terd'ona pre jekhetano dikhiben, daha paťiv amare jekhetane purane barvalipnaske the la kulturno diferencijake. Phenaz, hoj amari diferencija anela avre manušenge e chasna, oda tiš oleha, hoj daha o vast andre politicko diskuzija the andro dialogos maškar o kulturi the Devleskere paťavibena. Kamas dureder te kerel e bući andre problematika pal cikne naciji, the oleha te bararel e stabilita andre demokracija. Te avel feder manušiben maškar o manuša andre Evropa daha o vast maškar manušengere kontakta, phenaha jekh avreske pal lače metodi, te džal pal oda, sar o manuša šaj džan phundrade dromenca pre evropsko kontinentos, te keras jekhetani Evropa.

7. Kamas andre amare štata maškar o manuša o jekhetaniben, the oda šaj avel akor, te len avena jekh socialna čačipena, maraha pen, te o manuša na dživen pro na lačho socialno postos, the bajinaha pal o manuša, so len nane zor, korkore pal pende te

bajinel. Phenas hoj e Evropsko socialno charta hiñi igen angluñi, the kamas, kaj la te avel bareder zor, te džal pal socialno politika andre amare štata. Kamas te bararel jekhetañibena andre amare štata maškar socialna the kulturna dikhibena, the andre sikhľuvipnaskero the zdravotno dikhiben.

8. Kamas mištes te dikhel andre amare štata, te o manuša pal peste na daran, the paš oda te likerel le manušengere čačipena the primarna phundradipena (šlobodi) the amare aver maškarthemutne phandlipena. E Evropsko Rada tiš dureder ela aktivno andro mariben mujal o terorismos, savo nekhbuter marel tele e demokracija, the našti vaš leske ñikda šoha rakhlas lačo lav, the ñisavi kultura les našti dikhel, sar vareso pozitivno. Tiš pen maraha la korupcijaha, la orgaňizimen kriminalitaha, tiš sar pen den o melale love maškar o manuša, la finančno kriminalitaha, mujal o biznisos le manušenca, kompjuterovo kriminalita, the oleha, te o eksperta džanen vareso nevo, the aver manuša lenge čoren lengere goda, abo te čoren o techňicko džanlipen. Vaš ada savoro amen kamas te marel, the zaačhaha ala barvalipena, save pačas.

9. Igen zorales phenas, hoj na kamas ñisave formi kaj hin bibachtalipen maškar o manuša the e diskriminacija, anglunes ajse, kaj hin dikhlo či o manuš hin murš, abo džuvľi, pal manušeskeri rasa, sar pačal le Devles, andre oda perel the o antisemitismos the islamofobija. Mek jekhvar phenas, hoj andre Evropsko Rada kamas te bararel o reguli the lače mechaňisma, save dikhen e meta, hoj maškar o manuša na avela e diskriminacija. Andre peskere štata dikhaha pal e politika, te hin savoren jekh šanciji, the mek buter kamaha jekh šanciji maškar o džuvľija the o murša, andre savore kotera andro dživipen. Maraha pen le bibachtalipnaha, so hin kerdo pro džuvľija the o čhavore, the o bibachtalipen maškar o manuša ke lende khere.

10. E Evropsko Rada hiñi kisitimen pre jekhetañi bući, e koordinacija avre organizijenca, so tiš kamen demokraticko the bachtalí Evropa:

Kamas bareder jekhetañiben vaš bareder jekhetañi bući the interakcija maškar e Evropsko Rada the Evropsko unija andro kotera, kaj amen hin jekh interesos, anglunes te džal pal manušengere čačipena, pal e demokracija the čačikano (pravno) štatos.

Das zor amare kolegasko le Jean-Claude Junckeriske, te andal peskero titulos irinel o hiros, pal e bući maškar e Evropsko Rada the Evropsko unija, the te andre dikhel pal upre kidle goda pre ada summitos, the te dikhel, sar angluno hin o manušiben andre oda, sar dičhola avri e Evropa.

- Kamas tiš te avel feder jekhetañi bući maškar e Evropsko Rada the e Organizacija vaš o arakhaviben the jekhetañi bući andre Evropa (OBSE) the sam lošale, hoj jekhetañi deklaracija, savi ilam pre ada summitos, dela bareder šanciji andre jekhetañi bući.
- Phenas, hoj bararaha jekhetañi bući maškar e Evropsko Rada the e Organizacija jekhetañarde nacijenca the kamaha oda, te e Evropa džal kijo bareder meti, save has thode vaš ada ezeros berš.

* * *

Te e organizacija džal ale neve dromeha, las akčno planos, so hin thodo paš aja deklaracija.

Vičinas partnerska štata khatar e Evropsko Rada, te den o vast andro probi the o meti, so hine andro upre kidle goda pre ada summitos andre Evropsko Rada, ale tiš pre aver maškarthemutna foruma, the andre aver organizaciji, kaj hine sar partnera.

Pro agor ada summitoske andre Polško das pačiv le papežiske, so les vičinenas Jan Pavel II.

Vičinas le manušen andre Evropa andre savore štata, te den o vast andre ala reguli, pre save terđol e Evropsko Rada – manušengere čačipena, e demokracija the čačikano

(pravno) štatos- the te aven amenca te kerel e Evropa, kaj bešena o manuša jekhetanes andre bacht, the džanena e tolerancija kijo diferentna kulturi.

Dothoviben 3

O dokumenta pal o beštípen, kaj has o zaačhade vaš o miňistra

CM (2006)80 andro agorutno hangos, 17. majos 2005

Akčno planos

Amen, zaačhade vaš o štata the o rajaripena khatar partnerska štata andre Evropsko Rada, so samas pro beštípen Varšavate andro d'ivesa 16. The 17. majoste 2005, kerd'am ada akčno planos, kaj hin irimen anglune buťa, so užaren la Evropsko Rada andro berša, save avena.

I – **ZAAČHAS** JEKHETANE PRIMARNA **REGUĽI**: MANUŠENGERE **ČAČIPENA**, **ČAČIKANO** (PRAVNO) ŠTATOS THE E DEMOKRACIJA

1. Sar te kerel, te hin dureder dikhlo Evropsko dovakeriben pal manušengere čačipena

Keraha savoro, so džanas, te ada dovakeriben pal manušengere čačipena the primarno šloboda hin bari vrama but andre praksija. Vaš oda daha o vast le Evropskone sudoske vaš manušengere čačipena the keraha savore reformna dikhibena, vaš save has hazdlo o vast pre 114. beštípen, so kerd'a o Komitetos le miňistrenca andro majos 2004, avka sar hin o planos savorenca modalitenca. Andre aja buťi tiš perel e ratifikacija pal o protokolis n. 14. paš ada dovakeriben, savo hin angluno vaš leskeri praksija andro berša, so avena.

Bajinaha, kaj andro štatos te avel:

- te ekzistinen lačhe mechaňizma, save dikhena pal lačhi legislativa the spravno praksija andre savore partnerska štata, so ile zaačhen o god'a andre ada dovakeriben;
- te ekzistinen šanciji vaš sako manuš, savo dela čači skarža, pre oda, hoj les nane ajso čačipen, savo has phendo andro dovakeriben;
- kamas, te avel špecialno sikhľuvipen the o standarda andre ada dovakeriben thode andre štruktura pal o sikhľuvipen pre bare školi the profesno sikhľuvipen; vaš oda kamas te štartinel evropsko programos pro sikhľuvipen vaš manušengere čačipena predal o advokata the kamas, te o partnerska štata den o vast la realizacijaha.

O Komitetos le miňistrenca dikhela andro intervala the transparentnones pal e realizacija andre ala god'a.

Kerd'am ekspertno grupa, savi phenela, sar funginel andre bareder vrama o kontrolno mechaňizmos khatar e Evropsko dovakeriben pal manušengere čačipena, the oda, sar hin dikhlo pro agor o protokolis n. 14 the aver god'a, save has phende andro majos 2004. Le ekspertendar užaras, hoj anena neve god'a, so mek šaj avel kerdo, the paš oda dena o rešpektos primarno filozofijake, pre savi o dovakeriben terd'ol.

Zorale hangoha phenas, hoj savore partnerska štata musaj sigeder te del o verdikta khatar Evropsko sudos vaš manušengere čačipena the lengeri verdiktos te rešpektinel, avka sar has phendo. Das zor le Komitetoske le miňistrenca, te kerel the real'izinel savore

kamplipena andre aja meta, anglunes te dikhen o sudno verdiktos pal o štrukturalna problema, the ola, save hine te dikhel pale, the pale.

2. Zaačhiben the oprehazdlipen andre manušengere čačipena, so den o inštituciji the o mechañizma khatar e Evropsko Rada.

Sar peršo forumos vaš o zaačhiben the zor andre manušengere čačipena andre Evropa avela e Evropsko Rada peskere mechañizmenca the inštitucijenca angluñi the dinamicko andre manušengere čačipena, the kamela jekhetañi bući le na rajaripnaskeri organizijenca, save igen mištes bajinen pal manušengere čačipena.

Phenas, hoj daha o vast la institucijake le komisariha andal e Evropsko Rada vaš manušengere čačipena, savi pes sikhada sar igen lačhi, oleha, hoj le komisariske daha savoro, so leske kempel, anglunes vaš oda, hoj hin andre praksija o protokolis n. 14 paš e Evropsko dovakeriben pal manušengere čačipena.

Tiš daha o vast le Komitetoske, so dikhel, kaj o manuša te na aven kalíčimen, kaj lenge ñiko te na čhinel e paťiv, abo lenge hijaba te na keren bibacht (CTP), the leskera angluña pozicijake, savi avka, hoj džal andro štata, kaj le manušenge na den e paťiv, kerel feder lengero postos. Kamas, tiš pal pale e aktualizacija andro Evropska bertenengere reguli, oda hin primarna standarda andro bertena. E Evropsko Rada kamela te del o vast partnerska štatenge, te ala goda dena andre praksija.

Mek buter džaha mujal o rasismos, diskriminacija the savore bibachtalipena, the mujal oda, te vareko zaačhela o nacismos. Vaš oda daha evropsko komisijake mujal o rasismos the na manušiben (CRI), so lake kempel, kaj - jekhetanes le organenca andro štatos the le inštitucijenca the le manušenca andre partnerska štata - te šaj kerel peskeri aktivita. Rado dikhas e bući, so kerel aja komisija, te rodel lačhe metodi, abo del univerzalna politicka goda, the amen len daha dureder. Bajinaha pal e koordinacija maškar lakeri aktivita, the aver ajse aktiviti, so keren aver organizaciji andre Evropsko unija, Organizacija vaš o arakhiben the jekhetañi bući andre Evropa the aver maškarthemutna organa the o inštituciji.

Phenas mek jekhvar o goda, vaš save has hazdlo o vast pro štrasburksko summitos „mek bareder intenzitaha te kerel jekhetañi bući andro arakhiben pal savore manuša khatar o cikne naciji“. E historija andre Evropa sikhada, hoj zaačhiben vaš o cikne naciji hin angluñi, te kamas o dživipen bijo mariben, e stabilita the e demokracija. Le režimoske, so phenel, hoj hin pluralisticko, kempel te bajinel pal bareder cikne nacijengeri identita, so maškar o manuša dživen the anen lenge o barvalipen. Vaš oda mangas la Evropsko Rada, te zaačhel cikne naciji, anglunes la Ramcovo dovakeribnaha pal o zaačhiben predal o cikne naciji, the zaačhel lengeri čhibakeri kultura avka, sar hin irimen andre Evropsko charta vaš regionalna či cikne nacijengere čhiba.

3. Zoraleder demokracija, lačo bajipen pal manušende the čačikano (pravno) štatos andro partnerska štata

Dikhaha amari jekhetañi meta, so kamel e demokracija, lačo bajipen pal manušengere kamplišaga pre štatna, regionalna the thaneskere posti vaš savore manuša andre amare štata; the džaha dureder mujal savore formi andre totalita.

Diňam avri e nevi deklaracija – paš adadivesutñi štruktura khatar e Evropsko Rada, savi dikhas sar jekh baro koter:

- te kerel o Forumos paš Evropsko Rada vaš e demokracija andro berša, so avena, te e demokracija zoraol, e politicko šloboda the oda, te o manuša džanen, sar pal lengere čačipena hin bajimen, oda tiš le dikhibnaha, so has pre konferencija, savi has kerdí andre Barcelona andro divesa 17. dži 19. novembriste 2004. Ada forumos avela phundrado vaš savore štata the savore manušenge, vaš save zaačhena o politika, angluna šerale, zaačhade khatar e praksija the khatar akademicka posti. Dela šancija, te penge jekh

avreske den o **godā**, o informaciji the **lače** metodi, avka sar e diskuzija pal oda, save dromeha te džal. O Forumos kerela jekhetanes la Benatsko komisijaha the avre inštitucijenca andre Evropsko Rada, avela platforma vaš e refleksija the o **godā**, the leskeri meta avela bareder **buťi**, so kerela e Evropsko Rada vaš mek feder demokracija;

- **jekhetaña buťaha** le Parlamentno **sgejlipnaha** the le Kongresiha thaneskere the regionalne organenca te thovel anglal maškar o rajaripena **jekhetañi buťi** vaš e demokracija the **lačo** bajipen pal manušengere **kampljšaga**, the **lači** funkcija andre štatno sprava;

- dureder te bararel **jekhetañi buťi** pro štatna agora the o standarda andre demokracija the **lačo** bajipen pal manušengere **kampljšaga**, the **lači** funkcija andre štatno sprava;

- te džal **lače** dromeha kije realizacija andro programos vaš **lači** funkcija andre štatno sprava pre thaneskero the regionalno postos, savo has pre 14. **beštīpen** pre konferencija, kaj has evropska **miñistra**, save hine došale vaš thaneskero the regionalno samosprava (has kerdo Budapeštate andro **dīvesa** 24. the 25. februaris 2005), maškar lende perel tiš špecialno **stredīskos** vaš e reforma andre thaneskero amtos, so perel andro sekretariatos tel e Evropsko Rada, te del anglal o standarda the **lače** metodi pre ala posti the te del o vast, partnerskone štatenge, sar kerena e kapacita pre thaneskero the regionalno postos, andre **jekhetañi buťi** le Kongresiha thaneskere the regionalne organenca;

- buter te cirdel andre aktivita, so kerel e Evropsko Rada na rajaripnaskere organizacijen, bo jon hine anglune, sar manušengeri **spoločnosť** del o vast andre **transparentnosť** phenel, či **demokraticko** rajaripen kerel mištes peskeri **buťi**.

Deklarinas, hoj daha e zor andre oda, kaj sako šaj te phenel peskeri **godī** the o informaciji, e šloboda andro medija, bo hine anglune segmenta andre demokracija andre amare štata. Vaš oda das špecialno apelis pre **buťi**, so kerel e Evropsko Rada andre ada **phandlīpen**, the sam vaš e deklaracija the o **akčno** planos, save has phende pre 7. konferencija, kaj has o evropska **miñistra** pal medialno **polītika** (has kerdo Kyjevoste andro **dīvesa** 10.-11. marcoste 2005). Das o vast **jekhetaña buťake** maškar e Evropsko Rada the Organizacija, savi arakhel le manušen the **zaačhel jekhetañi buťi** andre Evropa andre ada **phandlīpen**.

Jekh pravno postos le **džuvlījen** the le muršen hin angluno segmentos andre demokracija. Vaš oda **čačes** kamas, te hin le muršen the le **džuvlījen** jekh šanciji. **Zoraľaraha** e **regulā** pre jekh šanciji andre štatno **polītika**, sar vaš o murša, the vaš o **džuvlīja**, keraha o inštrukciji the o metodi, sar ala šanciji te thovel andre praksija, daha o vast, te hine kerde o **mechañizma** vaš ala **phandlīpena**, the keraha e **buťi** avka, te šaj avel **kerdī** e realizacija, so kamel e **akčno** platforma khatar e Organizacija **jekhetañarde** naciji vaš save hazdle o vast **Pekingoste**.

Vičinas o partnerska štata, te len e **godī** la Evropsko komisijatar vaš e demokracija pal e **justično čačipen** (Benatsko komisija), savi kamel te **anglarel** e demokracija le pravno sistemoha, mek feder evropska standarda, anglunes te džal pal oda, sar funginen e **demokraticka** inštituciji the o volebno pravos. Te kamas o evropska standarda andre štatno **polītika**, kempel, te aja komisija buter kerel **jekhetañi buťi** le ustavne sudenca the le sudenca, so len hin tiš **ajsa čačipen**, bo hine andre ada dikhiben anglune.

Laha amenge e zor le potencialostar, so hin la Evropsko Rada, sar keraha o standarda the **zaačhaha** lengeri praksija the kamaha, te la hin mek feder inštrumenta the o **mechañizma** andre pravno **jekhetañi buťi**, avka, sar hin phendo andro **godā** pal 26. konferencija le evropsko **miñistrenca** pal o **čačipen** (savi has andro Helsinki andro **dīvesa** 7.-8. aprilis 2005).

Kamas te bararel dikhibnaskeri the **asistenčno** funkcija andre Evropsko komisija vaš **justično** efektivita (CEPEJ) the mištes te lel e chasna pal o **godā**, so del o Poradno komitetos le evropskone sudenca (CCJE) la metaha, hoj daha o vast partnerskone štatenge andro **čače** the sig kerde **čačipena**, so phenel o sudos, the aver alternativi, sar kempel te rodkerel avri o skarži.

E Evropsko Rada but dikhela pre savore aspekta andre šteteskere **čačipena**, the pal oda, te o manuša mangen o **občanstvos** the dikhela tiš pro **čačipen** andre famelija. E Rada - sar **lači** maškarthemutno organizacija - mek buter bararela peskeri aktivita andre ala kotera andro **justično čačipen**.

4. Likeraha paš oda, so phende o partnerska štata, the daha o vast andro politicko dialogos

E Evropsko Rada hin caloevropsko **politicko** forumos, kaj pen sdžan partnerska štata, save phende, hoj dikhena pal **lači** demokraticko diskuzija, the oda, so hin angluno andro **čačikano** (pravno) štatos.

Keraha jekhetanes **buči** avka, sar phende partnerska štata le dikhbnaha pal jekhetane standarda, vaš save hazdle o vast. The dureder kempel andre praksija te dikhel o standarda andre justicija the andro aver relevantna **phandlīpena** paš e justicija, avka sar na **dikriminačno** dikhiben, te o partnerska štata feder šaj dikhen pal o problema the lengere pravna sistema šaj aven feder. Te avela dikhlo pal lengeri **buči**, ta lenge tiš kempel te del o vast, the e **techńicko zaačhiben** khatar e Evropsko Rada. Andre ada dikhiben kamas dureder **jekhetańi buči** andro **sikhľuvipen** the andre **špecialno sikhľuvipen**, vaš o sudca the o manuša, so keren **buči** andro organa, save o **justično čačipen** den andre praksija.

E Evropsko Rada šaj del e motivacija kijo **lačo** dialogos andro Komitetos le **mińistrenca** the Parlamentno **sgejlīpen**. O Kongresis thaneskere the regionalnone organenca kempel dureder te bajinel pal o procesis andre decentralizacija the e demokracija pre thaneskere **phandlīpena**, the paš oda kempel te dikhel, save normi hin konkretno štatos, avka, te dochudel pre savore evropska **džanlīpena** maškar o manuša (**spoločnošća**). O **politicko** dialogos kempel te lel o potencialos khatar e Evropsko Rada andre feder **achalīben** maškar o partnerska štata the avka, te kerel **lači jekhetańi** Evropa.

Vaš oda e Evropsko Rada jekhetanes la Evropsko unijaha dela o vast **lače** metodenge, te džal pal manušengeri šloboda, kaj kamen te dživel, the kamel feder kontakta maškar o manuša andre Evropa.

5. Bareder Rozvojovo banka andre Evropsko Rada

Apelinas pre Rozvojovo banka vaš Evropsko Rada (CEB), kaj te kerel na **ča** peskeri **tradično buči**, hoj del o vast le manušen, save hine andre **bibacht**, the bararel socialno **jekhetańiben**, alē mek - avka sar džanel – te kerel lokeder e realizacija andro **politicka** dikhibena, save anena feder demokracija, **čačikano** (pravno) štatos the **lače** manušengere **čačipena**, anglunes, andro **sikhľuvipen** the **špecialno sikhľuvipen** vaš o sudca, **štatna bučakere** manuša, the aver manuša, so dživen maškar amende, the andre **lači** organizacija, **funkčno dživipen**, **infraštuktura** andre sprava vaš o manuša the andre justicija.

II – BAREDER ARAKHI BEN **BACHTALIPEN** VAŠ O MANUŠA ANDRE EVROPA

1. Mariben le terorismoha

Zorales phenas, hoj o terorismos hin **bibacht**, so anel maškar o manuša e dar the baro problemas. Kempel, te e Evropa jekhetanes la calolumakera mujal teroristicko zoraha tel e Organizacija **jekhetańarde** nacijenca džal jekhe dromeha. Sam rado, hoj **hińi** nevo Dovakeriben paš e Evropsko Rada pal e prevencija mujal o terorismos, savi has **thodí** te avel tele irimen pre ada summitos, the mek jekhvar phenas, hoj hin mek aver inštrumenta the dokumenta, save e Evropsko Rada mujal o terorismos **kerďa**. Vičinas savore partnerska štata, te paš o mariben mujal aja manušengeri **bibacht**, te dikhen pal manušengere **čačipena** the **zaačhen** le manušen, so lenge hin **kerďi** e **bibacht**, avka, sar hin andro inštrukciji, so e Evropsko Rada **kerďa** andro berša 2002 the 2005.

Thovaha mek aver koncepciji mujal o terorismos, andre save šaj keras mek feder jekhetañi buñi avre maškarmutna organizacijenca, anglunes la Organizacijaha (vaš) jekhetañarde naciji, the jekhetaña koordinacijaha andro mariben mujal o terorismos.

2. Mariben mujal e korupcija the orgaizimen kriminalita

Grupa le šatenca mujal e korupcija (GRECO) pes sikhada sar efektivno. Vičinas vaš oda partnerska štata, save pen paš late na thode, te avka sig keren, the te ratifikinen trestnopravno the manušengeropravno dovakeriben pal e korupcija. Bo e korupcija dikhas andre calo luma, e Evropsko Rada kerela buter jekhetañi buñi la Organizacijaha vaš ekonomicko jekhetañi buñi the o uprehazdlipen (OECD) the la Organizacijaha vaš jekhetañarde naciji, the dikhena e meta, hoj džana mujal e korupcija pre calo luma. Aja buñi avela feder, te e grupa ela bareder le šatenca, či hine partnera andre Evropsko Rada, abo na.

Ašaras tiš e buñi, so kerel e organizacija MONEYVAL, savi dikhel pal realizacija, sar pes te marel na žuže lovenca, the tiš khatar džan o love pro terorismos. Mek buter lake kempel te kerel jekhetanes buñi le Finančno the akčno komitetoha mujal o na žuže love (FATF) tel o zaačhiben OECD.

Sam rado, hoj pes rodkerelas avri o Dovakeriben pal na žuže love, avrirodkeriben the konfiskacija, te o love has andal e kriminalita, so has kerdo andro berš 1990 the thoda pes anglal reevidimen dovakeriben, te hin tele irimen pre ada summitos. Vičinas, te avel tele irimen the ratifikimen.

E Evropsko Rada dureder realizinela peskere programa, kaj dela o vast andro technicko zaačhiben partnerskone šaten, te len pal oda ela o interesis. Tiš dela o vast andre maškarmutni buñi andro mariben mujal maškarmutno orgaizimen kriminalita, the o biznisis le narkotikenca.

3. O mariben mujal oda, te pen bikenavkerkeren o manuša

Zorales phenas, hoj na kamas o bikenavkeriben le manušenca, savo džal mujal manušengere čačipena, the hin atakos pre manušeskeri pañiv the e integrita. Sam rado, hoj pre ada summitos has thodñ anglal, te hin tele irimen o Dovakeriben paš Evropsko Rada le inštrukcijenca mujal o bikenavkeriben le manušenca, vičinas te avel so nekhbuter serendar ratifikimen the kamas, te džal sig andre praksija. Oda hin baro koter anglal andro mariben mujal o bikenavkeriben le manušenca. Kerela zoraleder e prevencija, krimanalna akta avena zoraleder marde, the zaačhela manušengere čačipena, te lenge vareko kerela e bibacht, the bikenavkerela len. O mechañizma pal o rodkeriben, so tel ñikaste na peren, sar len phenel, dena bareder zor pre realizacija savore serenge. Amen daha o vast, kaj mištes jekhetanes te keren e Evropsko Rada, Organizacija jekhetañarde nacijenca, Evropsko unija the Organizacija vaš manušengero zaačhiben the jekhetañi buñi andre Evropa andre ada dikhiben.

4. O mariben mujal o demavipen pro džuvlñja

E Evropsko Rada mujal o demavipen pro džuvlñja, the oda, te len marel vareko khere. Kerela butakeri grupa, savi dikhela pal oda, sar pen o štata maren ala problematikaha, dela o inštrumenta vaš kvantifikacija pre savori luma, kaj pen te rakhen neve konkretna metodi. Avela kerdñ calolumakeri kampaña mujal o demavipen pro džuvlñja, the oleha, te hine marde khere, savi ela jekhetanes avre evropskone the štatna subjektenca, the le na štatne organizijenca.

5. O mariben mujal e kompjuterovo krimanalita the manušengere čačipena andre informačno kompanija

Phenas, hoj kempel te likerel manušengere čačipena andre informačno kompanija, anglunes andre manušengere lava the o informaciji (sar andre demokracija sako šaj phenel, so kamel), oda kempel te rešpektinel, añe mek o justično čačipen pre peskeri integrita (so manuš kerel khere abo korkoro peske).

E Evropsko Rada dureder dikhela pal o principa the o inštrukciji andre manušengere čačipena, the o principa čačikano (pravno) štatostar andre informačno spoločnošća.

Rodkerela avri o problema paš **informačna the komunikačna** tehnologija, avka, te arakhel manušengere **čačipena**, te len o tehnologija na maren tele.

Daha anglal tiš e iniciativa, te o partnerska štata khatar e Evropsko Rada šaj keren **bući le džaňibenca**, so hin andre **informačno** kompanija. Andre ada **phandlĭpen** dikhela e Evropsko Rada, sar šaj den o vast o **komunikačna** tehnologija andre demokraticka reformi the droma. E Evropsko Rada dikhela pal e aktivita vaš o **čhavore** andre **informačno** kompanija, anglunes te džala pal lengeri **lači** medialno **gramostnošća** the o arakhiben mujal bibachtale informaciji.

Na kamas **ňisave** formi, kaj **informačno the komunikačno** tehnologija vareko lel sar inštrumentos kije kriminalita. **Vičinas** vaš oda savore partnerska štata, te irinen tele the ratifikinen o Dovakeriben pal kompjuterovo kriminalita the te duminen, či irinena tele paš o dovakeriben thodo protokolis, savo kamel o sudos vaš o manuša, so keren rasisticko the ksenofobno **bibachtalĭpen** pro kompjutera. Ada dovakeriben the o protokolis hine perše anglune maškarmutna inštrumenta, save dikhen pal aja problematika.

6. Das o vast la etikake andre biomedicina

E Evropsko Rada dureder kerela o standarda vaš e bioetika. **Vičinas**, kaj te avel tele irimen o protokolis pal o transplatntaciji, te kerel ajse **lĭla**, sar phenen o **godĭa** pal e ksenotransplantacija the aver **buća**, sar te kerel o geneticka testi andre na medicinsko sektoris, so **palis** anel e diskriminacija, te manuš rodel e **bući** abo andro **zaačhiben** (sar hin o **sastĭpnaskero** bajišagos – pojistka).

7. Das o vast andro uprehazdlĭpen, te pes roden neve ekologicka droma vaš o dživĭpen

Feder kvalita andre manušengero dživĭpen hiš vaš amenge igen **angluňi**. E Evropsko Rada vaš oda avka, sar džanel le inštrumentenca, save la hin, the dureder dela o vast andre itegrimen **politika** pal o environmentos (pal e priroda khatar amende), thaneskere plana the prevencija the **zaačhiben** mujal o prirodna katastrofi, avka sar kempel te rakhel neve droma vaš o dživĭpen, te na **agorisalĭol**.

III – KAMAS TE KEREL MEK BUTER HUMANNO EVROPA

Duminas, hoj socialno **jekhetañiben**, avka sar o **sikhľuvĭpen** the e kultura, hine anglune faktora, sar te thovel andre praksija efektivna prioritati, so dikhel e Evropsko Rada adre amari **spoločnošća** the **lačo** drom kijo **bachatalĭpen** vaš o manuša andre Evropa. Vaš oda e Evropsko Rada thovela anglal o modelos pal demokraticko kultura, paš savi pes chudel o pravno rados the o inštituciji, kaj hiňi **angluňi** manušengeri **spoločnošća** the o manuša.

1. Aktivita vaš socialno uprehazdlĭpen jekh avreske

E Evropsko Rada kerela intenzivneder aktivita andre socialno **politika**, avka sar phenel e Evropsko socialno charta the aver relevantna inštrumenta. **Angluňi** hiňi e **bući** te jekhetanes phenas, so, the sar keraha, te o manuša na dživen andre bokh, the pro na **lačo** socialno postos, avka, te hin sakones socialno pravos, the te **zaačas** manušengere grupi, so nane avka zorale, sar aver manuša. E Evropsko Rada sar forumos vaš **jekhetañi** caloevropsko **bući** andro socialno **phandlĭpen**, dela o **godĭa**, dela o vast, kaj te džan andre praksija **lače** metodi andre ala **phandlĭpena**, the mek buter dela o vast partnerska štatenge.

Das e zor le Komitetoske le **miňistrenca**, te kerel **bućakeri** grupa pro **lačo** profesionalno postos, savi dikhela e strategija andre Evropsko Rada vaš socialno **jekhetañiben** andro

21. šel berš, dikhela e lači buti, so e Rada andre ada phandlpen sikhada. O politiki vaš socialno jekhetañiben kampen te dikhel o problema, pal oda, hoj hin but manuša phure, the aver aspekta andre socialno the ekonomicko situacija.

Džanas, hoj bajipen pal o sastipen, sar jekh manušengero čačipen hin primarno andro socialno jekhetañiben the ekonomicko stabilita. Das o vast andre strategicko, integrimen terđuvipen andro sastipen, the o aktiviti, so leha hine phandle. Anglunes dikhaha te avel kvalitno zaačhiben andre medicina, the paš oda phandle sogalipena, vaš savore manuša andre partnerska štata. Angluno segmentos andre aja aktivita avela te phenel o standarda, sar pal o manuša andre medicina te bajinel, avka sar jon korkore kamen, the sar hin lengero interesos.

Phenas mek jekhvar, hoj pen kamas te marel na lače socialno postoha the phare dživpnaha andro romane komuniti, so dživen andre Evropa, the das o vast, kaj te aven čačes thode pro jekh socialno postos. Užaras, hoj Evropsko Romengero the travelengero forumos dela ale manušenge šancija te phenen peskere goda, the avela andre aktivno the e Evropsko Rada. Avela kerdo drom, te šaj jekhetanes pal ala problema bajinen e Evropsko Rada, e Evropsko unija the e Organizacija vaš manušengero bachatalipen the jekhetañi buti andre Evropa.

Jekhetañaraha e buti andre Evropsko Rada, sar te dikhel e problematika, te hine o manuša invalidne the daha o vast, te las the realizinas dešberšengero akčno planos, savo kamel mek feder zaačhiben predal o manuša, save nane saste.

2. Keras e Evropa vaš o čhavore

Kamas lačhes te dikhel pal čhavorengere čačipena the te kerel, so hin phendo andro Dovakeriben Organizacijatar vaš jekhetañarde naciji pal čhavorengere čačipena. Phandlpen le čhavorenca avela andre savore aktiviti, so kerel e Evropsko Rada the hin angluno, te e Rada peskere aktiviti phandle le čhavorenca mištes koordiñinel.

Keraha savoro vaš oda, te le čhavoren nana ñisavi bibacht. Vaš oda štartindam trin beršengero akčno programos, savo dikhel pre socialno, pravno, medicinsko the sikhľuvipneskero sfera, the save formi bibachtalipen andre hin, te džal pal o čhavore. Keraha tiš o lil, so te kerel, te vareko le čhavorengere kerel seksualno bibachtalipen - the o pravna inštrumenta, te oda kampela – the vičinaha kija oda the le manušengeri spoločnosť. Angluno hin andre aja aktivita te koordinel neve akciji oleha, so imar kerel e Organizacija vaš jekhetañarde nacijii, mek buter hin oda angluno, te kempel te lel o opčno protokolis kije Dovakeriben pal čhavorengere čačipena, te džal pal oda, sar o čhavore hine bikenavkerde, le čhavorengeri prostitucija the e čhavorengeri pornografija.

3. O sikhľuvipen: das o vast demokratickone dženenge, so likerem o reguli andre Evropa

Te bararel e spoločnosť, kaj avela o džañiben the demokraticko kultura maškar amare manuša, pre oda kempel, kaj e Evropsko Rada te kerel bareder buti andro sikhľuvipen, kaj te šaj sikhľon savore terne manuša, andre savore kotera andre Evropa, the avel andro sikhľuvipen feder kvalita, the te hin dikhlo o sikhľuvipen pal manušengere čačipena.

Keraha savoro, te o manuša džanen pal evropska normi the džanlípna, avka sar amen del e šancija o Evropsko berš pal o manušiben. E Evropsko Rada bararela peskeri buti andro sikhľuvipen pal o čhiba the andre oda, kaj andre savore štata andre Evropa pes te dikhel pro diploma / certifikati khatar bare školi (univerziti) the pro kvalifikaciji sar pro pravnones čače. Dureder ela angľuñi andro boloňsko procesis, savo kamel te kerel andro berš 2010 evropsko koter vaš o sikhľuvipen pro bare školi. Avela aktivno andre oda, te hin andro sikhľuvipen jekh drom, the te pen keren partnerska thana vaš o sikhľuvipen, the te o študenta šaj džan te študinel andre aver štata andro calo sikhľuvipen.

E Evropsko Rada dela šanciji andre specialno **sikhľuvipen** vaš o pedagoga, te **sikhľaren** demokraticko manušiben the manušengere **čačipena**, e historija the maškarkulturno **sikhľuvipen**. Dela o vast andro maškarkulturna programa the oda, te phiren o študenta pal o maškarutne školi pro **sikhľuvipen** pre aver školi andre Evropa the andro štata, so hine paš lende.

E Evropsko Rada tiš kerela peskere politologicke školi, te propaginel anglune evropska **džanľipena** anglal e terňi generacija.

4. Buter jekhetane buta maškar terne manuša

Kamaha buter, te o terne manuša hine aktivna andro demokraticka procesa, the te amenge den o vast amare anglune **džanľipnenca**. O centrumi, so peren kije Evropsko Rada vaš o terne manuša the e Evropsko nadacija vaš o terne manuša hine anglune inštrumenta, savenca šaj džas kije aja meta. Ada dikhiben thovaha andre savore aktiviti, so kerel e Evropsko Rada. Te das o vast la diferencijake maškar o terne manuša the lengeri aktivita andre **spoločnošťa**, kamas te štartinel caloevropsko **kampaňa**, avka, sar hin andre Evropsko **kampaňa** o terne mujal o terorizmos, ksenofobija, antisemitismos the **bibachtalipen** (1995).

E Evropsko Rada the dureder bararela peskero postos andro dikhiben pal o terne manuša. Dela o vast partnerske štatenge te keren andro štatos the pro thana o inštrumenta vaš e **politika**, the aktivnones te den o vast andro programa the e mobilita vaš o terne manuša.

5. Arakhas the das o vast la kulturnona diferencijake

O rešpektos the kulturno diferencija avka sar hine andro **god'a**, so phenel e Evropsko Rada, hine anglune andre solidarita maškar o manuša. E Evropsko Rada vaš oda kerela strategija pal oda, sar te del o vast kulturno diferencijake, the paš oda te **ačhel jekhetaňiben** andre **spoločnošťa**. Sam vaš o dovakeriben pal kulturno diferencija andro organizaciji khatar o UNESCO.

Vakeraha andro dialogos pal oda, savo than hin la kultura andre Evropa, phenaha sar bajinaha pal diferencija andre kultura, bo andre dikhas baro **barvalipen**, the daha o vast andro kulturna aktiviti the, **čeripena** maškar peste.

6. Das o vast maškarkulturnone dialogoske

Daha systematickones e zor maškar diferentna kulturi the Devleskere **paťabena**, dikhaha paš oda manušengere **čačipena**, sar inštrmentos vaš feder informaciji, **achalipen**, bacht the e tolerancija, the tiš, sar arakhiben mujal o konflikta, the feder integracija, **jekhetaňiben** andre **spoločnošťa**. Igen kempel, te avel aktivno manušengeri **spoločnošťa** andro dialogos, kaj kampen te avel o **džuvľija** the o murša. Buterval hin feder, te pen o problema kulturne the Devleskere **paťavibneha** rodkeren avri andro than, kaj hine. Vaš oda vičinas o Kongresis thaneskere the regionalnone organenca, te hin andre ala **phučiben** aktivno, the te phenel pal lačhe metodi.

Daha zor andre **jekhetaňi buti** the e koordinacija sar andre Evropsko Rada, the kijo avre regionalna the maškarthemutna inštituciji. Vaš ada avela andre Evropsko Rada o koordinatoris vaš maškarkulturno dialogos, savo dikhela jekhetane le štrukturenca, so

hine akana, e realizacija andre prakticka programa so hine andre Rada the dikhela pal lengeri koordinacija le aktivitenca andro aver instituciji.

Duminas, hoj o dialogos maškar o kulturi anel feder **achaliben** pal e historija, the vaš oda das o vast la **butake** so kerel e Evropsko Rada, sar **sikhľarel** e historija the andre aver projekta, the kamas andre ala **phandľipena** te kerel mek bareder **buťi**. Kamas, te hin andre mek buter interesimen le manušengeri **spoločnosťa**.

Kamas nevo dialogos maškar e Evropa the o regiona, so hine paš late – teluno **Středomoří**, maškarutno vichodos the **maškarutňi** Asija – kerdo pro dikhibena, so hine irimen upreder. Ašaras o Centrumos Sever –Jih, vaš e **buťi** andro dialogos, the vaš leskeri ideja te kerel feder o **džañiben** pal maškarkulturna the **uprehaždľipneskere** **phučibena**.

7. Hazdas opre o športos

Phenas, hoj hin angluno, te **hiňi** andre praksija e Antidopingovo dovakeriben the e Evropsko dovakeriben pal o demavipen the **bibachtalipen**, so kerel o manuša pro športova **ačhibena**, anglunes paš oda, te bavinen o fotbalis, save hine **referečna** teksta andro maškarthemutno **čačipen**. Avka sar phenel o komitetos le **miňistrenca** R (99)9 sar o športos šaj del o vast andre socialno **jekhetaňiben**, kamas dureder te kerel o aktiviti, so kerel e Evropsko Rada, the hine andro športos sar modelos.

8. Bajinas pal e migracija

Džanas, sar bari problematika hin, te o manuša phiren andre Evropa štatos štatostar, the khatar aver lumakere kotera andre Evropa. Te dikhel pal e migracija hin vaš e Evropa andro 21. Šel berša bari **buťi**. Duminas vaš oda, hoj e Evropsko Rada, kampil dureder te kerel peskeri aktivita andro **phandľipen** jekhetanes la Evropskona unijaha, te avel e migracija **dikhľi** andre caloevropsko aspektos.

IV – UPREHAZDĹIPEN ANDRE JEKHETAŇI BUŤI AVRE MAŠKARTHEMUTNE THE EVROSKONE ORGANIZIJENCA THE INŠTI TUCIJENCA

Igen kamas **lači** jekhetaňi **buťi** the e koordinacija andro aktiviti, anglunes andre Evropa. E Evropsko Rada the e Organizacija pal o **bachtaliben** the **jekhetaňi** **buťi** andre Evropa, vaš oda kerena buter **jekhetaňi** **buťi**, the dena jekh avrakhe e zor, pal peskere **justična** zora the e špecializacija.

1. Jekhetaňiben la Evropsko unijaha

Vaš oda, hoj e Evropsko Rada kerel bari **buťi** vaš e demokracija, **jekhetaňiben** the **stabilita** andre Evropa, **vičinas** la, te:

- bararel **jekhetaňiben** la Evropskona unijaha, te soduj organizaciji dikhen pal aktiviti, the thoven len andre oda, so imar **sikhade**, the **jekhetaňi** **buťi** andro **standarda**;
- bararel **jekhetaňi** **buťi** la Evropskona unijaha andre manušengere **čačipena** the primarna šlobodi, te den o vast pluralitnona demokracijake the **čačikanone** (pravnone) štatoske;
- bararel **jekhetaňi** **buťi** la Evropskona unijaha andre jekhetane interesa, anglunes o pravna, kulturna the socialna dikhibena the te džal pal o terne manuša, oda šaj kerel tiš le jekhetane programenca the **jekhetaňa** **buťaha** le špecialnone organenca khatar e Evropsko Rada, sar hine e Benatsko komisija, o Komitetos mujal o **trapišagos** (**mučeni**),

štateri grupa mujal e korupcija, e Evropsko komisija mujal o rasismos the **bibachtalipen**, le komisariha vaš manuŝengere **čačipena** the la Evropskona komisijaha pre efektivata andre justicija.

Pal o inŝtrukciji, so hine andro dothoviben paš ada planos e Evropsko Rada the e Evropsko komisija jekhetanes kerena o memorandum, savo **zaačhela** bareder **jekhetañi bući** the o **políticko** dialogos. Špecialno dikhiben kempel te del pre oda, sar e Evropsko unija the lakere partnerska štata šaj **chasñaren** o inŝtrumenta, the o inŝtituciji andre Evropsko Rada, save lenge hine kije dispozicija, the sar savore partnerska štata andre Evropsko Rada, šaj len o **gođa**, pal **jekhetañi bući** maŝkar e Rada the e Evropsko unija.

*2. Jekhetañiben la Organizacijaha vaš o **bachtalipen** the **jekhetañi bući** andre Evropa*

Vičinas la Evropsko Rada, te **zorařarel** the te del e racionalita andre peskeri **jekhetañi bući** la Organizacijaha vaš o **bachtalipen** the **jekhetañi bući** andre Evropa, bo hin len špecialna ukola, the džanen but pal e problematika, the kempel te dikhel, te na keren soduj organizaciji jekh **bući**. Tiš mangas, te keren buter **jekhetañi bući** la OBSE andro prioritna dikhibena, pre save **diña** o tipos e **koordináčno** grupa the hazdle vaš lenge o vast o anglune organa, khatar soduj organizaciji, oda hin, mariben mujal o bikenavkeriben le manuŝenca, te thovel anglal e tolerancija the o mariben mujal e diskriminacija.

Andre aja situacija, sam rado, kaj has phende jekhetane lava pal bareder **jekhetañi bući** maŝkar e Evropsko Rada the OBSE.

*3. Jekhetañiben la Organizacijaha vaš **jekhetañarde** naciji*

Vičinas, kaj e Evropsko Rada te kerel intenzivnones **jekhetañi bući** la Organizacijaha vaš **jekhetañarde** naciji the lakere špecialnone agenturenca, te pes dikhel pal ola **lačhipena**, save o partnerska štata khatar e Evropsko Rada dikhen andre manuŝengere **čačipena**, the te kerel savoro, kaj andre Evropa te aven savore **uprehazdlipnaskere** meti, kerde pre jekh ezoros berš, the pal save phenel o OSN. Anglunes, šaj phenas savore manuŝengero **čačipen** te dživel andro **lačo** the sasto environments.

V – KERAS O **AKČNO** PLANOS: TRANSPARENTNO THE EFEKTIVNO E EVROPSKO RADA

Das zor le Komitetoske le **miñistrenca**, te **zaačhel** ada **akčno** planos, the te les keren o organa khatar e Evropsko Rada, avka sar kempel **jekhetaña bućaha** avre evropskone, abo maŝkarthemutne organizijenca.

Kamas, te o Komitetos le **miñistrenca** the o generalno **tajemñikos**, jekhetanes le špecialistenca den nevo impulzos le procesis pal e reforma andre **organizačna** štrukturi khatar e Evropsko Rada, the andre lengere metodi; ada ukolis dikhas sar igen **angluñi** prioritna. O reformno procesis, savo **terđola** pre **bući** the oda, so has dži akana mištes kerdo, dikhela pal efektivno funkcija andre Evropsko Rada, avka sar hine lakere meti, the le dikhibnaha, pal **kamplišagos** te upre džan avri o love. Baro dikhiben kempel te del pal o iniciativi, so dikhena pal e **transparentnoŝta** the ekonomika, avka sar **jekhetañi bući** andro reformno procesis, the te phenel, pal o **gođa**.

Pal oda, sar ada reformno procesis džal, avela andro intervala phendo le Komitetoske le miňistrenca. Pal ala hiri avela vakerdo pro beštípen, so ela le miňistren andro majos 2006.

Dothoviben 1

O INŠTRUKCIJI

Vaš **jekhetaňi buťi** la Evropskona Radaha the la Evropskona unijaha

1. Amaro **jekhetaňiben** maškar e Evropsko Rada the la Evropskona unijaha hine thode pro jekhetane interesa, kaj peren e **buťi** the o **zaačhiben** vaš e pluralitno demokracija, manušengere **čačipena**, primarne šlobodi the **čačikano** (pravno) štatus, **polfticko** the pravno **jekhetaňi buťi**, sociialno **jekhetaňiben** the kulturno **čerišagos**. Ala jekhetane **barvalípena** hine anglune kije stabilita andre demokracija the **bachtalípen**, so kamel amari **spoločnosť** the o manuša, the save **jekhetaňaren** e Evropa.

2. **Jekhetaňiben** maškar e Evropsko Rada the e Evropsko unija kampen te dikhel pal jekhetano partnersko dikhíben the bareder komplementarita, te hin feder prakticko **jekhetaňi buťi** andre savore jekhetane interesa.

3. Te džal e Evropa kije meta bijal o barieri, nekhfeder džala, te dikhela o normi the o standarda, save e Evropsko Rada kerel, the o **džaníben** the e špecializacija, savi vaš buter sar penda berš , so ekzistinel, džanel.

4. Te e Evropsko unija **terđola** paš Evropsko dovakeríben pal manušengere **čačipena** (ECHR), the te bi oda kerelas sig, ta bi avelas bareder **jekhetaňiben** andre manušengere **čačipena** andre Evropa. Kampel savoro sig te kisitinel, te e Evropsko unija šaj lel o dovakeríben akor, sar ela andre praksija o Ústavno dovakeríben. Te dikhaha, savi pravno zor hin le Evropskone **jekhetaňibena**, ta šaj duminas pal oda, či na kampel te lel aver dovakeríben khatar e Evropsko Rada the te thovel andre praksija lakere mechaňizma.

5. Kampel te džal dureder the te barol **jekhetaňi pravno buťi** maškar e Evropsko Rada the e Evropsko unija, bo hiňi **lači** predal savore manuša andre Evropa. Tiš kampel te dikhel, te o pravna dokumenta khatar e Evropsko unija the e Evropsko Rada hine buter phandle kija pende. E Evropsko unija kamela andre peskeri legislativa te thovel ola aspekta, so hine andre Evropsko Rada, so peren andre lakeri kompetencija.

6. E Evropsko Rada kamela pal peskere špecialna dikhíben the peskere organenca the dureder te del o vast la aktivitake, so kerel e Evropsko unija, the dela la o **godđ** andro **phučibena** pal manušengere **čačipena** the primarna šlobodi, andre demokraticko the **čačikano** (pravno) štatus.

7. Kampel te **zorafarel** **jekhetaňi buťi** maškar e Evropsko unija the špecialna organa khatar e Evropsko Rada. E Evropsko unija anglunes dikhela o **godđ** the o **džanlípen** khatar e Evropsko Rada, andre manušengere **čačipena**, o informaciji, kompjuterovo kriminalita, e bioetika, na legalno **orgaňizimen** kriminalita, kaj kampel o **džanlípena** khatar lakeri **justično** zor.

8. Kana ela **kerđi** e Agentura, so perela tel e Evropsko unija vaš manušengere **čaćipena**, kampil te kerel bareder **jekhetañi bući** maškar EU the e Evropsko Rada, bareder **jekhetañiben** the e komplementarita andre lengere aktiviti.

9. Te dikhas jekh meta, te avel bareder e stabilita andre demokracija andre Evropa, kampil, te e Evropsko Rada the e Evropsko unija buter te dikhen o **jekhetañiben** pre caloevropsko platforma, the paš oda tiš **jekhetañi bući**, le šatenca, save hine phandle andre **polítika**, so dikhel, te o štata, so **paš'lon** jekh paš aver, the so kerel e Evropsko unija, the o procesa andre stabilizacija the kooperacija.

10. Te avel feder kvalita andro **jekhetañiben**, kampil, te soduj organizaciji keren **jekhetañi bući** andre savore **phandlípena**, kaj aja **jekhetañi bući** anela e chasna, vaš lengeri **bući**. Kampil te keren pale the pale o konzultaciji andre savore **džanlípena**, the o **políticka**, te šaj feder džanen pal peskere **god'a**. Ajse konzultaciji šaj anen feder koordinacija andre **polítika**, the **palís** avela feder te dikhel lengeri **jekhetañi bući**. Tiš kampil sig te thovel le **zaáčhades** khatar e Evropsko unija andre Evropsko Rada.

Dothoviben 2

Jekhetane lava pal **jekhetañi bući** maškar e Evropsko Rada the e Organizacija vaš o **bachtalípen** the **jekhetañi bući** andre Evropa.

Partnerska štata khatar e Evropsko Rada the o štata, so keren jekhetanes la Organizacijaha vaš o **bachtalípen** the **jekhetañi bući** andre Evropa,

phenas pal o verdiktos, so andro decembris 2004 il'a o Komitetos le **zaáčhadenca** vaš o **miñistra** khatar e Evropsko Rada (n. CM/865/01122004) the **zorali** rada khatar e Organizacija vaš o **bachtalípen** the **jekhetañi bući** andre Evropa (n. 637),

le **džanlípna**, hoj kampil te thovel pašeder o **jekhetañiben** maškar ala duj organizaciji paš o maškarmutno prostorís, le dikhibnaha pal o meti the o **anguñipena**, so hine phende andro Statutos khatar e Evropsko Rada the e Charta pal evropsko **bachtalípen** so **diña** avri o OBSE the hin andre aver dokumenta the o **god'a**, vaš save hazdle o vast, soduj organizaciji,

la zoraha, vaš e šlobodno the **jekhetañi** Evropa, savi dikhela pal jekhetano **barvalípen** the le **paťavibnaha** andre demokracija, manušengere **čaćipena**, **čaćikano** (pravno) štatos, sa manušengero **bachtalípen**, socialno **jekhetañiben** the tržno ekonomika,

la **god'aha**, hoj kamen **jekhetañi** meta, ta soduje organizacijenge kampil te kerel mek buter **jekhetañi bući**, sar rodena, sar mištes the la koordinacijaha te dikhel pal o problema andro bišthejekh šel berša, kaj kampil e komplementarita, e **transparentnošća** the demokratsko **god'i**, the paš oda tiš o rešpektos la autonomijake, diferencija andro partnerska štata, the špecialna ukola, so hin ale duj organizaciji,

kamplišagoha, te bararel **jekhetañi bući**, andro pravno acquis, so hin la Evropsko Rada, the pal **políticka** phučibena, so il'a o OBSE,

ašaribnaha pal e aktivita so kerel e **koordináčno** grupa, savi has **kerđi** andro decembros 2004, savi sikhavela, hoj igen kamen partnerska štata, the aver štata te bararel **jekhetañi bući** maškar soduj organizaciji,

vičinas la **koordináčno** grupa, te peskeri aktivita anglunes te dikhel pal e formulacija, andro konkretna **god'a**, pal save dikhela e koordinacija the **jekhetañi bući** maškar soduj organizaciji, andro lengeri jekh interesos, kaj dikhena e **bući**, savi imar soduj grupi

kerde, the te chuden te duminel pal o **phučibena**, sar o terorismos, **zaačhaviben** andro **čačipena** vaš o manuša khatar cikne naciji, o mariben mujal o bikenavkeriben le manušenca, e tolerancija the o mariben la diskriminacijaha;

phenen, hoj andre aja **bući** kempel te dikhel diferentna formi, sar te kerel **jekhetañi bući** maškar soduj organizaciji, sar hine, jekhetane aktiviti, andre save tiš šaj phenen peskere **gođa** partnerska štata, the aver štata, te keren efektivno **bući**, the lengere aktiviti pen na keren pro duj thana, oda avka, hoj dikhena o diferenciji andre partnersko **zakladña** andro soduj organizaciji, the dikhena pal peskere **džanlīpena**;

vičinas kija feder koordinacija andre sprava, savi šaj o manuša dikhen, te džal pal partnerska the aver štata, te hin efektivnonos dikhle o **gođa**, save hine irimen upreder;

kamen te phenel pal ala jekhetane lava, so dine o Parlamentno **sgejlīpen** khatar e Evropsko Rada the e Organizacija vaš o **bachtalīpen** the **jekhetañi bući** andre Evropa, the hine rado, hoj soduj organizaciji kamen mek buter te kerel **jekhetañi bući**.

Dothoviben 4

E Evropsko charta regionalnone abo cikne nacijengere **čhibenca**
Komitetos le ekspertenca

ŠUŇIBEN EVROPSKONE ROMENGERE THE TRAVELENGERE FORUMOS
Evropsko Romengero the travelengero forumos

E Evropsko Rada, o Štrasburkos, 14. Novembris 2005

MIN-LANG (2005) 19

DOKUMENTOS PAL E **POLITIKA** VAŠ E **ROMAŇI** DUMA
oktobris 2005

ERTF duminel, kaj:

- e romaŇi дума kampil avka, sar hin irimen andre Evropsko charta regionalnone, abo cikne nacijengere čhibenca andre savore štata dikhlí sar e čhib. Kampil vaš lake te kerel than andro nacionalna sikhľuvipnaskere štruktura, the kampil pre oda te del o love;
- vaš romaŇi дума kampil te del statutos sar evropsko čhib;
- Oda, hoj paš aja čhib nane maškarthemutno jekh „štantartno dialektos“ nane bariera, te o štatos naští dikhel o čačipena jekhetaňarde la dumaha the le sikhľuvipenaha andre aja čhib. Le Romen the o traveleren hin ajse čačipena, te džal pal e čhib, sar aver manušen, the oda kampil te rešpektinel;
- le Romen the le traveleren kampil te del šancija, te phenel, hoj kamen bilingvno sikhľuvipen, te šaj sikhľon adre čhib, savi hiňi andro štatos, the andre lengeri čhib. Andre savi čhib o čhavore sikhľona, phenena o daja, o dada, na o školsko, abo aver sistemas;
- o sikhľuvipen andre romaŇi čhib kampil te avel andro buter formi, te šaj sikhľpen o čhavore, so avka vakeren khere, the ola, so romanes na džanen;
- o sikhľuvipen andre romaŇi čhib na kamel, kaj o študenta mištes te vakeren jekhe dialektoha, kamel, te achal'on romaŇi дума andre aver kotera andre Evropa, the te džanen, savi romaŇi дума hin andro aver kotera andre Evropa. Na kampil jekh štandardno dialektos, primarno phučiben hin, o achal'iben the čhibakero pluralizmos;
- sar pen kisitinen o teksti, the sikhľuvipneskere materiala andre romaŇi дума, hin angľuňi jekhetaňi maškarthemutno buťi, the te džanas, hoj sar pen kisitinen sikhľuvipnaskere materiala, phenen o regiona, štata the lokalna thana. Kampil te dikhel e logika, hoj kampil te lel e godí le manušendar, so len hin talentos, khatar o džañibena the špecialno džanľipen, te o uprehazdľipen pal čhibakere materiala vaš e romaŇi дума, džal jekhetanes le maškarthemutna džanľipena;
- ekspertno kantorengero sikhľuvipen na kampil te avel ča pre štatno džanľipen, igen mištes bi elas, te o eksperta sikhľonas andro evropsko džanľipen;

- e gramotnošća hin bareder, te dikhas čhibakeri varianta, savi o študentos – čavoro – abo phureder manuš - lel sar leskeri. Pafis o sikhľuvipen kempel te kerel la strategijaha, savi sikhavela le študentoske aver formi, sar pen irimen romane čhiba;
- elektronicko databazija, kaj bi avenas sikhľuvipnaskere materiala, šaj delas le kantoreng e bari škala materiala, the jon odarig šaj kiden avri, ajse materiala, so lenge kempel. ERTF kempel te del o financiji pro projektos, savo ajso elektronicko džañiben vaš o kantora, the andro buter dialekta šaj kerel;
- pal buter upreder irimen meti imar dikhel e grupa ad hoc khatar e Evropsko Rada vaš sikhľuvipnaskeri štruktura andre romaňi duma;
- terne manušenge kempel te del e šancija, te sikhľol e romaňi čhib, the paš oda lenge kempel, tiš šancija the pre aver sikhľuvipena;
- kana hin o phučiben, či varesavo štatos ľikerel e charta, kempel o sekretariatos te konzultinel le ERTF, či andro štatos dživen o Roma, abo o travelera, the či len hin varesave problema.
- Hin phandľipen maškar zaačhiben pal romaňi duma, the pal Romengeri integracija andro štata, kaj dživen. O zaačhiben, the te len den o vast andre romaňi duma, oda hin vaš aver manuša signalos, hoj le Romen hin maškar o manuša lengero than.
- ERTF mangel le komitetos le ekspertenca khatar e charta, te duminen, či andro komitetos sar partneris na lena Romes, so les avela lačo ekspertno džañiben.

Council of Europe